

tv-15 naš TOVARIS

Št. 37
4. oktobra 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Jubilej tiskarjev in kurirjev

Letošnji praznik občine Idrija v spomin na ustanovitev Vojkove brigade so praznovali v soboto na Vojškem, močnem središču narodnoosvobodilnega gibanja na Primorskem. Slavje je bilo združeno s proslavo 40-letnice delovanja Partizanske tiskarne Slovenije in kurirske postaje P-8. Slovesnosti so se udeležili številni predstavniki republike, regije in občine, med njimi dr. Viktor Volčjak, častni občan idrijske občine, dr. Joža Vilfan, Boris Race, Štefan Cigoj in drugi, slavnostni govornik pa je bil član predsedstva CK ZKS Jak Koprivc.

kom sta prevzela ČGP Delo in Založništvo tržaškega tiska, ki še danes izdaja Primorski dnevnik, naslednika Partizanskega dnevnika.

Pomen tiskarne Slovenije med NOB ni treba posebej poudarjati, saj je razumljivo, da je sodobna tiskarna nujno potrebna vsakemu političnemu gibanju, še posebej pa v izrednih vojnih razmerah. Za ves današnji mladi rod, ki teh časov ni doživljal, je enkratna priložnost, da se поблиže seznani s takratnimi delovnimi razmerami in z gradnjo tako velikih objektov v popolnoma nedostopnih krajih. Obstoje tiskarne sa-

Letošnje praznovanje idrijskega občinskega praznika je bilo združeno s 40. obletnico delovanja Partizanske tiskarne Slovenije in odkritjem spominskega obeležja rejalni kurirski postaji P-8 na Humu. Slavnostni govornik ob tej priložnosti je bil član predsedstva CK ZKS Jak Koprivc (Foto: Janez Alič)

Na domačiji na Humu, kjer je delovala kurirska postaja P-8, so odkrili ploščo, ki so jo prevzeli v varstvo krajani Gorenje Kanomlje skupaj z Mestnim muzejem v Idriji. V Partizanski tiskarni Slovenija so ta dan natisnili tudi spominsko prvo številko Partizanskega dnevnika z datumom 18. 9. 1944. Ta je sredi vojne vihre v grapi Studenec pod Ogalcami izhajal 8 mesecev v povprečni nakladi 4.500 izvodov. Tiskarno so po vojni zavarovali in obnovili, danes pa je ohranjena kot spomenik prve kategorije. Pokroviteljstvo nad tem še vedno izredno lepo ohranjenim spomeni-

me je še najboljše pričevanje za mlade generacije. Brez kurirske postaje pa tudi takratni Partizanski dnevnik ne bi prihajal med svoje bralce, v enote na Gorenjskem in Primorskem. Delež kurirjev je torej izjemen, brez njih bi osebje tiskarne ostalo brez hrane, brez tiskarskega materiala, brez papirja, bralci pa brez časopisov. Izkušnje iz tistih časov so koristne za naprej. Še tako drobno ilegalno, skrivno delo so zglejdi za prihodnost. Iz take dejavnosti, iz takih postojank je še vedno mogoče izluščiti pota, po katerih bi bilo treba stopati v izrednih razmerah. F. Šemrl

Še bolj moramo krepiti pridobitve NOB

Dne 29. septembra je bilo na Igu pri Ljubljani tovariško srečanje ob 40-letnici napada na domobransko postojanko in ob 42-letnici ustanovitve (28. 9. 1942) 5. SNOUB Ivan Cankar. Odkrili so spominsko ploščo. Slovesnost je bila združena z dnevom pionirjev, saj so na OŠ Ljubo Šercer na Igu odprli razstavo o bojni poti te partizanske enote. Slovesnost se je začela na šoli, nato pa se je nadaljevala pred poslopjem KS, kjer je pred odkritjem spominske plošče zbranim spregovoril predsednik Skupnosti borcev Cankarjevčev brigade general Alojz Hren. Opisal je potek bojev pri onesposobitvi domobranske postojanke na Igu in med drugim dejal: »To se je dogajalo v času, ko je domobranska propaganda na vsa usta razlagala, kako so partizanske enote v širši okolici Ljubljane uničene, pri čemer je rada zagotavljala, da je Cankarjeva brigada po tragediji 4. bataljona na Javorovici sploh uničena.« O današnjem dogajanju je dejal, da smo »dolžni vsi skupaj in vsak v svojem okolju kar najbolj odločno in učinkovito reševati vse najaktualnejše probleme našega razvoja, odpravljati vzroke motnjam, ki nas spremljajo. Krepiti moramo pridobitve NOB, zlasti bratstvo in enotnost, poglobljati socialistične odnose ter se vključevati v vse oblike podružbljanja in uresničevanja SLO in DS ter zagotavljati materialne in druge možnosti za krepitev naše obrambe. To pa je tudi najnižja cena obrambe, svobode in neodvisnosti države.

Po govoru Alojza Hrena je spominsko ploščo odkril narodni heroj Andrej Cetinski-Lev. V spomin na nedavno umrlega cankarjevca Janeza Lužarja so recitirali nekaj njegovih pesmi. Kulturni program so nato izvajali učenci OŠ Ljubo Šercer Ig in orkester JLA iz Ljubljane.

Staš

Med govorom Alojza Hrena pred odkritjem spominske plošče, na kateri piše: »22. 4. in 8. 6. 1944 so partizani - borci 5. SNOUB Ivan Cankar uspešno napadli in onesposobili domobransko postojanko na Igu.«

Ali nam je lahko vseeno

V zadnjih nekaj letih se v večini, ali v vseh organizacijah Zveze rezervnih vojaških starešin v Sloveniji, manjša obisk pri vseh vrstah izobraževanja in usposabljanja članov. S tem problemom se ukvarjajo tudi organizacije ZRVS v ljubljanskih občinah.

V gradivu za nedavno problemsko konferenco o idejnopolitičnem, splošno vojaškem in samozagotitnem usposabljanju v letu 1983/84 in usmeritvah pri izvajanju programa usposabljanja v letu 1984/85, ki jo je pripravila mestna konferenca ZRVS Ljubljana, so temu problemu namenili veliko prostora. Tako naj bi se udeležba pri usposabljanjih manjšala zaradi vse večje angažiranosti rezervnih starešin pri nalogah v delovnih okoljih. Oviru so bencinski boni zaradi prihoda in odhoda na usposabljanje, nekdanj zelo učinkovito pozivanje so zamenjali z vabilom, in tako ni nobene osnove za zakonsko ukrepanje. Lani naj bi na zmanjšan obisk vplivale tudi vaje JLA in TO, ki jih je bilo več kot leta poprej.

Še posebej so z odstotkom udeležbe na predavanjih zaskrbljeni v občini Moste-Polje. Lani se niti enega predavanja ni udeležilo 122 članov, letos pa že 608 rezervnih starešin. Še posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da je med njimi celo 220 članov zveze komunistov. Tudi pri njih so analizirali vzroke za neudeležbo. Menijo pa, da je glavni razlog v vabiljenju, in ne v pozivanju.

V občini Vič-Rudnik, kjer bo odstotek približno takšen kot lani, saj nekatere krajevne konference še niso končale letošnjega ciklusa usposabljanja, pa so ugotovili, da je udeležba veliko večja, včasih tudi za več kot deset odstotkov na vojaško-strokovnem usposabljanju kot pa na idejno-političnem izobraževanju, kjer je veliko govorenja in manj konkretnega dela. To pa niso opazili samo na Viču, ampak tudi v drugih organizacijah ZRVS.

V ZRVS tudi ugotavljajo, da so predavanja vse preveč stereotipna in staromodna in že tako zasnovana odbijajo člane.

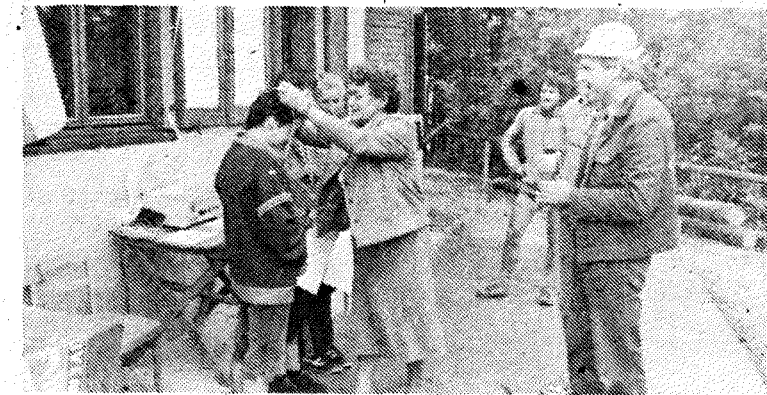
Kako vplivajo predavanja na udeležbo, je lepo ilustriral predstavnik občinske konference ZRVS s pobratene Reke. Pri njih je bila udeležba celo manj kot tridesetodstotna, nekaj predavanj pa so morali celo prestaviti. Vodstvo organizacije je skupaj s predavatelji spremenilo zasnovo predavanj in udeležbe se je bistveno popravila, tako da je letos že več kot petdesetodstotna.

Na problemski konferenci so razpravljali izpostavili tudi dejstvo, da naj bi usposabljanje in izobraževanje prenesli iz šolskega na koledarsko leto. Tako bi lažje usklajevali sodelovanje z JLA, TO in drugimi strukturami SLO in DS.

V prihodnje bodo morale organizacije pripraviti temeljite analize, zakaj se je tako zmanjšala udeležba. Poglobljena razprava bi prav gotovo dala prave rešitve. Ugotoviti bodo morale tudi, koliko so rezervni vojaški starešine-komunisti delovni v organizacijah ZRVS. Za kakovostnejše izobraževanje in usposabljanje pa bi ZRVS morala bolj vključiti tiste svoje člane, ki so razporejeni v enotah TO in JLA ter so bolj seznanjeni s problematiko, ki jo proučujejo rezervni vojaške staršine.

V razpravi so potrdili podatke iz gradiva in analize ter dali nekaj pomembnih usmeritev za delo v prihodnje. Bojan Kuntarič

Planinski maraton Pavla

Planinsko društvo Idrija je lani prvič organiziralo planinski maraton Pavla v počastitev 40-letnice bolnišnice Pavla. Zaradi zanimanja pa je to prireditev nadaljevalo. Za marsikoga je 42 kilometrov dolga proga prenaporna. Zato je letos PD Idrija organiziralo tudi mali maraton na 15 kilometrov. Letos je kljub slabemu vremenu startalo 98 udeležencev maratona, ki so vsi prišli na cilj. Med pohodniki je bil tudi 71-letni Anton Velikajne, nekdanji sodelavec v bolnišnici Pavla. Na cilju so vsi pohodniki prejeli spominske značke, prvi trije moški in prve tri ženske z vsakega maratona pa so prejeli zlate značke bolnišnice Pavla, ki jim jih je na cilju ob koči na Hlevišah izročila dr. Pavla Jerina-Lah, ki je izrazila veliko zadovoljstvo nad to prireditvijo in pohvalila PD Idrija, ki tako skrbi za nadaljevanje izročil NOB.

Janez Jeram

Teden otroka in svetovni dan otroka

V tednu otroka smo in vanj sodi tudi svetovni dan otroka - 1. oktober. V Sloveniji smo temo tega dneva, ki jo je UNICEF opredelil kot »Otroci in mladina gledajo novo ero«, nekoliko preoblikovali v naslov »Otroci in mladina soustvarjajo našo prihodnost«, torej v širše zajemajočo vsebino. Vsaka družba ustvarja svoj jutri skupaj z otroki in mladino že danes. To se zavedamo. Zveza prijateljev mladine Slovenije je zato ob tej priložnosti postavila nekaj vprašanj, na katere lahko poskušamo odgovoriti vsi, saj je vsak posameznik del te naše družbe, v kateri se rojevajo in rasejo naši otroci. Takole sprašujejo:

»Ali naša gospodarska, zdravstveno-socialna in kulturno-izobraževalna politika zagotavlja možnosti za razvoj vsakega posameznika v različnih okoljih, ki bo znal graditi in braniti našo svobodo, neodvisnost in neuvrščenost pred vsakršnimi pritiski? Kaj in koliko smo storili doslej, da bodo prihajajoči rodovi ob prelomu tisočletja lahko spremljali in soustvarjali tehnološki ter humanistični razvoj domače in svetovne znanosti in pridobivanja dobrin? Kaj moramo storiti, da bodo naši otroci nadaljevali in razvijali revolucionarne tradicije in vrednote jugoslovanskih narodov in narodnosti ter človeštva? Bomo te mlade ljudi vzgojili v ustvarjalne osebnosti, ki bodo znale biti srečne in bodo sposobne osrečevati tudi druge?

Ž.D.

Začetek dialoga ali samo poskus?

V zadnjih štiridesetih letih so se ameriško-sovjetski odnosi vsaj štirikrat bistveno spremenili. Najprej je v času velike svetovne vojne proti fašizmu obstajalo obdobje velike koalicije protihitlerjevskih zaveznikov, v kateri sta bili Amerika in Sovjetska zveza osrednji, vodilni sili.

Kaj hitro po vojni se je koalicija iz vojnih časov sesula, padla je železna zavesa od Stettina do Trsta, kot je dejal Churchill, in svet je bil priča nove dobe v odnosih med velesilama, dobe, ki je prišla v zgodovino pod imenom hladna vojna. V tej dobi je zavladalo atomsko orožje kot poglavitna oblika oborožitve obeh velikih sil, ki sta hkrati zgradili svoje »obrambene« udrbe v obliki politično-vojaških blokov.

Ko je kriza, ki je bila naravna posledica take politike hladne vojne, dosegla nevarni vrhunec, tega je označevala kubanska kriza, se je sredi šestdesetih let hladna vojna – spričo spoznanja njene nevarnosti tudi za velesili – prevesila v obdobje popuščanja napetosti. Vodilni državniški velesil so se med seboj obiskovali, zagotavljali so politiko miroljubnega sožitja namesto politike konfrontacije. Vendar sta blokovski sili držali popuščanje strogo v mejah medsebojnih odnosov, zunaj teh okvirov pa je še naprej divjala stara politika grabeža interesnih območij in hlepenja po vse večji moči.

Pod konec sedemdesetih let je vse več znamenj, ki so označevala ameriško-sovjetske odnose, pričalo, kako se politika popuščanja izteka in kako vnovič stopa na prizo-

rišče nova hladna vojna, tokrat na višji, pa zato še bolj nevarni ravni. Šlo je za novo kvaliteto v politiki in strategiji ameriških jastrebov, zbranih okoli predsednika Reagana. Njihov cilj je bil odlepiti se od Sovjetske zveze. To pomeni, vse zmogljivosti dežele usmeriti k temu, da Združene države po moči, sodobnosti, učinkovitosti orožja in tehnologije daleč presežejo Sovjetsko zvezo in jo puste kar se da čim dlje za seboj. S tem bi Združene države postale edina vsemogočna sila na svetu, brez tekmece. Sovjetski zvezi je bila v teh načrtih namenjena le druga vjolina.

Toda ta usmeritev je svetu in tudi samim ameriškim ljudem vse bolj odkrivala, kako je nova strahotna jedrska vojna lahko edini logičen rezultat take usmeritve. Sovjetska zveza je v besedah in dejanjih potrjevala, da nima namena popustiti v bitki za enakost vojaške moči, pa naj stane, kar hoče. Hkrati so se v Sovjetski zvezi zelo trudili, da bi pred svetom prikazali Reagana in celotno njegovo politiko kot načrtno pripravljanje na vojno, na agresijo proti svetovnemu miru.

Kaže, da je več dejstev vplivalo, da se je Reagan nedomoma iz jastreba prelevil v goloba, ali se vsaj začel delati goloba. Rezultat tega je vsekakor nedavno srečanje in kar dolg pogovor Reagana s sovjetskim zunanjim ministrom Gromikom. Danes še ni mogoče vedeti, ali gre za začetek resničnega dialoga med velesilama, ki naj odpre pot v novo; že peto obdobje ameriško-sovjetskih odnosov, ob-

dobje, ki naj bi ga označeval dogovor o ustavitvi oboroževalne tekme, ali pa je bila to samo Reaganova predvolilna poteza.

Vendar, nekatera dejstva so pa le toliko zanimiva, da jih ne gre prezreti. Prvič, Moskva se ne bi zdaj, dober mesec pred volitvami v Združenih državah lotevala stikov z Reaganom, če ne bi sodila, da utegne Reagan biti predsednik še nadaljna štiri leta. Drugič, kaže, da je voditeljem Združenih držav končno le do tega, da se odpro proti Moskvi. Najbolj prepričljiv dokaz so ameriški trgovci z žitom. Vemo, da je bila svojčas odpoved sporazuma o prodaji žita Sovjetski zvezi eden najbolj vidnih dokazov, do kakšne stopnje je prišla ameriško-sovjetska napetost. Tokrat Amerika odstopa Rusom doslej največje količine pšenice, kar 20 milijonov ton.

Tretjič, ne gre prezreti dejstva, da sta velesili ostajali tem bolj osamljeni, čim bolj sta svoja nasprotja potiskali proti vrhuncu. Zavezniki ene in druge velesile so dali kar dosti dokazov o tem, da jim ni do zaostrovanja, nasprotno do popuščanja, sodelovanja. Komaj, komaj so na primer preprečili, da bi se srečala zahodnonemški Kohl in vzhodnonemški Honnecker. Končno, razpoloženje sveta na pragu letošnjega zasedanja svetovne organizacije in zasedanje samo je bilo prepričljiv izraz želja in prizadevanj narodov za mir in popuščanje.

Drago Košmrlj

Pred beograjskim srečanjem nekdanjih borcev Evrope o varnosti, razoroževanju in sodelovanju

Na osnovi analize madridske konference

Med osemnajstim in dvajsetim oktobrom bo v Beogradu mednarodno srečanje, sestanek nekdanjih borcev, ki bodo spregovorili o evropski varnosti in razoroževanju.

Eden temeljnih dokumentov, podlaga za nadaljnjo razpravo, bo analiza sklepnega dokumenta madridske konference o evropski varnosti in sodelovanju (ki je trajala v glavnem mestu Španije tri leta in je bila končana septembra lani).

Borčevska organizacija

Jugoslavije, ki ji je bila poverjena naloga priprave te analize, je svojo nalogo že opravila. Globalna ocena madridske konference (njenih sklepov) v tej analizi podčrtuje, da je bil s tem, da je konferenca bila, dosežen eden redkih pozitivnih rezultatov na tem področju, čeprav je bil sklepni dokument (so menili borci v analizi) kompromis. Njegova vrednost v sedanjem neugodnem položaju medevropskih odnosov je nedvomna. Kljub triletnemu trajanju

in dejstvu, da velike sile niso bile pripravljene resnično začeti dialog, in kljub hkratnemu pospešenemu oboroževanju je omogočila madridska konferenca kritični pogled na nevarna dogajanja in obnašanje, ki je v nasprotju s helsinško listino. In če je bil na tej konferenci dosežen določen napredek, gre zaslugi predvsem neuvrščeni in nevtralni državam, saj je bil sklepni dokument oblikovan na osnovi njihovega načrta.

Analiza madridske do-

kumenta opozarja na njegovo uravnoteženo obravnavanje cele vrste evropskih vprašanj, in ravno to je uspeh, saj so bila navzoča prizadevanja, ki so skušala obrniti tok obravnave v enostranska gledanja.

Največja vrednost madridskega dokumenta pa je v tem, da je kljub drugačnim prizadevanjem in poskusom velikih znova potrdil politiko popuščanja, in to prav v času, ko so takšno politiko ponekod razglasili za utopično in nemožno.

Ker pa politika popuščanja ne more obstajati le iz pešice spodbudnih besed, jo morajo dejansko podpirati vse napredne sile v Evropi in med njimi – nekdanji borci ter vojni veterani. Ta podpora vsem prizadevanjem v smeri politike popuščanja, varnosti in razoroževanja v Evropi pa je tudi osnovni namen bližnjega borčevskega sestanka.

Predlog analize uspešnosti madridske konference o evropski varnosti tudi podarja, da je bila neposredni rezultat maratonske konference v Španiji letošnja januarska stockholmska konferenca, in so torej madridski sklepi stopili še za korak naprej od helsinške listine, zlasti na področju obravnave vojaške razsežnosti evrop-

ske varnosti.

Vrsta je še pozitivnih poglavij, ki sta jih zajeli tako madridska konferenca kot tudi borčevska analiza, med njimi pomembno vprašanje ekonomskega sodelovanja, vse to pa bo ob predvidevanju, da bo analizo sprejel ves mednarodni borčevski zbor, pravšnja osnova za nadaljnjo razpravo, ki pa bo gotovo segla še naprej, tja, kjer se uradna višja politika konča in kjer se začneja konkretno sodelovanje med borčevskimi organizacijami, med nekdanjimi borci in vojnimi veterani, ki lahko na osnovi svojih vojnih izkušenj še bolj glasno povzdignejo glas k evropskemu sodelovanju, k popuščanju napetosti in tudi neposredneje – k razoroževanju.

B. Ž. J.

Spominska slovesnost za generala Maistra

V soboto, 29. septembra, so pripravili spominsko slovesnost ob 50-letnici smrti prvega slovenskega generala, osvoboditelja Maribora, dela Štajerske in slovenske Koroške, obenem pa pesnika Rudolfa Maistra-Vojanova. Ob 15. uri se je v tem simpatičnem kraju – na Uncu pri Rakeku, pred Maistrovo hišo zbralo veliko gostov, nastopajočih in gledalcev. Med njimi smo opazili bližnje generalove sorodnike, ki so prišli iz Maribora, lepo število Maistrovih borcev, predstavnike republiškega odbora Zveze borcev NOV Slovenije, predstavnike oblasti in družbenopolitičnih organizacij.

S himnama Hej, Slovani in Naprej zastava Slave je cerkniški pihalni orkester začel proslavo, nadaljevali so jo govorniki, ki so osvetlili veličino dejanja generala Maistra in njegovih borcev v letu 1918 ter Maistrovo prizadevanje, da bi osvobodili tudi Koroško, a mu je te načrte prekrizal tedanji Narodni svet v Ljubljani. Za govorniki smo slišali še recitatorje Maistrovih pesmi, ubrane petje moškega, ženskega ter mladinskega zbora Kulturno umetniškega društva heroj Iztok Rakek, oziroma osnovne šole Jožeta Krajca Rakek. Priznati je potrebno, da so se

vsi nastopajoči zelo dobro odrezali in pripomogli, da je proslava res zelo lepo uspela.

Posebno veselje pionirjem odreda Rudolf Maister-Vojanov na Uncu je priskrbel domača delovna organizacija Kovind, ki je ob tej priložnosti prevzela pokroviteljstvo nad tem odredom – v znak tega je izročila pionirjem listino o pokroviteljstvu in pripela svoj trak na pionirski prapor. Pionirji so se predstavnikom Kovinda zahvalili za to, obljubili dobro delo v korist skupnosti ter podarili kipec kurirja, knjigo o generalu Maistru in šopek. Enako so se zahvalili tudi tovarišu Jožetu Simšiču-Jelenu, prvoborcu in predstavniku kurirjev – vezirov VDV, ker se prav ti nekdanji neustrašni prenašalci sporočil in zaupnih nalog pripomogli k tej odločitvi Kovinda.

Po lepi, prisrčni slovesnosti so se nekdanji Maistrovi borci zbrali v menzi Kovinda na srečanje, kjer so živahno obujali spomine na odločilna dejanja pred 66 leti, ko se je končala prva svetovna vojna in ko so oni s svojim Maistrom odločilno vplivali, da se ni še večji kos slovenske zemlje znašel v tujih rokah.

Roman Gorjan

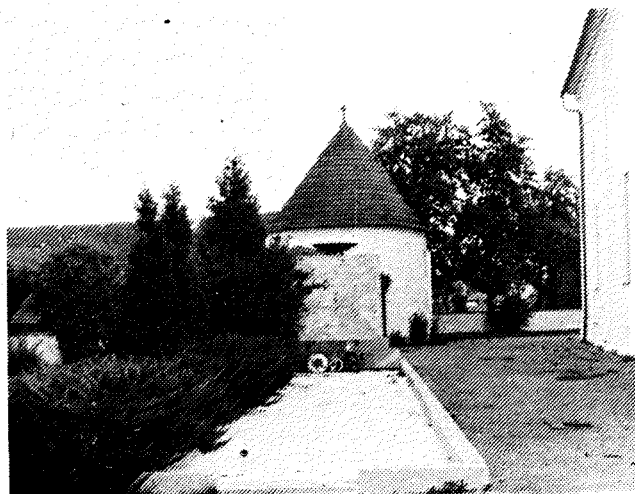
Po Svinjski planini mimo bojov in zločinov

Zveza koroških partizanov iz Celovca je pred kratkim organizirala pohod po Svinjski planini mimo nekaterih spomenikov. Udeležili so se ga borci narodnoosvobodilne vojne in delegacije občinskih odborov ZZB NOV Ravne na Koroškem, Dravogradu in Slovenj Gradcu. Spominski pohod je vodil Janez Wutte-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov iz Celovca, sicer pa eden izmed pomembnejših borcev partizanov v zamejski Koroški.

Na Svinjski planini se je odigralo več ali manj znanih bitk in zločinov. Janez Wutte jih je opisoval tako doživeto, da so posamezni borci in pogum tamkajšnjih ljudi dobesedo zaživel pred udeleženci pohoda. Neverjetno, kako posamezni ljudje skrbijo za obeležja in grobišča. Na precej krajih smo videli sveže rože in zelenje.

Ustavili smo se v Sentrupertu pri Velikovcu na pokopališču ob spomeniku padlim partizanom. To je spomenik, ki je bil razstreljen in ga avstrijske oblasti niso obnovile. Namesto tega je le napis »Padlim za svobodo v boju proti nacizmu 1942–1945«. Na vrhu je večja žara. Nema jeza v nas tembolj narašča, ko nam Janez Wutte pove, da je na tem grobišču pokopanih 83 partizanov osem narodnosti. Največ med njimi je Jugoslovanci, Rusovi, Poljaki, angleški in ameriški padalci ter drugih narodnosti. Ti so padli severno od Drave, so jih izkopali na posameznih krajih leta 1946 in njihove posmrtno ostanke položili v to skupino grobnico.

V zamejski Koroški imajo danes 41 grobišč, 5 spomenikov, ki so postavljeni tam,

Spomenik padlim brcem na pokopališču v Sentrupertu pri Velikovcu

kjer so nemški nacisti zakrivil večje zločine.

Na pohodu so udeleženci spoznali dobršen del posameznih bojov in kako neizprosno in težak je bil boj koroških partizanov in njih-

vih sodelavcev za zmago nad fašizmom. Danes pa se morajo zaradi tega, ker so Slovenci, še bojevati, sicer na drugačen način, ki pa je marsikdaj celo težavnejši kot nekoč.

Drago Miklavc

Izvirni način ohranjanja NOB

Pododbor partizanskih kurirjev za Koroško je v sodelovanju z drugimi dejavniki pri Barlovem mlinu odkril spominsko ploščo kurirski postaji TV 13 S. Razen tega so odkrili podobno obeležje še v Brdih na Rekevi domačiji, kjer je bil sedež vojaške kurirske postaje 1–8. Prvo ploščo je odkril Jože Andrej Alaha, nekdanji komandir te postaje, drugo pa

Marjan Krév, prav tako komandir te druge postaje.

Hkrati so strokovni delavci Pokrajinskega koroškega muzeja revolucije iz Slovenj Gradca v Barlovem mlinu pripravili stalno razstavno zbirko o delovanju kurirskih zvez, zlasti kurirskih postaj TV 31 S in 1–8. Razstava obsega 45 fotografij in dokumentov o delovanju teh

dveh postaj in njuno sodelovanje z drugimi organi oblasti in partizanskimi ustanovami. Razstava bo stalna in bo izvirno pričevanje uspešne dejavnosti obeh postaj na zahodnem delu Pohorja. Pokroviteljstvo nad razstavo so prevzeli delavci temeljne organizacije združenega dela za ptt promet Slovenj Gradec, medtem ko je spominsko obeležje na Rekevi domačiji prevzel v skrb sam lastnik Ferdinand Javornik. Pripravili so tudi tovariško

srečanje med kurirji borci in domačini krajanov iz Brd. Že čez nekaj dni so v Pokrajinskem koroškem muzeju revolucije v Slovenj Gradcu pripravili pogovor o kurirskih zvezah na zahodnem delu Pohorja, Mislinjske doline in na Koroškem. Poleg borcev, kurirjev so sodelovali še učenci šol Mislinjske doline. Pogovor za okroglo mizo so organizirali v počastitev praznika krajevne skupnosti Slovenj Gradec.

D. M.

Poskusi iskanja reda v kaosu

Za uvod v krajšo analizo pomembnejših mednarodnih dogodkov vzemimo tokrat Shakespearov citat, ki pravi, da je v vsem tem neredu vendarle opaziti neke sledove reda. Če lahko rečemo, da so svetovne politične, gospodarske in še kakšne razmere močno neugodne in skrajno zapletene, tako da jih lahko poenostavljeno označimo z neredom, potem je dogajanje na zahodni strani zemeljske oble, ki smo mu tako ali drugače priča te dni, vsaj formalni poskus svetovnih voditeljev, da bi omenjeni nered v mednarodnem dogajanju če že ne odpravili, pa vsaj omilili.

Dolgo pripravljano, še bolj pa pričakovano srečanje ameriškega predsednika Reagana z arhitektom sovjetske zunanje politike Gromikom med drugim potrjuje mnenja tistih, ki so realno napovedovali, da od pogovorov ni pričakovati spektakularnih dosežkov, kljub temu pa jih lahko označimo kot začetek nekega novega obdobja za odpravljanje nespornosti med velesilama. Podaljšan Gromikov obisk v Beli hiši daje slutiti, da bi se popuščanje med Washingtonom in Moskvo vseeno utegnulo premakniti z mrtve točke na bolje. Vendar takšna optimistična mnenja močno bremenijo stvarnost, ki pravi, da se veliki za časa Reaganove vladavine niso dogovorili niti o enem problemu, pomembnem za usodo vsega človeštva. Še zlasti ni odgovora na vprašanje o zmanjšanju jedrske oborožitve, na njeno možno zamrzitev in na popolno prekinitve jedrskih poskusov.

Če se spomnimo pred dnevi izrečenih besed sovjetskega partijskega in državnega voditelja Černenka, češ da v Washingtonu niso pripravljeni na praktične korake k popuščanju, potem toliko lažje razumemo, kaj je pomenila štiriurna intenzivna izmenjava mnenj Reagana in Gromika, kljub temu da sta verjetno vsaj poskusila razsvetliti nasprotna stališča in ugotoviti, kje so meje spopada in nerazumevanja med velesilama. Srečanje bo brez dvoma še nekaj časa pred-

met analiz tako v Kremlju kot v Beli hiši. Gotovo pa je Reaganu srečanje dobrodošlo kot simbolična poteza in potrditev, da vsi mostovi med velesilama še niso porušeni in da se morda že obnavljajo. Čeprav so v Moskvi – (tudi zaradi nedavnih sprememb v samem državnem vodstvu) niso lahko odločili za Gromikovo pot v Belo hišo, pa njegov obisk potrjuje, da je trenutno zmagal razum, hkrati pa tudi nujnost političnih pogajanj ter da imajo v Moskvi Reagana malodane že za ponovno izvoljenega predsednika. Če je tako, potem je na dlani, da se za pogajanja ne mudi niti Američanom niti Sovjetom, se pravi da niti eni niti drugi niso pripravljeni na globalne premike in da še naprej ostaja status quo, ki ga je povzročila postavitev raket na obeh straneh.

Zahteve po spremembi sedanjega stanja, po zmanjšanju retorike in za konkretna dejanja pa je rdeča nit, ki se je te dni vlekla skoraj skozi vse natope in govore udeležencev letošnjega zasedanja svetovne družine narodov ob East Riverju. Še zlasti ne gre prezreti govora našega zunanjega ministra Raifa Dizdareviča, ki je resignirano ugotovil, da od lanskega zasedanja Generalne skupščine človeštvo ni rešilo niti enega od aktualnih svetovnih problemov in da je izgubljeno še eno leto za detant, hkrati pa vse bolj postajamo ujetniki strahu in samouničenja. Opis svetovnih zadreg in nereda je podkre-

pil s konkretnimi podatki, hkrati pa na novo opozoril na celoten in jasen program za izhod iz sedanje krize, ki so ga na lanskem Summitu v New Delhiju ponudili neuvrščeni. Ameriški predsednik je sicer v svojem govoru v Združenih narodih med drugim dejal, da se je njegova država z obnovljenim zaupanjem in novo močjo pripravljena reaktivirati v svetovni organizaciji, saj so po njegovih besedah načela mednarodnega prava, se pravi tudi ustanovne listine Združenih narodov, še vedno tako vitalna kot pred štiridesetimi leti. Kljub tem besedam je čista iluzija pričakovati, da bo zasedanje, kljub izrednim naporom večine, še zlasti neuvrščenih, velesile pritegnilo k obnovi stvarnega in tvornega dialoga.

Za letošnje zasedanje so kljub temu značilni spravljeni toni kot na lanskem zasedanju, ki se je začelo in končalo pod pritiskom »sahalinske krize« in totalne ohladitve odnosov med velesilama.

Ker je 39. zasedanje Generalne skupščine izrazito gospodarsko obarvano, je toliko pomembnejše dejstvo, da so te dni na ameriški celini, v Washingtonu priredili pravcati svetovni finančni festival. Rekordno število bančnikov je namreč v poplavi in neustavljivem plesu skokovitega dolarja, visokih obresti in pravcati zmešnjavi v mednarodnem finančnem sistemu med drugim razpravljalo tudi o usodi držav dolž-

nic. Pogovor gluhih je žal potrdil nespravljive razlike med Severom in Jugom ali z drugimi besedami, da so se industrijsko razviti, ki imajo največ besed v svetovnih denarnih ustanovah, pripravljeno pogovarjati, nikakor pa ne pogajati o dolgovih. Čeprav je Ronald Reagan napovedal znižanje obrestnih mer in liberalizacijo svetovnega gospodarstva, pa za sedaj še ni jasno, ali je tudi te besede razumeti kot del predvolilne strategije. Že dejstvo, da izjava prihaja z najvišjega mesta, daje njegovim besedam posebno težo. Še večjo težo pa ohranja dejstvo, da se bo zaradi izpada in neprilovitve v globalna pogajanja (takšen je predlog neuvrščenih in skupine 77) finančna krvavitev tretjega sveta, z redkimi izjemami, nadaljevala.

Nadaljnji red v svetovnem neredu je moč opaziti tudi na evropskih tleh, kjer še vedno niso minili manevri ene in druge strani (Hitri jež z atlantske strani in Ščit 84 v okviru držav članic Varšavskega sporazuma), ki tudi na ta način izpričujejo svojo moč in nemoč za pogajanja. Ob lanskem nameščanju evroraket ni bilo mogoče prezreti zagnanosti in odločnosti stotisočih Evropejcev in njihovega pacifističnega gibanja za zahtevami proti prekinitvi brezglave oboroževalne tekme. Eno njihovih novejših gesel se glasi: »Bolje danes aktiven kot jutri radioaktiven«. Lanski mirovni shodi resda niso preprečili postavitve evroraket, in čeprav tudi letošnji ne največjih manevrov v povojni zgodovini, pa vendar s svojim zgledom dajejo vedeti, da je večina naprednega sveta odločno proti sedanji manifestaciji sile in za mirno, pa čeprav usodno sožitje vseh.

Miha Lamprecht

Bolgarska reakcija ob načrtovanem srečanju

Še vedno vztrajajo pri svojem

Kaže, da se ne bolgarski zgodovinarji ne bolgarska politika še vedno nimajo namena odreči svoji »verziji« zgodovine na Balkanu. To so dokazali minuli teden, ko so ponovno odpovedali načrtovano srečanje prebivalcev ob meji, se pravi makedonskega prebivalstva z naše strani s sosedi iz Bolgarije. Kot se je najprej zgodilo v Krivi Palanki, se je ponovilo še v Delčevu. Komisija iz bolgarskega mesta Simitli, ki naj bi bila z njihove strani odgovorna za skupno srečanje, je namreč zahtevala, naj v Delčevu zapro razstavo, ki je posvečena prvemu zasedanju ASNOM (Antifašističsko sobranje narodnog oslobođenja Makedonije) in štiridesetletnici svobodne Makedonije v Jugoslaviji.

Iz Delčevega so sporočili, da je omenjena bolgarska komisija zahtevala zaprtje razstave, čeprav je sploh ni videla, kar daje slutiti, da je bila takšna poteza že vnaprej

pripravljena. Delčevska komisija je sosede vljudno obvestila, da kakršnokoli zapiranje razstave ne pride v poštev, saj je to prispevek k praznovanju obletnice makedonskega upora, pri čemer razstava z ničimer ne žali ne bolgarskega ljudstva ne armade. Jasno pa je, da na razstavi niso mogli zamolčati bolgarskih okupatorjev, saj so jih predstavili skupaj z drugimi okupatorji in njihovimi oprodami, ki so delovali na jugoslovanskem ozemlju v letih med 1941. in 1945.

S takšno bolgarsko odločitvijo so kršeni doslej veljavni jugoslovansko-bolgarski dokumenti o sodelovanju ob meji, pravi Tanjugovo poročilo, dodamo pa mu lahko, da je bila ob podobnem srečanju, ki je bilo lani na bolgarski strani, v Simitliju razstava s protijugoslovansko in protimakedonsko vsebino, pa naši kljub protestom ob vsebini te razstave niso odpovedali srečanja ob meji.

Zasuk na desno

Kljub temu, da je na nedeljskih volitvah na Koroškem socialistična stranka ohranila večino, pa rezultati kažejo, da se je tehnika političnega življenja nagnila na desno.

V primerjavi z volitvami pred petimi leti so socialisti izgubili 2,3 odstotka, ljudska stranka pa 3,6 odstotka glasov. Svobodnjaška stranka je pridobila 4,3 odstotka glasov. V deželnem zboru bo imela tako socialistična stranka še vedno 20 mandatov, ljudska stranka je enega izgubila in jih bo imela 11, svobodnjaki pa so en mandat pridobili in jih bodo imeli pet.

Kje iskati vzroke za uspeh svobodnjaške stranke? Ti so predvsem v nezadovoljstvu dela nemških nacionalističnih krogov s politiko ljudske stranke, ki so zato svoje glasove oddali svobodnjaški stranki in njenemu predsedniku Jörgu Haiderju. Po prvih odmevih sodeč bo predsednik ljudske stranke Stefan Khafel odstopil s tega položaja.

Druge politične stranke in skupine, ki so sodelovale na volitvah, so dobili le 1,5 odstotka glasov. Precej pa je na teh volitvah izgubila KP Avstrije.

Tudi to se dogaja v ZR Nemčiji

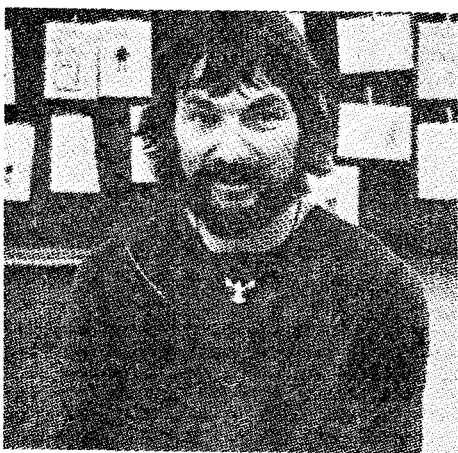
Tretji dan razprave pred upravnim sodiščem v Hannoveru je sodnik Otto Groschupf ukazal izprazniti dvorano. Sodili so učitelju iz Hildesheima Udu Paulusu. Opuščen naj bi bil iz službe, ker je med komunalnimi volitvami na Spodnjem Saškem jeseni 1981. kandidiral na listi KP Nemčije (zahodnonemška partija) za mestnega svetnika.

»Ali ste bili presenečeni«, je sodnik Groschupf vprašal pričo obrambe, »ko ste zvedeli, da je gospod Paulus član KP Nemčije?« Priča, rektor gimnazije v Hildesheimu, je odločno zanimal: »Članstvo kolega Paulusa v KP Nemčije je bilo dejstvo, za katerega sem vedel tako, kakor sem vedel za strankarsko pripadnost drugih kolegov«.

Okoli 100 gledalcev, kolikor jih je bilo v dvorani, je začelo ploskati. Sodnik Groschupf ni več obvladal položaja: dvorana bo izpraznjena! Odvetnik Heinz Uthmann je govoril v mikrofon. »Obramba se ne strinja s sodnikom, saj ne obvlada položaja.« Sodnik ni reagiral na ta ugovor. Nato so prvi policisti prišli v sodno dvorano. Od vrat je bilo slišati tudi pasji lajež. Tedaj je predstavnik tožilstva segel po mikrofonu. To je bil Dieter Mlynek, ki je dejal: »Tudi mene moti sodnikov ukaz, da se mora občinstvo umakniti. Upam, da se bo pomirilo in se bo sojenje nadaljevalo v miru.« Obtoženemu se je dozdevalo, da je proces vse kaj drugega, kakor skrbno pripravljena obravnava, vendar nekaj je bilo vsem jasno: Vsi naj spoznajo, da je Udo Paulus kot član KP Nemčije »prekršil prisego zvestobe«, ki jo je dal ob nastopu službe.

Sodnik Groschupf je bil precej negotov. Zelo rad bi preprečil nezadovoljstvo v dvorani. »Povsem vas razumem«, se je nekako spravljivo obrnil na občinstvo, »če se zavze-

mate za nekoga. Torej, kako bo naprej? Ali bo v dvorani mir?« Nato je dal v zapisnik: »Predsednik sodišča preklicuje odločitev, da je treba izprazniti dvorano.« Vidno izmučen se je naslonil nazaj: »Tako je torej,

Poklicno neoporečen, strokovno izjemno podkovan prosvetni delavec, politično pa sporen zaradi članstva v KP Nemčije: učitelj Udo Paulus

mir je šel po vodi, nit se je pretrgala«. Še tri kratka vprašanja je zastavil pričam, nato pa je bilo sojenje preloženo.

Pred tremi leti se je spodnjesaška deželna vlada odločila za veliko čistko v javnih službah. Dobrodošel povod je bila razsodba Zveznega upravnega sodišča z dne 29. oktobra 1981. zoper glavnega sekretarja na pošti Hansa Petra. Stuttgartski poštni uradnik je bil opuščen iz službe, ker je kot kandidat na listi KP Nemčije na občinskih in dežel-

nih volitvah – tako je bilo rečeno v tedanji obsodbi – »bistveno prekršil obveznost politične zvestobe« in se načelno izkazal kot politično nepopravljiv.

Približno mesec dni zatem je spodnjesaški notranji minister Egbert Möcklinghoff (Krščansko-demokratska unija, CDU) razglasil v Landtagu, da bo deželna vlada disciplinsko ukrepala proti vsem uradnikom, ki so na občinskih volitvah kandidirali na listah strank, ki so »nasprotne zahodnonemški ustavi«. Zoper 15 učiteljev, članov KP Nemčije, vsi pa so imeli stalno službo, so uvedli formalni sodni postopek. V neke vrste »pilotskem« procesu je disciplinsko sodišče v Hannoveru septembra lani odpustilo iz službe učitelja Karla-Otta Eckartsberga samo zato, ker je bil član zahodnonemške partije.

Predsednik sodišča je bil tedaj isti človek kakor zdaj: Otto Groschupf. Ker je med razpravo, ko je utemeljeval stališče obtožbe, večkrat ocenil legalno KP Nemčije kot politično gibanje, ki je sovražno zahodnonemški ustavi, so Groschupfa na vseh naslednjih procesih te vrste njegovi kolegi, izvedenci za ustavno pravo, vsiljevali kot »strokovnjaka«. Čeprav je v tem stališču precej posmehljivosti, morda celo obešnjaške, kajti Eckartsberga so nepreklicno odpustili iz državnih služb in čeprav je Groschupf nemoteno govoril o »komunističnih procesih na Spodnjem Saškem«, so mu kot predsedniku upravnega sodišča zaupali sedanje štiri procese zoper člane KP Nemčije (učitelje) v Hannoveru!

Proces zoper Eckartsberga pred enim letom je Groschupf »še spravil skozi« v nekaj več kakor 10. urah, sedanji proces zoper prvega, ki je bil na vrsti od štirih obtoženih, pa se je nenavadno zavlekel. Oba mlada

zagovornika sta zasula sodišče s pravcato poplavo dokaznega materiala! V vsakem primeru sta zahtevala strokovno mnenje, sodišče mora nadrobno preučiti motive obtoženih uradnikov in oceniti njihovo celotno službeno in zasebno aktivnost.

Dozdej je obramba uspevala. Odločna izjava sodnika na začetku procesa, da ne bo dovoljeval nobenega zavlačevanja na sojenju, je že zdavnaj zvočenela. Sam začetek je trajal štiri dni, nato pa so morali sojenje trikrat preložiti. Groschupf si je moral vzeti čas, da je poslušal priče in k temu še Paulusove komentare. Sojenje je postajalo tako napeto, da je celo tožilec izgubljal živce in zahteval nagel konec vsakdanje obravnave. Obramba je iskala in dokazovala napake in pomanjkljivosti v postopku in zahtevala od sodnika, da pokaže vso svojo strokovnost.

Cilj tožilca je bil jasen – hotel je »čisto« obsodbo in jo od sodnika Groschupfa tudi pričakoval. Namesto tega se je razprava vlekla iz dneva v dan in od ene prekinitve do druge. Izkazalo se je, da je sodnik zašel v časovno stisko, na koledarju ima vse termine zasedene, tega pa javno ne sme razglasiti, saj bi ga sicer obtožili, da si je že vnaprej ustvaril sodbo o krivdi obtoženega. Ne bo šlo, vseh štirih primerov, vsaj sodeč po dosedanjem poteku, ne bo mogel spraviti pod streho v prvi polovici oktobra!

Obtoženi Udo Paulus je star 39 let. Službo na šoli je nastopil leta 1969. Od leta 1971 je na šoli »Robert Bosch« poučeval matematiko, družboslovje, verouk in šport! Leta 1972. je bil sprejet v stalno službo, eno leto kasneje pa je vstopil v KP Nemčije! »Konec koncev«, je dejal, »sem bil vzgojen strogo protikomunistično, pa tudi sam sem imel dolgo časa protikomunističen svetovni nazor.« Izjavlja, da je vstopil v partijo zaradi ozkosrčnosti v socialno-demokratski stranki (SPD) oziroma njenih članov na šoli, kjer je poučeval. »Samo komunisti so se resno lotili naloge, da bodo odpravili privilegije v zahodnonemškem šolstvu«, je dejal obtoženi Udo Paulus.

Ena od obravnavanih tem pri predsedstvu ZO ZZB NOV Jugoslavije

Izvajanje zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov

Iz informacije o uresničevanju zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov v samoupravnih interesnih skupnostih zdravstvenega varstva v lanskem letu, ki jo je pripravil Zvezni komite za borce in vojaške invalide, smo izbrali tisti del, ki na osnovi zbranih podatkov za vso Jugoslavijo daje pregled splošne podobe zdravstva na tem specifičnem področju.

Kljub temu, da so odredbe Zakona o osnovnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev, ki se nanašajo na zdravstveno varstvo, začele veljati (se uresničevati) 1. januarja 1983, je Zvezni komite za vprašanja borcev še isto leto v novembru proučil uresničevanje tega varstva v samoupravnih zdravstvenih skupnostih. Takrat so ocenili, da so vsi samoupravni organi, sisi za zdravstvo in borčevske organizacije vložili izjemne napore, da bi uresničevanje zdravstvenih pravic vojaških invalidov in drugih upravičencev čim manj boleče prenesli v pristojnosti in izvajanje samoupravnih zdravstvenih skupnosti. Pri tem so tudi ugotavljali, da je neusklajenost stališč o stroških zdravstvenega varstva (tistih, ki so obveznost federacije) vplivala na počasno sprejemanje zakonskih aktov, ki urejajo to področje.

Precej je bilo tudi nejasnosti pri ugotavljanju, kateri vojaški invalidi so zavarovani po predpisih s področja zdravstva, oziroma kateri so zavarovani kot kmetovalci. Pri tem se je pokazalo, da del občinskih upravnih organov v državi ni izpolnil obveznosti in ni pripravil obračuna obveznosti federacije za zdravstveno varstvo vojaških invalidov in drugih upravičencev... Zlasti pa so pri tem pregledu izvajanja zakonskih obveznosti opozorili na oženje oskrbe vojaških invalidov z ortopedskimi pripomočki (ugotavljali so zmanjšano število vrste ortopedskih pripomočkov in podaljšane roke trajanja teh pripomočkov, hkrati pa zapleten način uveljavljanja pravic do le teh).

Za uspešnejši prenos zdravstvenega varstva vojaških invalidov in drugih upravičencev (po zakonu) na samoupravne zdravstvene skupnosti so po vseh republikah in v obeh avtonomnih pokrajinah organizirali posvetovanja odgovornih občinskih upravnih organov in predstavnikov zdravstvenih skupnosti, pri čemer je pomemben delež prispevala tudi borčevska organizacija.

Kakor je znano, so zdravstveni dispanzerji in ambulanice za borce že dolgo organizirani in uspešno delujejo

v vseh slovenskih občinah, podobno pa imajo urejeno tudi v 18 bosansko-hercegovskih in osmih makedonskih občinah ter ponekod na Kosovu. Drugod, tako pravi poročilo, imajo borci in vojaški invalidi v veliki meri prednost pri uveljavljanju zdravstvenega varstva.

Kljub naštetemu pa lansko novembrsko poročilo pravi, da obstajajo osnove za ugotovitev, da je stanje pri uresničevanju tega zdravstvenega varstva v državi še vedno nezadovoljivo, če ga ocenjujemo v celoti.

Novjši podatki kažejo, da se stanje izboljšuje pa tudi, da so bili lanski novembrski podatki še nepopolni, medtem ko pregledi po republikah kažejo, da posamezne republike (ne velja za SR Slovenijo) preprosto ne pošiljajo zahtevanih podatkov in zamujajo, bodisi zaradi procedure počasnosti ali pa zaradi težav, ki so nastopile zaradi prvotnih nepopolnih in napačnih tolmačenj, kdo je upravičenec zdravstvenega varstva po predpisih s področja zdravstva. Ponovni pregled podatkov s tega področja je tako pokazal, da bo nujno potrebno najti ustrezen način, po katerem bo možen popolnejši pregled dejanskega stanja.

Kljub temu da imajo voja-

ški invalidi tu in tam tudi v Sloveniji pripombe in niso vedno z vsem zadovoljni, pa velja naše zdravstvo vendarle pohvaliti, da ne zamuja tako, kot se dogaja v drugih republikah, kjer se pritožujejo, da ne uresničujejo prenosa predvsem zaradi zapletenosti, nejasnosti in neprimernosti predpisov, pri čemer opozarjajo na še vedno odprta sporna vprašanja, od katerih poudarjajo predvsem sedanje razlike v oblikah zavarovanja kmetov in delavcev v skupnih skupnostih zavarovanja delavcev in kmetov, vprašanje, kdo se všteva v število zavarovancev ob obračunavanju povprečnih stroškov zdravstvenega (ali se všteva na primer - začasno nezaposleni, socialni primeri...). Kot poseben problem pa navajajo dejstvo, da zlasti najbolj nerazvitim občinam v državi ne ustreza sedanji način nadomeščanja sredstev za zdravstveno varstvo samoupravnim skupnostim. Vse to in v primerjavi s splošnimi pripombami: je stanje v SR Sloveniji primer, ki kaže, da so težave neprimerno manjše tam, kjer je bilo že pred vključevanjem vojaških vojn invalidov in družin padlih borcev v pristojnosti zdravstvenih skupnosti delo v teh ssih dobro zastavljeno.

B. Ž. J.

Izposojeni komentar

Resnica o ilegalnih posojilih

Ob vse pogostejših govoricah javnosti je delegacija splitske borčevske organizacije lani v družbenopolitičnem zboru skupščine občine Split postavila vprašanje »izbranih« občanov, ki so dvigovali velike zneske bančnih posojil z izredno majhnimi obrestnimi merami in dolgi roki odplačil. Na to vprašanje pa še danes ni nobeden odgovoril borcem. Tudi nekatere partijske organizacije v Splitu so na svojih sestankih imenovala posameznike, ki so dobivali takšna posojila; občinskemu komiteju so poslale zahtevo, naj objavijo njihova imena, vendar tudi iz tega ni bilo nič. »Slobodna Dalmacija« je pisala, da takšnih primerov v tem mestu ni, in da ne kaže javnosti po nepotrebnem obremenjevati s tem.

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Splita pa se s tem ne strinja in ni za takšno »politiko«. Na svoji zadnji seji je znova aktualiziralo to temo, ki je lani razburila Splitčane: o porabnikih posojil z nizkimi obrestnimi merami in skrajno ugodnimi roki odplačevanja. Borci so znova poudarili, da zahtevajo odgovor na to vprašanje, tem bolj, ker se v javnosti, v »čaršijskih pogovorih« o tem precej govori.

»Odkrito je treba povedati, kdo je dobil takšna izredno ugodna posojila, saj nastaja zaradi prikrivanja le politična škoda,« je menilo borčevsko vodstvo v Splitu. Poudarilo je moralno dimenzijo tega primera, in zato bi kazalo imena teh ljudi čimprej javno objaviti. To bi hkrati pomenilo uresničevanje ene od vrste smernic 13. seje CK ZKJ.

Delegacija borcev bo v tem smislu še enkrat predložila svoja stališča skupščini občine in bo obnovila vprašanje, ki ga je postavila že lani, ko odgovorni niso niti s prstom mignili (če seveda v vmesnem času ne bo nič storjenega).

M. Radmanović, »Četrti jul«

Sredstva federacije za borčevske pokojnine Spizom:

Poboljšali so se

Spominjamo se, da je bila pogosta tema pogovorov na različnih zveznih in republikanskih sejah, kjer so obravnavali uresničevanje borčevskih zakonov, pravil, neredno poravnavanje sredstev federacije, namenjenih za prejemke borcev po zveznih predpisih, ki bi morali dotekati v blagajne samoupravnih pokojninskih skupnosti. Zaradi nerednega nakazovanja (s trimesečnimi zamudami) in prenizke akontacije

od leta 1981 so bile skupnostim izplačevane do sredine lanskega leta v višini šestdesetih odstotkov) je dolg federacije narasel na dvesto milijard starih dinarjev samo za slovensko skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Da so se zadeve na tem področju vendarle obrnile na bolje, so nam potrdili na slovenski skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki so nam pojasnili, da se obljubljano izboljšanje (ki ga je kot

obveznost prevzel nase tudi zvezni izvršni svet) uresničuje, je že od sredine lanskega leta. Zlasti pa se je to (finančno) poznalo letos januarja in februarja, ko je federacija poravnala dolžno razliko za leti 1981 in 1982 (iz proračunskih sredstev lanskega leta) ter hkrati povečala akontacije in spravila skoraj na tekoče razpošiljanje teh sredstev.

To in tudi dejstvo, da je slovenska skupnost pokojninskega in invalidskega zava-

rovanja lani vložila več sredstev v sklad skupne porabe, je pripomoglo k dejstvu, da jim letos še ni bilo treba najemati bančnih posojil. Vendar so tem dobrim novicam na SPIZ dodali še »prispevek«, da bodo zdaj na jesen morali najeti nekaj premostitvenih posojil (s, kot vemo, nič kaj obetavnimi 42-odstotnimi obrestmi). Vse tako kaže, da se posojilom tudi v letu 1985 ne bodo mogli povsem izogniti.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Slovenske Konjice - Odločni za ureditev razmer

Na Tolstem vrhu, v hiši, kjer je spominska soba padlega komandanta Bračičeve brigade Milenka Kneževića, so se 21. septembra zbrali borci komunisti občinskega aktiva ZK ZZB in drugi borci na razširjeni seji občinskega odbora ZZB NOV Slovenske Konjice. Tokrat niso prišli na Tolsti vrh obujati spominov, ampak so obravnavali vsebino predlogov sklepov 13. seje CK ZKJ ter s tem v zvezi naloge borčevske organizacije.

Partijski sekretar občinskega komiteja Avgust Špoljar je zbrane podrobneje seznanil s predlogi sklepov in poudaril, da se morajo z njihovo vsebino seznaniti tudi nekomunisti.

Pokazalo se je, da mnogi kljub sprejetemu programu gospodarske stabilizacije ne izvajajo dogovorjenega v dogovorjenih rokih, da se še vedno zatika pri izvozu, da so težave v prestrukturiranju gospodarstva, neracionalni porabi družbenih sredstev, pri pojavih etatizma, centralizma... Vse to, so ugotavljali borci na tej seji, ogroža samoupravne odnose, slabi zaupanje v resnična stabilizacijska prizadevanja in nenazadnje tudi v zvezo komunistov.

Konjiški partijski sekretar je borcem pojasnil, da bodo v občini kar najširše posredovali predloge partijskih sklepov, ugotovili in pokazali na vrsto »domačih« problemov ter zavzeli stališča o predlogih.

Ceprav je gospodarstvo v Slovenskih Konjicah še vedno nad

povprečjem v regiji in republici (na 17. mestu), se položaj slabša. In čeprav so občina brez izgub naravnih, so izredno pozorni na očitne znake zmanjševanja učinkovitosti gospodarjenja.

Podatki kažejo, da so se v letošnjem prvem polletju materialni stroški gospodarjenja povečali na 171 odstotkov, medtem ko se je hkrati celotni prihodek zvečal za 166 odstotkov. Pet odstotkov višji stroški od prihodkov so znak za nevarnost, zato so na omenjenem sestanku poudarili, da je treba kar najhitreje poiskati vzroke za takšna gibanja in jih odstraniti. Na izvoznem področju je njihov delež kar dvakrat večji kot pri uvozu, pa so si za letošnje leto načrtovali še 15 odstotkov višji izvoz. V prvem polletju so dosegli osem odstotno zvišanje, kar, menijo, ni čisto po načrtih. Vzroke, ki so jih imenovali s tem v zvezi, štejejo poglobljeno vojno med Irakom in Iranom, pa tudi letošnje težave evropske avtomobilske industrije jim niso prizanesle.

Namen sestanka z borci je bil, da bi tudi borci znotraj svoje organizacije poenotili stališča do sedanjega položaja in se po svojih zmognostih vključili v neposredno politično delo v svojih življenjskih okoljih, saj je učinkovito delo predvsem tisto, ki se izvaja na terenu, so menili. K temu lahko najbolj prispevajo borčevske izkušnje ter njihov vpliv in ugled med ljudmi.

Razprava je pokazala, da so bili borci v prvi vrsti zadovoljni z dobro pripravljenim sestankom. Ugotavljali so, da si ugled in vpliv ohranjajo tisti komunisti, katerih besede se ne razhajajo z njihovimi dejanji, ki so dosledni, pošteni in borbeni. Poudarili so, da nasprotno vse preveč govorimo in sklepamo, naredimo pa malo. Marsikje se delo ne premakne z mrtve točke, marsikje se je razpasla lagodnost.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Borci so na tem sestanku ugotavljali še nekaj: da so bivši partizanski kraji v občini še danes najbolj zaostali. Res je, da so praviloma oddaljeni od središč in se njihovi prebivalci še vedno bojujejo za osnovne komunalne naprave: za ceste, vodo, električno. Pri tem pa so spomnili na partizansko iznajdljivost, ki je znala najti rešitve v še tako hudih razmerah.

Za neposrednejše vključevanje borcev v družbenopolitično delo v občini so predlagali ustanovitev sveta občine, kjer bi tudi borci lahko neposredno dajali mnenja in predloge za posamezne rešitve.

Franjo Marošek

Nova Gorica - Tudi borci so prispevali za spomenik 30. diviziji

Novogoriška sekcija borcev brigade Simona Gregorčiča je imela v preteklih dneh tri zbor borcev: v Desklah za kanalsko območje, v Dobrovmu za območje Goriških Brd in v Novi Gorici za območje Nove Gorice, spodnje Vipavske, Krasa, za Grgarsko in čepovansko območje. Udeležba na zborih je bila visoka kljub starosti in šibkem zdravju borcev. Na zborih so se pogovorili o programu dela v prihodnjem obdobju in o proslavah ob jubilejnih obletnicah dogodkov iz NOB. Posebej so govorili o odkritju spomenika ob 40-letnici zgodovinskega pohoda brigad 30. divizije v Beneško Slovenijo, Rezijo in Furlanijo. Borcem brigade so podelili spominske medalje. Hkrati so zbirali sredstva za spomenik 30. diviziji. Borci so tudi v tej akciji na vseh treh zborih pokazali visoko zavest in prispevali 100 tisoč dinarjev. Prispevali so tudi kmetje, ki nimajo niti borčevske pokojnine niti poprečnega življenjskega standarda. Sredstva zbirajo tudi drugod po Sloveniji in tudi borci iz sosednje Italije na Tržaškem, Goriškem in Kanalskem.

Spomenik bo postavljen ob glavni cesti Nova Gorica-Tolmin, med Desklami in Kanalom, kjer je divizija s svojimi enotami prebila sovražnikovo obrambo in prešla Sočo. Odkritje spomenika bo 21. oktobra letos ob 11. uri. Ob tej priložnosti bo tudi zbor borcev 30. divizije in veliko zborovanje v Kanalu. Pri odkritju spomenika bo slavnostni govornik prvi komandant 30. divizije Albert Jakopič-Kajtimir, na zborovanju v Kanalu pa sekretar predsedstva CK ZK Slovenije Miha Ravnik.

Organizatorji računajo, da bo prišlo na slovesnost veliko delovnih ljudi in občanov, borci in aktivisti s Primorske in drugih krajev Slovenije ter iz sosednje Italije. Za borce 30. divizije bo rezerviran prostor s sedeži.

Tovarišice in tovariši in vsi, ki želijo prispevati sredstva za omenjeni spomenik, naj jih nakažejo na naslov in tekoči račun: Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica št. 52000-687-80165 za 30. divizijo. Naj se ob tem zapisu obenem zahvalimo vsem borcem, brigade Simona Gregorčiča, vsem onim širom po Sloveniji in tistim iz zamejstva iz Italije, ki so že ali bodo prispevali sredstva za spomenik.

Lojze Kristančič-Minko

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Pestra dejavnost ZRVS do konca tega leta Usposabljanje še vedno v ospredju

V času po dopustih je tudi Zveza rezervnih vojaških starešin začela vrsto dejavnosti. Njen namen je, da bi se bolj vključili člani v razreševanje zapletenega gospodarskega in političnega položaja v naši družbi, in da bi rezervni vojaške starešine še bolj aktivno sodelovali pri obrambnem usposabljanju naših delovnih ljudi in občanov.

Predstavniki občinskih in krajevnih konferenc ZRVS se te dni udeležujejo strokovnih aktivov ravnateljev osnovnih šol in šol srednjega usmerjenega izobraževanja, na katerih obravnavajo gradivo o uresničevanju obrambne in samozaščitne vzgoje v teh ustanovah. Po-

svetovanja so skupaj pripravili Republiški komite za vzgojo in izobraževanje, Zavod za šolstvo SRS, ZRVS, občinski sekretariati za ljudsko obrambo in pa upravni organi. Namen teh srečanj je skupen dogovor za akcijo, s katero bi dvignili to izobraževanje na višjo raven.

Člani predsedstva RK ZRVS obiskujejo občinske organizacije in člani tamkajšnjih predsedstev seznanjajo z nalogami, ki izhajajo iz predloga sklepov 13. seje CK ZKJ in dokumentov o vlogi ZRVS v naši družbi.

Predsedstvo RK ZRVS pa se bo sešlo na redni seji 8. oktobra. Osrednja pozornost bo namenjena programu dela organizacije v prihodnjem

letu in dejavnostim do konca tega leta. Seveda pa člani ne bodo mogli mimo 13. seje CK ZKJ in nalog, ki izhajajo iz predloga sklepov o dejavnosti rezervnih vojaških starešin.

Od 15. do 25. oktobra bodo potekala regijska posvetovanja s predsedniki in sekretarji občinskih konferenc ZRVS. Na teh delovnih dogovorih bodo obravnavali vrsto pomembnih tem. Tako bodo spregovorili o izboljšanju usposabljanja članstva, kako zaostri odgovornost pri tem, o pripravah smernic za srednjeročni načrt dela pri usposabljanju, kako so člani ZRVS delavni v SZDL, delegatskih telesih in samoupravnih organih. Spre-

govorili bodo tudi o obveščevalni dejavnosti in kako pripraviti več članov, da bi poročali o dejavnosti svojih organizacij v sredstva javnega obveščanja.

V začetku decembra naj bi se zbrala na petem rednem zasedanju republiška konferenca ZRVS.

Živahno delo je tudi v občinskih in krajevnih organizacijah. Tako v nekaterih preverjajo znanje tistih, ki se niso udeležili preverjanj spomladi, v drugih so že začeli uresničevati programa dela za prihodnje leto. V posameznih občinah so že začeli pripravljati ekipe za tekmovanje. Po poteh heroja Kebe-za, ki bo januarja prihodnje leto v Dražgošah. Pripravljajo razna tekmovanja za svoje člane in tako skrbijo tudi za njihovo telesno zmogljivost.

Ob koncu pa še povejmo, da je prejšnji mesec izšla druga številka Vestnika ZRVS, ki bo v prihodnje izhajal po potrebi.

B. K.

Razprava ne sme biti le teoretična

Po vseh osnovnih organizacijah zveze komunistov v Jugoslaviji že nekaj časa potekajo razprave o sklepih 13. seje centralnega komiteja ZKJ. Zanimanje za te sklepe je veliko tudi med delovnimi ljudmi in občani. Še posebej temeljito so se razprave lotili v jugoslovanski ljudski armadi. Kako poteka razprava o sklepih 13. seje CK ZKJ v enoti Radomira Lazića pa poroča naš sodelavec Mile Gojković.

Že prvi sestanki kažejo, da v splošni partijski razpravi o sedanjem trenutku ZKJ – o uveljavljanju vodilne vloge v družbi in krepitvi njene idejne in akcijske enotnosti – želijo sodelovati vsi komunisti. Sestanki so odprti, navzoč pa je cel sestav vojaških kolektivov. Razprava o predlogu sklepov 13. seje CK ZKJ je sprožila veliko zanimanje ne le komunistov, ampak tudi nečlanov ZKJ. To so sestanki celih kolektivov, na katerih razpravljajo o partiji in njeni vlogi.

Na delovnem sestanku komiteja so bili navzoči tudi sekretarji osnovnih organizacij ZK. Dogovorili so se o metodah dela in sklenili, da to ne bodo le teoretične razprave, ampak odprti demokratični dialogi, iz katerih bodo povzeli predloge za vodnje nadaljnjih akcij; da komunisti odkrito spregovorijo o stanju v organizaciji ZKJ kot tudi o stanju v svoji osnovni organizaciji. Vsak član ZK je dobil brošuro z gradivom 13. seje CK ZKJ, tako da je splošno prepričanje članov komiteja in sekretariatov osnovnih organizacij ZK, da so se komunisti dobro pripravili na sestanke svojih osnovnih organizacij, ki so se začeli 17. septembra in se bodo končali 20. oktobra.

Sestanki osnovnih organizacij ZK bodo potekali v delovnem času, da bi lahko vsak komunist prispeval k razpravi s svojim mnenjem. Ocenili bodo stanje v ZKJ, v organizaciji ZKJ v JLA in v svoji organizaciji, skupaj s predlogi za spremembe na boljše. Poslali bodo tudi pripombe na predlagano besedilo sklepov 13. seje CK ZKJ.

Ker se v obsejni enoti vsi komunisti ne morejo zbrati na sestankih osnovnih organizacij ZK, so se odločili, da bodo razprave potekale predvsem po krožkih. Tako bodo konkretni sklepi in stališča komunistov graničarjev in njihovi predlogi prišli z vsakega dela državne meje.

Na vsakem sestanku osnovne organizacije ZK bodo sodelovali kar po trije člani komiteja.

»Na naših volilnih sestankih osnovnih organizacij in volilni konferenci, ki je bila letos junija, smo se zavzeli za aktualna vprašanja bojne pripravljenosti vojaških kolektivov, za krepitev sistema varovanja državne meje in moralno-političnega stanja. Zdaj pa, poleg razprave o stanju v zvezi komunistov v celoti, pričakujemo, da bodo naše osnovne organizacije z opravljanjem te sedanje akcije dopolnile svoje delovne načrte. To bo novi akcijski program za naslednje obdobje«, pravi predsednik komiteja Ramiz Duraković.

Od prav zdaj začete razprave komunisti veliko pričakujejo. Predvsem, da se sedanje stanje v organizaciji ZKJ in v družbi obrne na bolje in krepitvi moralno-politične enotnosti, v idejno-političnem boju proti protisocialističnim pojavom in dejanjem.

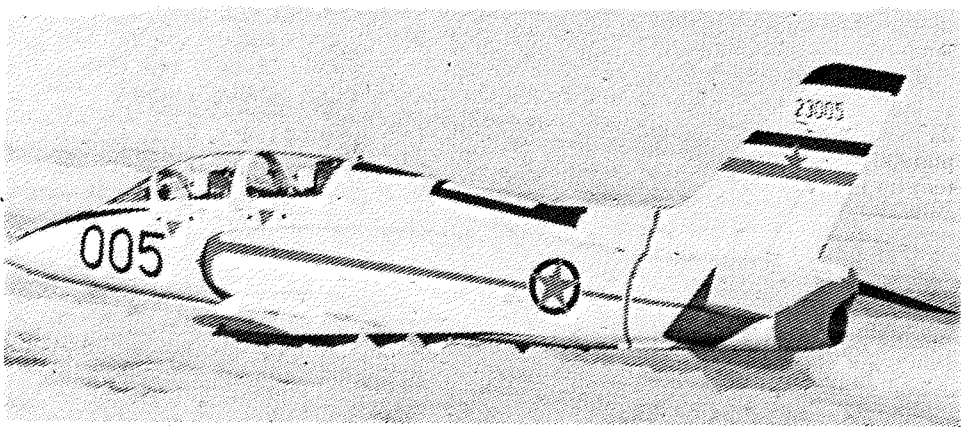
Na splošno ocenjuje komite ZK v enoti Radomira Lazića, da so priprave dobro opravljene, tako da upravičeno pričakujejo, da bo dialog odprt, konkreten in demokratičen ter da bodo stališča, predlogi in konkretni predlogi dostavljeni komiteju poveljstva do 30. oktobra.

Mile Gojković

Nova uspešna predstavitev

Delavci in strokovnjaki naše letalske industrije so septembra dobili lepo mednarodno priznanje. V mestu Franborough v Veliki Britaniji je bila namreč velika letalska razstava. Naše letalo Galeb-4 je pobralo laskave ocene številnih gledalcev in strokovnjakov z vsega sveta. Kot sta povedala pilota Laslo Kolar in Marjan Jelen, je naše šolsko bojno letalo zbudilo pozornost vseh na razstavi. Njegove sposobnosti v zraku ga uvrščajo na raven najbolj znanih letal v njegovem razredu. Tako so ga ocenili številni strokovnjaki, ki so budno spremljali program naših pilotov.

Ta razstava je pomembna še zaradi nečesa. Naša letal-

Po laskavih ocenah na lanskem razstavi v Parizu je letalo Galeb-4 dobilo enake tudi na letošnji v Veliki Britaniji

ska industrija se je predstavila kot celota. V posebnem paviljonu na letališču so bili razstavljeni njeni izdelki in makete naših desetih izdelo-

valcev letalske opreme. Prvič so svoje izdelke razstavljali tudi letalski zavodi. Ta skupen nastop na svetovni letalski razstavi je pokazal

vrsto prednosti, naši strokovnjaki pa menijo, da bi bil učinek še večji, če bi namestili več sredstev propagandi.

B. K.

Pred 7. oktobrom, praznikom artilerijskih enot

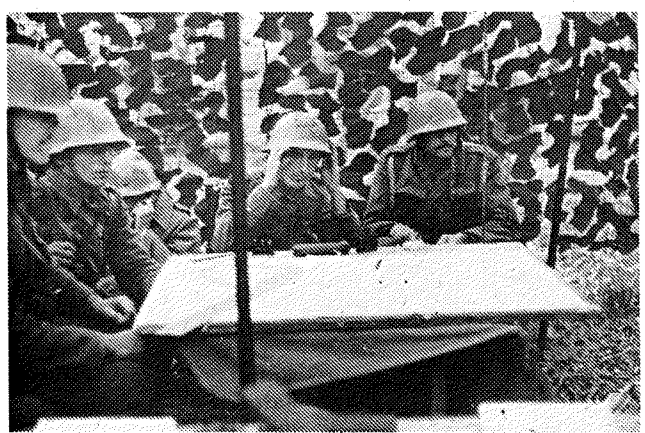
Borci so vedno dobrodošel gost

Prve dni oktobra je minilo triinštirideset let, odkar sta Čačanski in Kragujevski partizanski odred vkorakala v Čačak in pri tem zajela štiri 75-milimetrske topove in ustanovila topniško baterijo. Nekaj partizanov, ki so bili artilerji v starojugoslovanski vojski, je usposobilo druge borce in 7. oktobra je baterija opravila svojo prvo bojno nalogo. Prvi partizanski topovi so z granatami zasuli sovražnikovo letališče v Kraljevem.

Ko so se leta 1942 v naši domovini pojavila prva osvobodjena ozemlja, ki jih je bilo treba braniti z močnejšimi enotami, so se pojavile tudi večje artilerijske enote. Po kapitulaciji Italije je številčno narasla tudi partizanska vojska, in tako tudi artilerijske enote. Razvoj te vrste naših oboroženih sil je bil med vojno posebnost. Večina artilercev je namreč takrat prvič videla top ali minomet. Časa za urjenje ni bilo, ampak so se usposabljali kar na polo-

žjih.

Danes se pripadniki artilerijskih enot JLA v miru pripravljajo, kako bi lahko v morebitni vojni opravili vse naloge, ki jih zahteva obramba domovine. Največ časa, ki ga preživi vojak v enoti, je namenjen usposabljanju za delo na topovih, minometih, večernih raketometih in drugem orožju. Ne zanemarjajo tudi drugih spretnosti od katerih je odvisno življenje med vojno. Veliko časa pa namenjajo idejnopolitične-

Pomemben del pri uspešnem streljanju ima tudi računski oddelak, ki pa ga vse bolj izpodriva računalniški način obdelave podatkov

mu delu. Kakor v drugih vrstah je tudi v artileriji človek temelj vseh dobrih rezultatov in dela. Brez vojakov, ki vedo, zakaj se bojujejo in kaj branijo, se nekaj ton težki topovi in minometi spremenijo v kup neuporabnega jekla.

Pri vsem usposabljanju uporabljajo izkušnje, pridobljene v NOV, seveda prilagojene sedanjim razmeram in tehniki. Kakor v narodnoosvobodilni vojni tudi danes tovarštvo in prijateljstvo družita vojake in starešine v skupnem cilju: biti najboljši, najhitrejši in najbolj natančni.

Dobrodošel gost v artilerijskih enotah JLA pa so partizanski artilerji. Obiskujejo svoje naslednike in

jim pripovedujejo o vseh naporih in težavah, ki so jih preživeli med vojno. Ob prazniku artilercev bodo borci obujali spomine na napade na Ribnico, Žužemberk, Knin in druge, kjer se je izkazala partizanska artilerija.

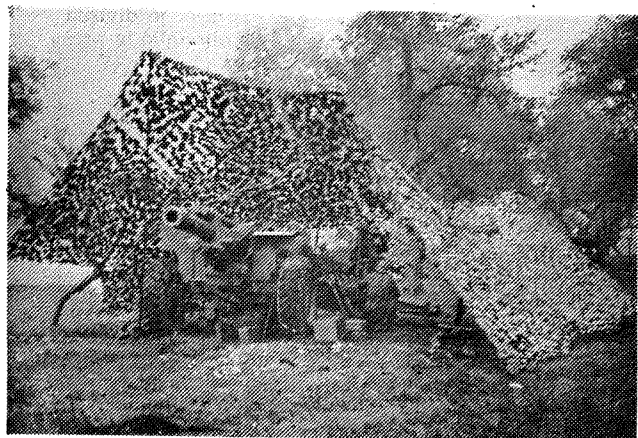
B. K.

Novi strokovnjaki

V ponedeljek, 1. oktobra, je v Zemunu slovesno končala šolanje nova generacija letalskih vojaških inženirjev in magistrov tehničnih znanosti. Slovesnosti, na kateri so počastili tudi spomin na 18-letnico letalsko-tehnične vojaške akademije, so se udeležili predstavniki zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, univerze v Beogradu, vojaškega letalstva, svojci ter prijatelji diplomantov in magistrov.

Ta generacija novih strokovnjakov našega vojaškega letalstva je končala šolanje s povprečno oceno 7,72, najboljši uspeh pa je dosegel kapetan 1. razreda Dragan Simić s povprečno oceno 9,27.

B. K.

Težki topovi lahko na več kot dvajset kilometrov obstreljujejo »sovražnika.«

Uspela tekmovanja ZRVS

Občinska konferenca ZRVS v Radovljici je pripravila 22. septembra skupaj z občinskim štabom TO strelsko tekmovanje za svoje člane. Kljub slabemu vremenu se je tekmovanje na strelišču v Ribnem pod Ribensko goru udeležilo 114 rezervnih vojaških strešin, ki so merili moči v 23 ekipah po pet članov.

Prvo mesto je zasedla tretja ekipa KO ZRVS Radovljica, v kateri so bili Janko Stušek, Marjan Fon, Anton Knaflič, Franc Jensterle in Boro

Kukić, ki je zadela 396 krogov. Druga je bila druga ekipa KO ZRVS Radovljica, tretja pa druga ekipa KO ZRVS Bohinjska Bistrica.

Z avtomatsko puško je najboljši rezultat dosegla ekipa iz Bohinjske Bistrice z 221 krogi, s pištolo pa so najbolj streljali člani ekipe Radovljica dve in so zadeli 233 krogov. Z avtomatsko puško je najbolje streljal Ivan Rateg iz Gorij, drugi je bil Stane Oblak iz Bohinjske Bistrice in tretji Janez Štefelin iz Radovljice. Prva tri mesta v streljanju s pištolo so zasedli Vojko Kučina iz Radovljice, Janez Koselj in Milan Lavrič.

V nedeljo, 23. septembra, so se radovljiški rezervni vojaški starešine v Kropi pomerili v odbojki. Prvo mesto je osvojila ekipa gostiteljev, članov KO ZRVS Kropa.

Vse te dejavnosti sodijo v okvir letnega načrta dela rezervnih vojaških starešin v občini Radovljica.

Ciril Rozman

Spomin na črni petek

Zadnji boj tretjega bataljona Vzhodnokoroškega odreda pred 40 leti

Po razpustitvi Koroške grupe odredov v septembru 1944. leta sta bila prvi in tretji bataljon Vzhodnokoroškega odreda v začetku oktobra 1944. leta poslana v enote Četrte operativne cone, oziroma Štirinajste divizije. V prvem bataljonu sta bila komandant Ivan Šteharik-Djok in politični komisar Rudolf Hahraut-Dolf, v tretjem bataljonu pa komandant Miha Petan-Brico in politični komisar Ivan Šipek-Vanja.

Bataljona sta v popoldanskih urah 5. oktobra 1944. leta prispela v vasico Razbor, ki leži severovzhodno od Šoštanja. Tu sta bila štab 14. divizije in Tomšičeva brigada. Komandant divizije Jančo Sekirnik-Simon je določil, naj prvi bataljon prenočuje pri kmetu Žuželju, tretji bataljon pa v mežnarjevem kozolcu. Naslednji dan naj bi bila bataljona razformirana in njuni borci porazdeljeni v enote 14. divizije. To se naslednji dan ni zgodilo, marveč dva ali tri dni pozneje, ker je sovražnik v zgodnjih jutranjih urah 6. oktobra 1944. leta napadel položaje Tomšičeve brigade in hkrati oba bataljona.

Takoj po napadu sovražnika, ob treskanju topovskih granat je komandant divizije izdal ukaz prvemu bataljonu, naj se premakne na območje Šentvida in Slemen in tam zavaruje položaje Tomšičeve brigade proti Črni na Koroškem. Na srečo sovražnik iz postojanke Črna na

Koroškem ni posegel v boje na Razdobju, zato prvi bataljon na svojih položajih ni imel bojev. Tretjemu bataljonu je ukazal, naj zavaruje levi bok in hrbet Tomšičevi brigadi s posebnim ukazom, da umika ni vse dotlej, da se Tomšičeva brigada izvleče iz boja.

Bataljon se je po prvem presenečenju še med prenočevanjem v mežnarjevem kozolcu v Razborju, ko so padale topovske granate vsepovsod, kaj hitro zbral in se po danem ukazu premaknil proti kmetu Prevolniku, domaćiji so partizani rekli Pri Veliki hiši. V tej hiši je bil nameščen tudi štab Tomšičeve brigade. Po dogovoru s komandantom brigade Janezom Kramaričem je bataljon od te hiše imel svoje položaje vse do kmeta Tripleta in do ceste skozi Suhi dol, ki pelje proti Črni na Koroškem in Sloveni Gradcu. Po pregledu in zasedbi položajev bataljona se je boj med Nemci in Tomšičevci okoli devete ure

razširil še na položaje bataljona, s tem se je za bataljon začel celodnevni zelo hud boj.

Nemci o prihodu dveh bataljonov Vzhodnokoroškega odreda zvečer pred samim bojem 5. oktobra 1944. leta v Razbor niso mogli biti obveščeni. Zato so bili ob svojem napadu lahko le presenečeni nad razpotegnjenostjo samega obrambnega položaja in nad žilavostjo obrambe Tomšičeve brigade in tretjega bataljona Vzhodnokoroškega odreda. Del svojih sil je sovražnik zato z močno podporo topov usmeril prav na levi bok položajev Tomšičeve brigade. Prav tu na levem krilu pa je imel svoje obrambne položaje bataljon, ki je v svoji oborožitvi imel precej zlasti avtomatskega orožja, tako okupatorjevega in angleškega izvora. Predvsem je bil sestav bataljona zelo mlad, večina borcev so bili dezertjerji iz nemškega Wehrmachta, zato je bila vojaška izurjenost dobra, morala in disciplina pa tudi.

Nemci so prišli pred bataljon s ceste, ki pelje skozi Suhi dol in nato po grapi pod kmetom Triplatom ter dalje proti kmetu Prevolniku oziroma Veliki hiši. Bataljon je po sovražniku udaril z vsem orožjem, ki je le doseglo str-

mino in samo grapo. Sovražnik je zastal, ker je bil očitno presenečen ob tako močnem udaru, zlasti iz avtomatskega orožja. Imel je tudi dokajšnje izgube med vojaki. Nemškemu mitraljezcu je skoraj uspelo priti v sam štab Tomšičeve brigade pri Prevolniku. Na srečo so ga borci brigade pravi čas opazili in ugrabili po njem, vendar se je znašel in skril v eno od luknj. Iz skrivališča je z mitraljezom tolkel na vse strani in borcem povzročal velike skrbi. Zato je komandant brigade prišel na položaj bataljona in komandanta zaprosil za lahki minomet, ker je zadevo z drznim Nemcem rešil sam. Tako je v kratkem času odfrčalo okoli 30 min v prazno. Mine so zadevale vse naokoli, samo ne v luknjo, kjer je bil mitraljezec. Sovražni mitraljezec je bil na koncu le premagan, saj je njegov mitraljez utihnil, toda ne po zaslugi komandanta, marveč borcev brigade.

Nemci so začeli s ponovnim napadom na položaje bataljona in Tomšičeve brigade na levem krilu. Zato je komandant brigade od komandanta bataljona osebno zahteval, naj z jurišem vrže sovražnika v grapo. To je bataljon storil. Po odbitju sovražnika in uničenju sovražnikovega šotora se je del bataljona, ki je izvršil juriš, pod neposrednim poveljstvom komandanta bataljona vrnil na svoje položaje pri kmetu Triplatu. Kmalu smo bili vsi

presenečeni, tako korošci kot tomšičevci, ker je prenehalo do takrat zelo natančno obstreljevanje naših položajev s topovskimi granatami. V uničenem šotoru v grapi je namreč delovala sovražnikova radijska oddajna in sprejemna postaja, ki je dajala nemškim topovom natančne podatke partizanskih položajev. Sedaj so granate v veselje partizanov zadevale visoko v Malakov vrh in čezenj.

Boj se je že prevesil v drugo polovico dneva, ko so bataljoni Tomšičeve brigade začeli zapuščati svoje obrambne položaje in se umikati po razborških pobočjih čez Malakov vrh. V večernih urah je Tomšičeva brigada v celoti prečkala cesto Črna-Suhi dol ter odšla proti kmetu Staremu, Vrnšku na Plešivcu pod Uršljo goro in nato čez Podgorje na Pohorje.

Med umikom brigade je bataljon vztrajal na svojih položajih nad kmetom Triplatom in se ves čas tolkel s sovražnikom. Tako je omogočil varen umik Tomšičevi brigadi. Ko je prečkal cesto Črna-Suhi dol zadnji borec brigade, se je začel umikati še bataljon, da bi po dogovoru s štabom brigade prišel v brigadno zaščitnico.

Med umikom bataljona je nad Triplatom s komandantom bataljona ostal le še vod Rusov iz sestava bataljona, odbil Nemce, ki so prišli od kmeta Prevolnika oziroma

Velike hiše in jim tu zadal še zadnje izgube, nato so za bataljonom odšli še sami. Bataljon v boju na Razborju ni imel veliko izgub, verjetno zato, ker je imel dobre obrambne položaje in izurjene borce.

V Razborju sta 6. oktobra 1944. leta v skupnem celodnevnom boju Tomšičeva brigada in tretji bataljon Vzhodnokoroškega odreda sovražniku zadala velike izgube. Po do sedaj znanih podatkih je sovražnik imel okoli osemdeset mrtvih in precej ranjenih. Zato je prav, da v spominih in prispevkih ob obletnicah na ta boj omenjamo obe enoti.

Krajani Razborja se vsako leto ob obletnici spominjajo tega boja, ki je bil za njih pred 40 leti usoden, zato še danes pravijo dnevu boja »črni petek«. Tako je bataljon na Razborju pred 40 leti bojeval svoj zadnji in hkrati najhujši boj v zgodovini svojega obstoja. Tudi borci Tomšičeve brigade menijo, da je bil boj na Razborju 6. oktobra 1944. leta za brigado najhujši na Štajerskem.

S tako oceno boja se v ničemer ne zmanjšujeta vloga in srditost bojev, ki jih je bataljon, skupaj s prvim bataljonom Vzhodnokoroškega odreda bojeval v avgustu 1944. leta. Na Razborju je bil enodnevni boj, pri Črni na Koroškem pa so bili večdnevni in zaporedni boji.

Miha Petan-Brico

Obnovljena tehnika Kokrškega odreda

Pri nekdanji tehniki B Gorenjskega in pozneje Kokrškega odreda, v bližini Dolžanove soteske nad Tržičem so se zbrali nekdanji delavci v Tehniki Kokrškega odreda, predstavniki družbenopolitičnega življenja, mladina, nekateri občani, predvsem pa člani zveze borcev iz Tržiča k otvoritvi obnovljene Tehnike B Gorenjskega odreda. Po 27. avgustu 1944, ko je bil Gorenjski odred razpuščen, se je imenovala Tehnika Kokrškega odreda (TKO).

Zgodovina te tehnike sega v december 1943 leta, ko je štab Gorenjskega odreda izdal odlok o ustanovitvi ciklostilne tehnike v Martinj vrhu. Lokacija, kjer stoji sedanja obnovljena TKO, je peta, torej se je tehnika zaradi potrebe, predvsem pa konspiracije štirikrat selila. Na tem kraju je delala od 18. avgusta 1944 pa do konca vojne in še nekaj mesecev po osvoboditvi v Tržiču.

Pobudniki za obnovo TKO so bili Odbor podpisnikov družbenega dogovora za varstvo in vzdrževanje spomenikov NOB občine Tržič v sodelovanju s tehniko, predvsem z vodjem tehnike Štefkom Urbancem, občinski odbor ZZB NOV Tržič, ZRVS Tržič in Zavod za spomeniško varstvo Kranj, kjer je bila najbolj prizadevna konservatorka Nika Leben. Vsa zahvala za pomoč pri obnovi velja Kartonažni tovarni Ljubljana TOZD Lepenka Tržič in njenim samoupravnim organom, ki so obnovo tudi finančno podprli.

Na otvoritvi je slavnostni govornik Štefan Urbanc – Štefko, vodja TKO, med drugim dejal: »... Povzetki iz ohranjenega dokumentarnega gradiva dokazujejo, da je bila partizanska tehnika B Gorenjskega odreda od 27. avgusta 1944 dalje imenovana Vojaška tehnika Kokrškega odreda ali

skrajšano TKO, vseskozi zelo pomembno žarišče partizanskega tiska. Nad Dolžanovo sotesko je delovala od 18. avgusta 1944 vse do osvoboditve, to pomeni 270 dni. Le redkokatera tehnika ali partizanski bunker je bil neodkrit toliko časa. V neposredni bližini tehnike je bilo na primer v tem času odkritih, uničenih ali opuščenih najmanj devet bunkerjev.

Vsekakor sta za ohranitev s težavo zgrajenega partizanskega objekta potrebni dobra lokacija in konspiracija.

Lokacija za tehniko je bila prav gotovo zelo posrečeno in preračunano izbrana. Postavljena je bila blizu ceste Tržič – Dolina in skrita pod visoko skalo na strmem gozdnem pobočju. Tudi do štaba Kokrškega odreda, pod katerega poveljstvo je spadala, ni bilo daleč. Tehnika je morala biti praviloma blizu štaba, ki je bil v Medvodah pri Jelendolu... Precizno delo tehnikov je bilo težavno tudi v samih prostorih tehnike. Dokler niso zgradili dodatni prostor za kuhinjo, je gašperček zakadil ves prostor. Tehnike je oviral tudi leden mraz, kajti zahtevno risanje, ciklostiranje, izrezovanje štipiljk, risanje in pisanje na matrice je možno le v vsaj primerni toploti. Delo so motili zelo pogosti vdori sovražnika v neposredno bližino TKO.

Zasede so bile nešteto krat do 150 metrov pod njimi. Imeli so sicer dobro zateknitev; petrolejke, baterije in karbidovke so zadovoljivo osvetljevale ves prostor tehnike.

Kljub težavnim delovnim razmeram je prizadevnim tehnikom in kurirjem uspelo premagati vse ovire in ustvarjati kvalitetne izdelke za potrebe enot Kokrškega odreda in za politično propagandne namene na terenu. Iz dokumentarnega gradiva, ki je natančno obdelano po kronološkem zaporedju za posamezne mesece, je razviden napredek v količini in kakovosti izdelkov. Od prve številke žepnega časopisa Gorenjski partizan, poznejšega glasila Gorenjskega odreda, ki ga je Tehnika B Gorenjskega odreda začela redno razmnoževati 12. januarja 1944, pa do osvoboditve, so tehniko ustvarili širok izbor najrazličnejših izdelkov, in to s preprostimi tehničnimi pripomočki in orodji. Med najbolj uspešnimi so prav gotovo 17 številčk Gorenjskega partizana, partizanska pesmarica Naša pesem v 350 izvodih, številna radijska poročila, razne brošure, enodejanke, ovitki za bataljonske žepne časopise, trosilni letaki (tudi v nemškem jeziku), ponarejene nemške štipiljke in legitimacije, Tekmovalni vestnik in nazadnje posebna izdaja opisa vojaških enot Kokrškega odreda, imenovana Udari – naval – usekaj – ispali... Tehnika Kokrškega odreda je bila ena izmed številnih tehnik, ki so med NOB delovale na slovenskem ozemlju. Izdelke je pošiljala po vsej Gorenjski,

radijska poročila in pesmarice Naša pesem so pošiljali kar na 63 naslovov. Posebno so jih bili veseli borci enot Kokrškega odreda od Rateč in Planice do Kamniške Bistrice. Tehnika Kokrškega odreda je bila znana tudi po tem, da je med velikimi in dolgotrajnimi hajkami na Gorenjskem edina nemoteno delovala. Zaradi doslednega spoštovanja konspiracije je do konca vojne niso odkrili...

Povemo naj še, da so v tehniki decembra 1944 delali po 14 ur na dan, po potrebi celo 17. Dosegli pa so svojevrsten rekord s tem, da so v enem samem dnevu natisnili 35.000 trosilnih letakov.

Vse navzoče je pozdravil tudi Adolf Arigler – Bodin, sedanji predsednik Skupnosti partizanskih tehnikov in tiskarjev Gorenjske.

Jože Štucin, direktor KTL tozd Lepenka Tržič, je na koncu v imenu te temeljne organizacije prevzel pokroviteljstvo nad obnovljenim objektom.

Ko so izzveneli akordi harmonike in ubrani glasovi Kvinteta bratov Zupan pod visoko previsno steno nad objektom Tehnike, so se udeleženci podali v dolino in naprej v Jelendol na praznovanje krajevnega praznika, kamor jih je povabil predsednik krajevnega skupnosti Jelendol – Dolina tovariš Janez Meglič. Ob tej priložnosti je poudaril, da so krajani Jelendola, Čadovl in Doline ponosni na obnovljeni objekt v njihovi krajevni skupnosti, ki je bil odprt ob njihovem krajevnem prazniku.

Janko Jezeršek

Vaška zgodovina

Čužnja vas leži med nekdanjima občinama Trebelno in Šmarjeta, danes pa med krajevnima skupnostima z istimi imeni. Vasica je bila več kot revna, zaslužka ni bilo.

Precejšnjo prelomnico v zgodovini vasi je pomenila oktobrska revolucija. Povratniki iz Sovjetske zveze so ob nedeljah za cerkvenimi zidom, med mašo, razlagali cilje sovjetske revolucije. Ideje, ki so jih prinesli, so se preselile v gostilne, na polja, med vinograde, zasidrale so se domala povsod.

Naši ljudje so se začeli odseljevati v Argentino, Francijo, tudi v Brazilijo in drugam. Svet jih je vsrkal vase, v domovini zanje ni bilo kruha. Doma se je začelo spreminjati še le čez veliko let. Izseljenci so začeli pošiljati denar, rasla so nova gospodarska poslopja, vračali so se tudi sami. Kaj prida pa se ni spremenilo, revščina je še vedno kraljevala.

Napredek, z njim pa napredna miselnost, sta začela prodirati tudi v Čužnjo vas. Okrog 1936. leta so ustanovili tamburaški krožek pa tudi pododbor društva kmečkih fantov in deklet. Največ zaslug za to je imel Milan Majenov iz Šentjanža, s katerim sva kar precej delala že od leta 1931. Duhovščina seveda ni stala ob strani, vendar je bilo vse več mladih, ki niso sledili njenim besedam in zgledom. Vasica je naposled dobila še Gasilsko in šolsko društvo. Tudi prvi komunisti so začeli prihajati v vas in obaveščati ljudi. Že Grabnarjev France, ki je delal v Franciji (pozneje

je padel kot partizan), mi je pripovedoval o tamkajšnjih komunistih in njihovem boju. Ni čudno torej, da je bila ob začetku vojne vasi že temeljito pripravljena in da je prve dni junija ali konec maja 1941 že dobila odbor OF. Franc Pate je bil njegov prvi predsednik, člani odbora pa Anton Furga, Franc Grabnar st. in Franc Šest. Pozneje sta začela sodelovati še Slavkova, Jože in France. K sodelovanju ju je pritegnil Nace Majcen iz Mokronoga. Pate je bil v italijanski ofenzivi leta 1942 izdan in skupaj s Francetom Žagarjem, ki je bil tudi član odbora, ustreljen.

Jaz sem na prvi sestanku odbora OF prinesel številko Slovenskega poročevalca. V Čužnjo vas sem ga prinesel iz Ljubljane oziroma Tržiča.

Tako se je začela organizirati vas za vasjo, največ zaslug za to pa sta imela Jože Borštnar (Grabrovec) in Nace Majcen (Taras). Tako je do konca januarja 1942 imela vsaka vas, vključno z zaselki, svoj odbor OF. Začela so nastajati tudi skladišča orožja in opreme, prvo takšno je bilo pri Patetu v naši vasi. Belčki so ga skupaj z Italijani ob ofenzivi izsledili in seveda tudi izpraznili. Podobna skladišča so bila tudi v mlinu pri Retelnu pa v mlinu pri Mikliču in drugje. Oče Miklič, borec za severno mejo, je bil zaveden možak in je dal za stvar tudi zadnji košček kruha.

Tako je tudi vasica Čužnja vas po svoje prispevala k odporu.

Ludvik Šest

Podeljene letošnje Levstikove nagrade Ustvarjanje za otroške svetove

Kakor je na Slovenskem že v navadi, pri več založbah podeljujejo ob letu nagrade avtorjem za ustvarjeno in izdano delo v preteklem letu. Tako Mladinska knjiga, katere osnovna dejavnost je še vedno podrejena njenemu naslovu in temeljni usmeritvi, podeljuje že vrsto let Levstikove nagrade za dosežke umetnikov na področju pisateljskega in likovnega ustvarjanja v knjigah za otroke.

Letošnje nagrade so podelili prejšnji teden v Cankarjevem domu v Ljubljani, prejeli pa so jih: pisatelj **Vitomil**

Zupan, Marija Lucija Stupica in Matjaž Schmidt.

Pisatelj Zupan je prejel Levstikovo nagrado za mladinsko delo »Potovanje v tisočera mesta«, ki je lani izšla pri MK (sicer pa že pred leti pod psevdonimom).

V tej pravljici o tisočih mestih in fantku Teku, ki stopi na pot »vmesnega sveta« čez lunino brv, spregovori avtor s pisateljskim orodjem pravljčnosti o temeljnih človeških stvareh in, čeprav na robu sanj, vgnezdjen v razpoloženje otroške duše, pripoveduje tudi odraslim. »Čas, minevanje, razsežnosti

časa na svojevrsten način si je iz različnih pokrajin Tisočerihih mest...« je med drugim zapisano v žiriji obračunavanja letošnje Levstikove nagrade za pisateljski prispevek mladinski literaturi.

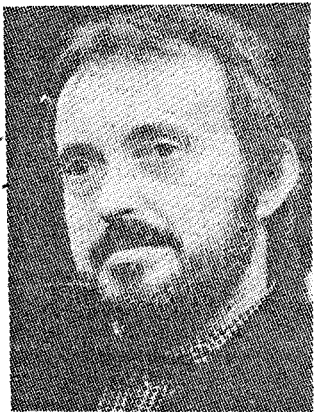
Akademsko slikarico Marija Lucija Stupica, ki je stopila v likovni književni svet za mlade že pred leti in izvira iz slovenske šole likovne ilustracije za mlade, je po mnenju žirije lani najočitneje predstavila novo noto v likovni predstavnosti svet otroške ilustracije knjige z deli: Regica in skokica, Leteči kovček in Dvanajst mesecev. Žirija je

bila mnenja, da se je avtorica »s tankim posluhom približala literarnim pripovedim in ustvarila vsaki najprimernejšo likovno govorico«, pri čemer se je znala izogniti karikiranju in zrcalnemu izrazu stvarnosti.

Za področje poljudne znanosti je prejel nagrado akademski slikar Matjaž Schmidt, za njegov Nečev prvi leksikon. To je po mnenju žirije knjiga, ki v vseh elementih upošteva svet otroške logike, hkrati pa tudi

proces razvoja spoznavnih funkcij zlasti med 6. in 11. letom. Likovni svet v tej knjigi ima besednemu enakovredno težo, oba pa se med seboj dopolnjujeta in spodbujata otrokovo ustvarjanje. **B. Z. J.**

Izšla je knjižica Partizanski dnevnik

V okviru proslavljanja 40. obletnice začetka izhajanja Partizanskega dnevnika v tiskani obliki in Partizanski tiskarni Slovenija na Vojskem je izšel pri založbi Komunist v Ljubljani 43. zvezek zbirke Spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem z naslovom Partizanski dnevnik.

V tej drobni knjižici avtor Lado Pohar predstavlja začetek nastajanja Partizanskega dnevnika – prva številka je izšla kot glasilo Triglavske divizije NOVJ 26. novembra 1943. leta v 400 izvodih, ki so jih razmnožili na ciklostil v vasi Zakriž nad Cerknim – odmevnost glasila pokrajinskih odborov OF za Primorsko in Gorenjsko, nastajanje nove tiskarne Slovenija na Vojskem in nadaljnji razvoj lista. Predstavljeni so tudi uredniki, dopisniki in drugi sodelavci Partizanskega dnevnika, kakor tudi pestra vsebina glasila, o katerem je primorski pisatelj in sodelavec France Bevk zapisal v spominski izdaji Partizanskega dnevnika 18. maja 1947, ko so izročili tiskarno Slovenijo javnosti kot partizanski spomenik: »Po zaslugi tiskarne Slovenije je partizanska beseda kar najhitreje dosegla srca vseh Primorcev in Gorenjcev. Iz nje je pri-

hajal naš najučinkovitejši partizanski tisk, listi in brošure, predvsem pa Partizanski dnevnik – glasilo OF za Primorsko in Gorenjsko... Bil je posredovalec med vodstvom osvobodilnega gibanja in med primorskimi ter gorenjskim ljudstvom. Iz njega je posebno naš primorski človek v najtežjih dneh svoje zgodovine črpal poguma in navdušenja za nadaljevanje borbe do zmage.«

Na 32 straneh knjižice Partizanski dnevnik avtor Lado Pohar, ki je bil zadnji urednik Partizanskega dnevnika od srede aprila-maja 1945 ga je prenesel v Trst – do njegovega preimenovanja v Primorski dnevnik sredi maja 1945. leta, med drugim navaja tudi vire in literaturo, ki obravnava začetek in razvoj Partizanskega dnevnika in je namenjena vsem tistim raziskovalcem tega edinstvenega glasnika revolucije v takratni okupirani Evropi.

Knjižice Cerkno (1980), Šebreljsko v NOB (1983), Partizanski dnevnik (1984), ki jih je izdala založba Komunist, ter knjižica pod delovnim naslovom Goriška fronta, ki bo še izšla, bodo nekaka tetralogija NOB na Goriškem.

Silvo Kovač

Ob 140-letnici rojstva Simona Gregorčiča

Simonu Gregorčiču, ki se je rodil pred stoštiridesetimi leti (15. oktobra 1844) na Vrsnem pod Krnom, je dalo ljudstvo ljubkovalni naziv »goriški slavček«, v nasprotju z njegovimi stanovskimi tovariši, ki so njegovo poezijo napadali kot brezversko in pesimistično.

Njegovo kratko, šest desetletij dolgo življenje mu je prineslo mnogo življenjskih razočaranj. Duhovnik je postal na željo staršev, v njem je živel nemirna svobodna duša poeta, v popolnem nasprotju s poklicem. Nerazumevanje okolja in njegovih predstojnikov za njegovo umetniško ustvarjanje, njegova senzibilna, otožna in vzkipljiva narava, vse to mu je prinašalo v življenju mnogo nerazrešljivih težav. Bojevati se je moral z okoljem in s samim seboj, vse to je bilo razvidno iz njegovih pesmi, ki so bile polne svetobolja, otožnosti in pesimizma, čeprav ni nikoli do konca obupal. Kot poetu mu je uspelo dvigniti se nad svojo nesrečno usodo in iskati smisel življenja v domoljubnosti, navezanosti na rodni kraj, samoti in v kmečkih opravilih. Kljub pesizmu, ki so mu ga očitali njegovi nasprotniki, je bil tudi učitelj, ki je spodbujal svoje ljudstvo k delu in mu vlival vero v življenje (»Življenje ni prazen nik«).

Gregorčič je bil kaplan in vikar v raznih krajih svoje ožje domovine, leta 1889 je odšel v pokoj, prodal je svoje posestvo v Gradišcu pri Prvačini, se preselil v Gorico, kjer je 24. novembra 1906 umrl. Na njegovo željo so ga pokopali na Libušnjem, v rodni planini.

Za časa življenja mu literarna zgodovina ni bila preveč naklonjena, pretrpeti je

moral marsikakšno ponižanje in krivico. Literarni prehod na njegove pesmi doživlja v narodnoosvobodilni vojni, njegova pesem je bila v partizanih živo navzoča. Zlasti priljubljena je bila na Primorskem, kjer je nosila njegovo ime primorska partizanska brigada. Zaradi ljubezni do rodne zemlje in ljudstva, iskrenega in toplega čustvovanja, in lahke razumljivosti njegovih pesmi

se je primorskemu ljudstvu izredno priljubil.

V letu 1944 so izšle na partizanskem ozemlju tri antologije njegovih pesmi, ena tiskana in dve ciklostilni. Za potrebe pevskih zborov je izšla posebej zbirka sedmih moških in mešanih zborov pod naslovom Gregorčičeva pesmarica. Zbirko je uredil partizanski skladatelj Makso Pirnik. Leta 1944 je Odsek za prosveto pri predsedstvu SNOS izdal ob 100-letnici Gregorčičevega rojstva njegove Izbrane pesmi, ki jih je uredil Tone Pipan. Jugoslovanska baza v Barju je izdala Gregorčičeve pesmi pod naslovom Devet Gregorčičevih s spremno besedo Tineta Logarja. Ko so med NOV in Brdih proslavljali 100-letnico rojstva Simona Gregorčiča, so zanetili 55 kresov in priredili 24 proslav v čast ljudskemu pesniku.

S posebno ljubeznijo so sprejeli Gregorčiča za svojega glasnika med narodno osvobodilno vojno Beneški Slovenci, ki so se ga učili na pamet in nastopali z recitacijami njegovih pesmi na številnih partizanskih mitingih. Na Dolenjskem so bile leta 1942 Gregorčičeve pesmi v železnem repertoarju partizanskih recitacij Agit teatra.

Vpliv Simona Gregorčiča je krepko čutili tudi v pesnjih mnogih partizanskih brigadnih pesnikov, ki jih je rodila narodnoosvobodilna vojna (Evgen Cestnik, Oton Vrhunc-Blaž Ostrovrhar itd.) in v pesnjih mnogih anonimnih partizanskih ljudskih pesnikov.

Dušan Mevlja

Za ljubitelje zborovske pesmi, likovne razstave v CD

Zbori na velikem odru

V tej jesensko-pomladanski umetniški ponudbi osrednjega slovenskega kulturnega hrma je nekaj namenjenega tudi ljubiteljem kakovostne zborovske pesmi. V CD so namreč pripravili sobotni zborovski abonma šestih zborovskih koncertov, ki bodo vsakič ob 18. uri v veliki dvorani Cankarjevega doma. Na programu so koncerti zborov: Ivo Lola Ribar iz Beograda (6. oktobra), eden od zmagovalnih zborov s tekmovanja pevskih zborov C. A. Seghizzi v Italiji (11. novembra), mla-

dinski pevski zbor »66 devotnika iz Šabca« (12. januarja), APZ Boris Kraigher iz Maribora (23. februarja), Consortium Musicum iz Ljubljane (30. marca) in moški pevski zbor Srečko Kosovel iz Ajdovščine (18. maja). Za vseh šest koncertov je abonmajska cena 750 dinarjev (in za skupine 600 dinarjev), kar se zdi v teh časih, ko se vse vrtoglavo draži, kar ugodna ponudba.

Od likovnih razstav, ki jih obetajo novembra v CD, velja omeniti INTART, razstavo, ki sodi v sklop dolgolet-

nega likovnega sodelovanja treh dežel: Furlanije Julijske krajine, Koroške in Slovenije in ki jo uresničujejo skupaj Centro Friulano Arti Plastiche iz Vidma, Kunstverein Kärnten iz Celovca in Društvo slovenskih likovnih umetnikov. Med sedmim in štiriindvajsetim novembrom se bodo slovenskemu občinstvu predstavili tokrat koroški umetniki.

Pa še na eno razstavo, ki sega v zgodovinsko gradivo druge svetovne vojne, velja opozoriti: pred dnevom republike bodo namreč v Cankarjevem domu odprli razstavo »Partizansko gledališče v Bosni in Hercegovini«. **B. Z. J.**

Idrijska predstavitev knjige

Ni neskončnih poti

Knjigo doktorice Franje Bojc-Bidovec, ki je izšla pred kratkim pri založbi Borec, so predstavili v okviru praznika občine Idrija v tamkajšnji mestni knjižnici. Hkrati je bila to prva predstavitev te knjige.

Knjigo z naslovom Ni neskončnih poti je napisala vsem dobro znana partizanska zdravnica Franja, od lani tudi častna občanka občine Idrija. Franjina pripoved teče od zgodnjih otroških let v Ribnici na Dolenjskem, kjer se je rodila, pa do leta 1945. Dobrišen del knjige je posvečen njenemu življenju v tesni grapi Pasice, v bolnišnici, ki je dobila po njej tudi ime. Bralce in vse, ki so se udeležili predstavitve knjige v Idriji, avtorica se je na žalost ni mogla udeležiti, je še najbolj zanimiv prav ta del njene pripovedi. Bolnišnica Franja v očeh obiskovalcev zbudi še poseben čar, ko se seznanijo, da jo je vodila junaška zdravnica.

V uvodni predstavitvi knjige je Tomaž Pavšič poudaril, da Franjina knjiga nevsiljivo, v neideologizirani humanistični obliki nezavedno podaja pravo vrednoto, pravo podobo in misel, ki žari iz tistega nepozabnega, čeprav hudega obdobja našega boja. Še posebej je dragoceno branje za mladi rod, ki bo v njej odkrival pretekli svet, kot je tudi za Primorce neke vrste odkrivanje življenja v stari Sloveniji in Jugoslaviji, ki ga niso poznali. Še posebej pozorno pa bo vsak prebral 128. stran, kjer avtorica opisuje veliko krivico in preizkušnjo. Sama zapiše: »Takrat sem prehodila drugo partizansko kalvarijo...« Osumili so jo bili raznih prekrškov. Očrnil jo je komisar in morala

je pod stražo na sedež štaba korpusa na Lokve, kjer so jo zasliševali in obtoževali, dokler se niso našli pametni ljudje iz partizanske sanitete, ki so jo rehabilitirali.

O tem, kako je Franjina knjiga nastajala, sta na predstavitvi spregovorila urednica založbe Borec Andreja Kmecl in pisatelj Ivo Zorman, ki je knjigo tudi pripravil za tisk. Založba si najbolj prizadeva, da bi v svojih izdajah bralcem predstavila dogajanja iz narodnoosvobodilnega boja, ki jih doslej še niso širše zaobjeli. Ker je bila Franja vedno odlična pripovedovalka o dogodkih, so ji že pred leti predlagali, da bi spomine tudi zapisala. Na presenečenje vseh se je pisanja lotila že veliko prej, zato je bilo treba le še nekaj strokovne pomoči založbe in sodelovanja s pisateljem Ivom Zormanom. Knjiga je nastala iz treh delov. V prvem gre za Franjine zapise, ki so bili prvotno resnična pisma sinu, drugi del (v enakem pripovednem slogu) obsega pogovore med avtorico in sinom, tretji del pa je pisan po zapiskih z zasliševanj, na katerih so jo obtoževali različnih nepravilnosti.

Ivo Zorman je odgovoril na vprašanje, zakaj se knjiga konča v letu 1945 in ne kasneje: »V njej je tudi novejša obdobja, toda le nekoliko skopo zajeto. Njegovo življenje je bilo namreč eno samo beganje in delo. Iz bolnišnice v bolnišnico. Po vojni Franja ne za sebe ne za svoje otroke ni nikoli imela toliko časa, kolikor bi ga hotela. Ta čas je izredno hitro minil. Potem pa je prišel čas za umik, ki jo je ob polni volji do dela zlomil.« **Filip Semrl**

Naročam tednik

tv-15 naš
TOVARIŠ

Ime in priimek

Kraj

Ulica, hišna št.

podpis

Kostelska republika

Od začetka maja do konca julija 1942 so ljudje v Kostelski kotlini in njeni ožji ter širši okolici svobodno živeli in delali v zaščiti partizanskega orožja. Zato bi to dobo lahko imenovali obdobje hostelske republike. Po tem času in vse do kapitulacije Italije pa so Italijani z močno strnjenimi postojankami nekoliko zavrli velik partizanski polet. Za vsako ceno so hoteli dobiti nazaj prvo večje osvobodeno ozemlje v Sloveniji.

V prvi polovici aprila 1942 je prišla na Stružnice večja skupina že v bojih prekaljenih partizanov, ki so takoj začeli napadati Italijane. Med drugimi so bili: narodni heroj Bojan Polak-Stjenka, Ante Novak in Jože Klanjšek-Vasja, narodni heroj Franc Avbelj-Lojko, Jože Kodelič-Jure, Murat, Džoni, Gams... Njim se je takoj pridružilo veliko domačinov in okoličanov vse od Suhe krajine do Notranjske in Čabra.

Zadnje dni aprila so Italijani že pripravili večjo hajko proti partizanom na območju Stružnice. Partizani so se z njimi spopadli na več krajih. Pri bivšem gradu jih je zadrževal s puškomitraljezom tovariš Lojze Rauh-Potjenkin iz Slavskega laza, pri Rakah pa Franc Avbelj-Lojko z Vira pri Domžalah. Med umikom mu je sovrážna krogla tako poškodovala puškomitraljez, da ga ni mogel več uporabljati. Krogla, ki je zadela zapiralo in se tam ustavila, je verjetno tudi partizanu Lojku rešila življenje. Na Stružnici so zažgali Ofakovo hišo in odpeljali soseda Jožeta Grgoriča. Zvezanega so gnali v postojanko v Petrine pri Brodu na Kolpi. Med potjo so ga pretepali in mučili. V postojanki so ga privezali na telegrafski drog, kjer so nadaljevali mučenje. Na rokah in nogah so mu pulili nohte, pod njim pa kurili ogenj. Preden so bile njegove življenjske moči pri koncu, so ga še ustrelili. Jože Grgorič je umrl herojske smrti, sovrážnik od njega ni izvedel niti besedice. Kmalu nato so Italijani na Stružnici na postelji ustrelili 77-letno bolno Grgoričovo taščo. Med streljanjem je prišla Grgoričeva žena pogledat iz hleva, kaj se dogaja v hiši in zagledala je strašen prizor. Njena mati je ležala na postelji mrtva, poleg pa je stala enoletna vnukinja Ana, ki je bila vsa poškropljena s krvjo. Otrok je klical in za roko vlekel mrtvo staro mamo.

Po umiku italijanske vojske iz Kostela je prišel tovariš Lojko v Vas. Z njim so bili še trije partizani, in sicer: Tine Mesojedec-Metod iz Klinje vasi pri Kočevju, Matija Majetič-Oče iz Pirš in Karel Briški-Zmaj iz Banja loke. Utrujeni in lačni so poлегli in se malo odpočili v

Letigovem skednju. Ljudje so jim nosili hrano in pijačo, da so se malo okrepčali. Vsi štirje partizani so vzbujali veliko pozornost pri mladih fantih iz Vasi. Ker je bil tovariš Letig terenski delavec, sta takoj napravila s tovarišem Lojkom načrt za napad na ustaško postojanko v dva kilometra oddaljenem Brodu na Kolpi. Tovariš Lojko in Letig sta se dogovorila, kako naj bi akcija potekala. Največji problem je bil pokvarjeni puškomitraljez. Poleg tega so imeli samo še tri puške. S tako oborožitvijo se ni bilo lahko lotiti ustaške postojanke v starodavnem gradu z debelim obzidjem. Iznajdljivi in hrabri Lojko se je spomnil zvišjače. Vprašal je tudi po kom, ki bo mogoče za silo popravil puškomitraljez. Kmalu sta se oglasila dva tovariša v Vasi, in sicer Mirko Južnič in Anton Kajfež. Takoj sta se lotila dela. Kljub prizadevanju nista mogla temeljito popraviti pokvarjenega orožja, le toliko, da je lahko izstrelil posamezne naboje, rafalov pa ne. Tovariš Lojko kljub temu ni izgubil poguma.

Po Vasi in Potoku je zbral okoli 25 mladih fantov in jih odpeljal proti ustaški postojanki. Spotoma jih je »dobro« oborožil z latami vrtnega ograja. Bila je že trda noč. Okoli trideset starih in novih partizanov je s slovenske strani obkloplilo postojanko in čakalo na nadaljnja navodila. Tovariš Lojko je poslal domačina iz Petrine v Brod na Kolpi, da bi mu pojasnil nastali položaj.

Zahteval je, da mora priti poveljnik na most do njihovega stražarja, da bi se pogovorili s partizanskim poveljnikom o brezpogojni vdaji. Medtem se je tovariš Lojko z delno popravljanim mitraljezom že na-

potil na most, kjer naj bi bilo pogajanje. Na poti je že odstranil bodeče jezdece in jih zmetal v Kolpo. Puškomitraljez je postavil na sredino mostu in odšel do ustaškega stražarja. Tu je počakal komandanta postojanke. Kmalu se je prikazal v spremstvu nekega vojaka. V postojanki je bilo čez dvajset ustaških orožnikov in finančarjev. Partizanski poveljnik je takoj po prihodu ustaškega poveljnika na kratko razložil bojni položaj. Partizane je pomnožil z deset, da jih je bilo takoj tristo, puškomitraljez pa s trideset. Povedal je tudi, da je postojanka popolnoma obklopljena in da ne bo nobeden ušel, če se ne bodo odali.

Obljubil je, da se ne bo nikomur nič zgodilo in da bo šel lahko vsak, kamor bo želel. V resnici pa postojanka ni bila obklopljena v celoti, ker na hrvaški strani ni bilo nikogar. Vojdja ustaške postojanke je kmalu privolil v vdajo in se vrnil v postojanko. Pred vrnitvijo pa je tovariš Lojko razorožil poveljnika in spremljevalca. Orožje je takoj predal neoboroženim tovarišem, ki so čakali zadaj. Poveljniku je naročil, da morajo priti vsi vojaki brez orožja na cesto pred grad. Tisti trenutki čakanja so bili zelo dolgi in negotovi. Ker precej časa ni bilo ven nobenega ustaša, je bil tovariš Lojko zelo nestrpen. Kar sem se je odločil in se spustil skozi majhno odprtino v velikih železnih vratih v notranjost gradu. Previdno je z baterijo v roki stopal po stopnicah in prišel v prvo nadstropje. Zmajal je postavil na stražo pred vhodnimi vrati. Pregledal je več praznih sob. V eni so bili vsi skupaj in se tresli od strahu. Lojko jim je ukazal, naj odložijo orožje in se spravijo iz gradu na cesto. Tako so tudi storili. Za Lojkom je prišla poleg treh oboroženih partizanov tudi z latami oborožena vojska, ki je pobrala zaplenjene puške, pištole, bombe in drugo. Nastala je nova četa z mavzericami oboroženih partizanov, ki je šla v nove boje s sovrážnikom.

Takoj po uspešni akciji so partizani izstrelili nekaj nabojev v zrak, eden je vrgel bombo v stavbo, kjer so bili malo pred napadom finančarji, ki so zbežali za debelo obzidje gradu. Uspešna akcija partizanske skupine je spravila na noge skoraj ves Kostel. V Petrinu, kjer je bila prej italijanska postojanka, so se začele zbirati skupine mladih in starejših prostovoljcev. Mnogo mladih. Mnogo mladi niso bili še vajeni

ravnanja z orožjem. Na pomoč je priskočil bivši rezervni podnadrednik Martin Papež, gostilničar iz Vasi. Bil je izredno spreten in iznajdljiv. Nove partizane je uril v napadu in obrambi. Poleg vojaškega znanja je tudi politično pripravljaval partizane na boj proti tujim zavojalcem. Petrina je bila takrat zbirna baza partizanske vojske. Eni so prihajali, drugi odhajali.

Italijani so zaradi strahu pred partizani izpraznili vse postojanke, razen Kočevske Reke. Vedeli smo, da se tudi tukaj ne bodo mogli dolgo drževati, ker smo jim na vseh koncih in krajih pripravili ovire in zasede. Nekaj dni pred desetim majem 1942 je bil en vod 2. bataljona Kočevskega odreda nekaj dni v zasedi ob glavni cesti med Kočevsko Reko in Novimi lazi. Vodu je poveljeval vodnik Lojze Rauh-Petjenkin. Ker Italijani le ni bilo od nikoder, je poslal proti postojanki patroljo. Bilo nas je pet. Previdno smo se približali in budno opazovali ter prisluškovali, kaj se dogaja v postojanki. V cerkvenem zvoniku, kjer so imeli Italijani mitraljeze, nismo opazili nobenih premikov. Slišali smo pa silno kričanje in glasno govorjenje. Prav takrat so zapuščali Kočevsko Reko in se čez Fridrihtajn odpravili v Kočevje. Vodila sta jih dva izdajalca. Po glasnem govorjenju je nenadoma zavladala grobna tišina. Ker nismo vedeli, kaj se dogaja v postojanki, smo takoj pomislili, da so nas mogoče opazili in da nas skrivaj obklopljujejo. Nekoliko smo se umaknili iz zavetišča parne žage, ki je bila na vzhodnem delu vasi, in prisluškovali na vse strani.

Kmalu se je po cesti iz smeri Novih lazov pripeljal terenec na vozu. Namenjen je bil naravnost v Kočevsko Reko. On je že dobil resnično obvestilo, da so Italijani izpraznili postojanko. Ko smo ga ustavili, smo izvedeli veselo novico, da je Kočevska Reka svobodna. Takoj smo prisideli na lojtrski voz in se odpeljali naravnost v vas. Tu je bilo veselje nepopisno. Ljudje so nas kar na cesti objemali in poljubovali od veselja. V hotelu so nam pripravili pravi banket. Mene je eden izmed domačinov povabil na svoj dom. Najprej mi je z veseljem povedal, da je še ohranil sliko bivšega kralja Petra. Izza nočne omarice je privlekel zapršen in v pajčevino ovit okvir in mi ga dal v roke. Še enkrat je ponovil: »Poglejte, tovariš, jaz

sem ga še ohranil!«. Sliko sem vzel iz okvirja in jo raztrgal, gostitelj je bil zelo presenečen. Povedal sem mu, da kralj Peter ni več naš voditelj, ker je ob kapitulaciji stare Jugoslavije zbežal v tujino, ljudi pa pustil na cedilu. Povedal sem mu tudi, da se naš novi voditelj imenuje tovariš Tito. Takoj se je pomiril. Nato me je peljal v klet, kjer je imel skritih pet nabojev za puško in eno bombo. Vse je bilo skrito pod predalom za krompir. Z veseljem mi je dal naboje in bombe. Po osvoboditvi Kočevske Reke je bilo osvobodeno vse ozemlje od Bosljske loke do Kočevja, Staroga trga ob Kolpi in Dragarske doline ter Čabra.

Taborili smo v glavnem v gozdovih nad Ravnami, Gote-niškim hribom in Medvedjekom. Napadali smo Italijane ob cestah v Osilniški dolini, na Kočevskem in drugje. V Osilniški dolini smo imeli glavno shajališče v Belici pri Ožbaltu. Ob Kolpi smo se vse pogostje srečevali s hrvaškimi partizani. Skupaj smo napadali tudi utrjene italijanske postojanke v Osilnici, Starem trgu ob Kolpi in Banja loki. V napad na Stari trg ob Kolpi smo se peljali celo s tovornjakom. V partizane ga je pripeljal partizanski šofer v Sloveniji Martin Šali iz Kočevja. V boju za Banja loko se je posebno izkazal domačin narodni heroj Andrej Cetinski-Lev. Z jurišem je zavzel vse utrjene bunkerje. Poleg slovenskih partizanov so se tu junško bojevali tudi hrvaški. Tu sta padla dva partizana s Hrvaškega, in sicer narodni heroj Zdenko Petranović-Jastrebn in Dragutin Štimac. Padlima borcema je občinski odbor ZZB NOV Delnice ob 40-letnici bojev junija 1982 odkril spominsko ploščo na bivši osnovni šoli. To je dokaz našim znanjem o skupnem boju proti sovrážniku in skupnem ustvarjanju bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

Italijani so na okupiranem ozemlju Kočevske po odhodu Kočevjarjev poskušali organizirati velike ekonomije, od koder bi dobivali meso za svojo vojsko in civilno prebivalstvo v Italiji. Od bivših Kočevjarjev so odkupili vso živino in jo redili naprej. Za to delo so dobili nekaj civilnega prebivalstva. Po izpraznjenju italijanskih postojank je ta živina ostala na osvobojenem ozemlju in je bila partizanska last. Italijani so na vse načine skušali to živino dobiti nazaj. Pošiljali so svoje zaupnike po okoliških vaseh,

da bi odpeljali živino v Kočevje.

V drugi polovici maja smo dobili nalogo, da se približamo mestu Kočevju in ga obstrujemo in dražimo Italijane. Sli smo ob glavni cesti Stalcerji-Livold. Na vrhu Parga smo počivali, ko smo slišali za seboj mukanje krav in kričanje gonjačev. Pozorni smo bili, kajti v tistih časih ni bilo živinskih sejmov. Hitro smo se razvrstili v zasedo. Bilo nas je pet. Dobrih deset minut smo čakali in opazovali, kaj se bo prikazalo. Kmalu je izza ovinka prihajal na konju oborožen možiki, za njim pa velika čreda zvišjače, bilo je okoli 60 glav. Z naprjenimi puškami smo stopili na cesto in ustavili kolono. Vodji smo ukazali, naj razjaha. Vzeli smo mu pištolo in konja, njega pa nagnali proti Kočevju. Gonjačem smo ukazali gnati živino nazaj proti Moravi in v zaselek Kuhlarje. Tam se je živina pasla in bila na voljo partizanski vojski. Tako so imele na tem območju vse partizanske enote dovolj mesa, boljše živino pa so partizanski intendantni zamenjali za slabšo.

Ob koncu aprila pa vse do velike italijanske ofenzive julija 1942 smo partizani na širšem območju Kočevske nagnali Italijanom tak strah v kosti, da se skoraj niso upali iz postojanke v Kočevju. Podnevi so se komaj toliko opogumili, da so prišli do Livolda in tam napravili kak zločin. Ponoči pa so čepeli v svojih bunkerjih in utrjenih stavbah. Do velike ofenzive smo imeli partizani še kar zadovoljivo prehrano, med njo in po njej pa je bila hrana zelo slaba. Jedli smo samo dvakrat na dan ali celo enkrat. Poleg hrane je primanjkovalo soli. Dnevni obroki so bili sestavljeni v glavnem iz koščka mesa in neslane juhe. Med ofenzivo in po njej kruha niti videli nismo več. Od časa do časa smo dobili nezabeljene žgance iz nepresejane ovsnene moke. Veliko potrpljenja je bilo treba, preden smo jih spravili v lačne želodce, kajti iglice otrobov so se zatikale v grla.

Med ofenzivo so Italijani po naših krajih požgali veliko vasi, ljudi pa odgnali v internacijo. Najbolj žalostno je bilo opazovati s hribov nad Osilniško dolino, ko je v enem dnevu gorelo čez deset vasi, po cesti pa so se premikale dolge kolone domačinov, ki so v solzah morali zapuščati z znojem prepajeno zemljo in svoje domačije. Mnogi so za vedno ostali v krajih trpinčenja in lakote.

Drago Kajfež

SILVO GRGIČ

NAPADA CANKARJEVE NA BELOGARDISTIČNO POSTOJANKO NA IGU

Domobranci so jih pred zaprsego verjetno dobili iz skladišča, da bi bili videti bolj vojaško pred SS generalom Rössnerjem in škofom Rožmanom, ko so v njuni prisotnosti prisegali zvestobo Hitlerju in tretjemu rajhu. Tako je bilo oblek dovolj za vsakega borca, ki je imel slabšo opremo in se ni dosti obiral ter pravi čas zaplenil tudi preveliko ali premajhno uniformo. Kasneje je bil še čas za ustrezno zamenjavo. Uniforme so borci zaplenili od ujetnikov, ki so se morali sleči do spodnjega perila, takih primerov je bilo najmanj. Več je bilo posameznih delov uniform ubitih domobrancev in največ od tistih, ki so jo v spodnjem perilu ali napol oblečeni pobrisali proti Ljubljani ter zapustili posamezne dele ali cele uniforme.

Kako se je zgodilo, da se je večini domobrancev z Iga posrečilo rešiti svoje glave in številni tudi svoje krvave roke ter pobegniti proti Skofljici? Kot smo že omenili, je bil 3. bataljon določen za zasedo proti Ljubljani z dvojno nalogo: da onemogoči pomoč izanski domobranci posadki iz ljubljanske smeri in obenem tudi njen pobež proti Ljubljani. Krivi so bili zanesljivi vodči, slaba orientacija in tudi to, da nihče od vodstva bataljona ni poznal terena. Tako se je zgodilo tisto, česar nihče ni pričakoval. Bataljon je namesto zasede na

cesti proti Ljubljani postavil svoje čete ob cesti, ki z Iga vodi na zahod proti vasema Staje in Tomišeli, tako da smer proti Ljubljani ni bila zasedena! Tako so zmedeni in prestrašeni domobranci z Iga izkoristili in večinoma neovirano zbežali proti Ljubljani. 3. bataljon tako sploh ni naletel na bežeče domobranci. To je onemogočilo popolnejšo zmago in bolj izdatno maščevanje za Javorovico. Zmanjšal se je sicer velik uspeh borcev 1. in 2. bataljona brigade.

Morda bi nekoliko manj domobrancev pobegnilo z Iga, če bi 1. in 2. bataljon, potem ko sta se uspešno prebila v vas, takoj poslala k še ne zasedenim bunkerjem skupine borcev in jih blokirala, vendar je večina bunkerjev slabo zasedena ali sploh ne; večina domobrancev je pobegnila, ne da bi sploh zasedla svoje položaje.

Pomen prvega napada Cankarjeve na Ig, sovrážnikove izgube in žrtve v brigadi

Bolj kot obilen plen in sovrážnikove izgube, ki pri prvem napadu na Ig niso bile prav skromne, kljub napaki 3. bataljona, je bilo pomembno dejstvo, da se je ta poraz domobrancev zgodil v neposredni bližini Ljubljane, ki je

tako »zvedela, da Cankarjeva ni uničena«, kot je v soboto, 22. aprila 1944, v vojni kroniki Cankarjeve brigade zapisal njen kronist. To je bilo zlasti pomembno, ker je minil komaj mesec od tragedije 4. bataljona na Javorovici, po kateri je domobranci propaganda take vesti vztrajno širila po vsej Ljubljanski pokrajini.

Kar zadeva domobranci izgube ob prvem napadu, se podatki sučejo od 43 do 51 mrtvih in ujetih. Prvi so iz poročila 7. korpusa glavnemu štabu z datumom 25. aprila 1944, drugi so zapisani v vojni kroniki brigade za 22. april 1944. Seveda domobranci takih izgub niso hoteli priznati. V njihovih »Vesteh« so 25. aprila 1944 priznali le šestnajst mrtvih na Igu, in še ti naj bi bili večinoma iz 5. solske čete. To naj bi pomenilo, da so jih bolj izkušeni domobranci iz 21. čete pustili na cedilu in jo jadno popihali proti Ljubljani, ko jim je na Igu postalo prevroče. Tako zmanjševanje lastnih izgub je posledica dejstva, da po domobrantskih četah niso imeli natančnih podatkov o sestavi čet. Tako so domobrantski četni poveljniki s temi podatki manipulirali, kot so hoteli. Neprijavljene izgube so poskušali zakrpati s prisilnim novacenjem na lastno pest.

Vojaški plen Cankarjeve na Igu ni bil zane-marljiv; zaplenili so težko bredo, dva lahka mitraljeza, dve brzostrelki, štiri pištole, štiri-deset pušk, 2500 kosov streliva in veliko druge vojaške opreme. Poročila navajajo še, da so cankarjevci zaplenili okrog 40 uniform, vendar to niso popolni podatki. O zaplenjenih uniformah in strelivu čete in bataljona nikoli niso radi dajali natančnih podatkov, ampak so jih zmanjšali.

Pri uspešnem napadu in likvidaciji domobrantske posadke na Igu je imela Cankarjeva sorazmerno zelo malo žrtve, saj so bili hudo ranjeni le trije borci. Iz brigadne kartoteke je razvidno, da sta bila dva od njih borca 3. čete 1. bataljona:

– Ciril Celič, rojen 1914. leta v Uršnih selih pri Novem mestu, po poklicu delavec, borec NOV od 24. avgusta 1943. Ob napadu na Ig je bil hudo ranjen in je med prevozom v partizansko bolnišnico umrl;

– Lovro Gerden, rojen leta 1923 v Martinji vasi pri Veliki Loki, občina Trebnje, po poklicu delavec, borec NOV je bil od 3. februarja 1943. Kot namestnik komandirja te čete je bil v boju hudo ranjen. Tudi on je umrl med prevozom.

Usoda tretjega borca Cankarjeve ni natančno znana. Gre za Jožeta Kodriča, rojenega 1914. leta v Podbočju, občina Krško, po poklicu je bil mizar, v NOV je bil od oktobra 1942, ko je postal borec Cankarjeve. V brigadni kartoteki je sicer zabeleženo, da je padel na Igu 24. aprila, ko so se vsi bataljoni, razen 2., že drugi dan borili ob turjaški cesti. Če je bil borec 2. bataljona, ki je bil tedaj še na položajih na Golem nad Igom, je mogoče padel omenjeni dan na položajih nad Igom. Lahko pa je šele tedaj umrl zaradi posledic ran v boju za Ig. O tem v poročilih in spominih ni podatkov.

Za uspeh v boju za Ig tudi za kasnejše uspešne boje ob turjaški cesti sta Cankarjevo brigado pohvalila tako štab 7. korpusa kot tudi Glavni štab NOV in PO Slovenije.

Ob koncu tega dela zapisa naj opišem še zanimiv dogodek. Ko se je 1. bataljon Cankarjeve po uspešnem napadu na Ig zjutraj vračal na položaje drugih delov brigade, ki niso sodelovali v akciji, bi skoraj prišlo do medsebojne-ga boja. Preostali deli brigade so bili namreč že pripravljeni na položajih, da se spopadejo s sovrážno domobrantsko kolono, ki so jo »prepoznali« po njihovih značilnih uniformah, saj se je ta že nevarno približevala njihovim položajem. To »domobrantsko« kolono pa smo sestavljali borci 1. in 2. bataljona, saj je bil velik del borcev v domobrantskih plaščih ali oblekah, ki so jih odnesli domobranci na Igu. O

Grenak spomin na taborišče

Iz ujetniškega taborišča Berlin Mēlersfelde v temnico kazenskega taborišča Genchagen in nazaj

Trpinčenja z lakoto, preganjanjem, suvanjem, udarci, zmerjanjem, preklinjanjem, pljuvanjem itd., ki se je začelo že prve dni ujetništva, so nekatere ujetnike spodbudila k raznovrstnim sabotazam, agitacijam in propagandi s pomočjo obveščevalne mreže. Živo smo spremljali položaj na bojiščih in odpor. Po dogodkih v Stalingradu je upadala morala Nemcev in deloma so spremenili odnos do nas.

Iz večjih taborišč Berlin-Grozbern in Berlin-Teltov smo bili premeščeni v manjša in bolj življenjska taborišča. Bil sem v skupini okrog 90 ujetnikov, ko smo prišli 25. marca 1943 v taborišče Berlin-Blankenfelde, v zaselku Mēlersfeld. Delali smo na velikem državnem posestvu. Po delu sem skoraj vsak večer friziral sotrpine. Doživel sem še nekaj presečnečij: 3. februarja 1944 zvečer, na svoj rojstni dan, sem stoji ob svojem ležišču trepetal in se rokoval s kolono sotrpinov. Prvi mi je prinesel šopek rož, drugi zavitek s smrekovo vejico. V zavitku je bila ročno narejena kar-

tonska škatlica s sidrom v sredini (ker sem bil mornar), zgoraj slika sotrpina Ivana Škvarča, obdana z bodečo žico, zapis 4. II. 1944 in kraj. To

Avtor sestavka Franc Belavič iz Črnomlja

je naredil sotrpin Rudi Pečnik. Na levi in desni strani sidra sta bila nalivno pero in britev. Tretji mi je izročil zavoj s ponošeno belo-svetlorjavo črtačo srajco. Pevci, s katerimi sem skoraj vsak ve-

čer nastopal za rojstne dneve, so mi zapeli nekaj pesmi. Izmenjavala sta se veselje in trpljenje.

Konec novembra 1944 zvečer, ko sem prišel v delavnico, me je sotrpina, taboriščni bolničar Milan Uhan takoj vprašal: »Franc, kaj si zopet imel z Nemci.« »Nič,« sem mu odgovoril. Milan mi je povedal, da je nekaj prišlo proti meni iz centralnega taborišča Luckenwalde. Medtem sem že zaslíhal klic odgovornega za ujetnike Milana Velimiroviča, naj gremo vsi v zbor v prvo sobo. Stal sem nasproti stražarjem, ko je njihov vodja bral odredbo, na koncu prebral moj priimek in ime in štev. 88988. Jutri grem v zapor! Kolona ujetnikov za menoj se je ob ležišču poslavljala od mene. To noč nisem trdno zaspal. Naslednje jutro me je stražar opozoril na posledice nepokornosti. V spremstvu sva odkorakala na tramvaj, podzemno železnico in nazadnje v nadstropje avtobusa. Sedel sem na desni strani ob oknu, opazoval zasneno berlinsko okolico. Burja je majkala veje debelih obcestnih dre-

ves. Na moji levi je sedel spremljevalec. Kmalu sem ugledal na desni taborišče Genchagen. Več barak je bilo v dvojni ograji in vmes še enkrat dvojno ograjena baraka – taborišče v taborišču, kjer je v vogalu čakala temnica zame. Ob prihodu sem videl sprehod kaznjencev, vmes tudi Jugoslovane, ki so hodili iz prostora v prostor. Za mene pa temna celica na vogalu barake. Ob vходу sem videl, da je na desni za vrati kanta, na levo enonadstropno ležišče z razmaknjenimi deščicami in spredaj pod stropom linica. Pihal je mrzel veter ob dveh zunanjih stenah in izpod barake. V tem prostoru, predeljenem v celice, so bili samo Francozi. Le nasproti mene ob zunanji steni je bil čokat Italijan, ki je vsak večer nad svojimi vrati odmaknil priloženi deski, odprl vsako višeco ključavnico na celicah, da smo tako prišli na vmesni ozek hodnik in se bežno kaj pogovorili, če nas ni motil bombni zračni napad. Ta vsiljivi Italijan mi je bil zoprni, zbujal je nezaupanje. Po 17 dneh sem se vrnil v Berlin-Mēlersfelde. Na delovi-

šču v Lindenhofu mi je vratar Trede zagotovil, da se ni nadejal moje vrnitve. Z delovodjo Legejem sem bil že prej pogosto v sporu, vendar je nekaj mesecev pred propadom Nemčije izrazil simpatije do jugoslovanskih partizanov in podcenjeval jugoslovanske reakcionarne skupine, ki so sodelovale z Nemci.

Kot že večkrat doslej je približno dva meseca pred mojim zaporom na vratih naše sobe visel listek s propagandnim pozivom ujetnikom, naj prestopimo v nemško vojsko in si tako pridobimo boljše življenjske razmere in naziv. Po vseh dneh molka sem o tem lepaku povedal svoje mnenje. Ko smo prišli z dela, sem stopil na sredo ob dolgi mizi med ležišči in opozoril navzoče sotrpine: Če bi se kdo izmed nas odločil za nemško vojsko, ne bo šel živ skozi vrata. Danes, toliko let po vojni, se zdi taka izjava groba, tedaj je bila aktualna.

Ze od prvih dni dela v ujetništvu in spodbujanju k odporniškemu gibanju, to je od

konca maja 1941, so nas pogosteje premeščali v delovnih skupinah. Takratni krvooločni stražarji so me zasovražili. Moral sem se večkrat vtihotapljati v druge delovne skupine. Jeseni 1941. leta so me stražarji z velikim psom volčjakom, zbrani visoko nad menoj, obmetavali z debelimi grudami, da se vseh z lopato nisem mogel ubraniti. Skrival sem bolečine. Sotrpini so se razmaknili v eno in drugo stran več metrov globokega nezaščitenega kanala za polaganje obtočnih cevi berlinske kanalizacije. Da ne bi ogrozil drugih, sem ostal na mestu.

Ko smo bili v letih 1941 in 1942 v taboriščih Berlin-Grozbern in Berlin-Teltov, sem bil v Teltovu tako slab, da osem dni nisem mogel zaspati. Bil sem lačen, utrujen in živčno izčrpan. Čeprav sta bili naslednji dve leti v taborišču Berlin-Blankenfelde, zaselek Mēlersfelde, za ujetniške razmere veliko boljše, imamo kar trije iz ene sobe že mnoga leta okvarjeno hrbtenico.

Bivši vojni ujetniki se mnogo premalo vključujejo v pričevanja v javnih obličjih. Lahko pa smo med vojnimi ujetniki iz drugih držav ponosni, da iz naših vrst niso ne večje in ne manjše skupine prestopile v sovražno nemško vojsko.

Franc Belavič

Velika zmaga Gubčeve

Štirideset let je minilo 20. septembra, ko je Gubčeva brigada, v nezadržnem jurišu napadla in likvidirala pomembno postojanko Poganik. V njej so se utrdile nemške enote, da bi zavarovale progo, predor in železniški most. Ta vsestransko dobro pripravljena akcija je bila pomembna iz več vidikov.

To je bila sinhronizirana akcija enot NOV POJ in zavezniških sil na Apeninskem polotoku, s katero so slovenski partizani prispevali k zmanjševanju oskrbe nemških divizij na italijanskem bojišču. V njej je sodelovalo zavezniško letalstvo z enotami NOV POJ, kar ni bil naj-

bolj pogost pojav. V jeseni 1944. leta je bila to ena od najpomembnejših akcij 15. divizije in drugih enot, ki so na levem in desnem bregu Save aktivno sodelovale v boju s sovražnikom, da bi na ta način omogočili 4. SNOUB Matija Gubec uspešno realizacijo zamisli glavnega štaba Slovenije.

Napad na Poganik je bil značilen primer boja utrjene postojanke z betonskimi bunkerji in usposobljeno za uspešno obrambo.

Napad na Poganik je bil podnevi. To tudi ni bilo običajno v partizanskem bojevanju. Predvsem zaradi preglednosti položajev in vseh

dostopov je bil sovražnik na boljšem. V akciji so zavezniški izdelali in objavili poseben strip, kar tudi ni bilo v njihovi navadi. V njem so, čeprav na svoj način, prikazali junaštvo slovenskih partizanov.

V akciji so uspešno opravili izpit protitankovski minometalci, ki so jih borci Gubčeve brigade uporabili za likvidacijo sovražnikovih bunkerjev. Borci Gubčeve brigade so v akciji potrdili svojo, že tradicionalno sposobnost in pripravljenost za osvajanje utrjenih sovražnikovih postojank.

To so samo nekateri vojaški vidiki in medzavezniška pomembnost akcije za progi od Kresnic do Litije. Gubčevci so se v tem boju morali bojevati tudi proti sovražnikovem tankom. Dva so one-

sposobili. Pri osvajanju dostopa do gradu so gubčevci uporabljali ročne bombe in mine protitankovskih minometov za aktiviranje protipehotnih min, s katerimi so si Nemci zavarovali neposredno okolje postojanke. Partizanska poveljstva, od korpusa do čete, so pokazala popolno usposobljenost za izvajanje takšnih in podobnih akcij. Opazovanje objekta, načrt napada, oskrbo enot s strelivom, pripravo minercov za porušenje mostu, varnost pohoda vseh enot Gubčeve in Cankarjeve brigade s širšega območja Primskovega so izvedli tako skrivno, da je bil napad za sovražnika popolno presenečenje.

Poudariti moramo tudi politični pomen akcije. Ljudje, ne samo v Kresnicah in Litiji, ampak na širšem območ-

ju, so se prepričali o moči in sposobnosti partizanskih enot, o tesnem sodelovanju naše in zavezniške vojske v boju proti skupnemu sovražniku. Okrepila se je tudi moralna v samih partizanskih enotah. Posebno priznanje in pohvalo za uspeh v tem boju sta izrekli borcec, podoficirjem, oficirjem in političnim komisarjem 4. SNOUB Matija Gubec v imenu glavnega štaba Slovenije njegov komandant Frac Rozman-Stane in politični komisar Boris Kraigher.

Glavni štab NOV PO Slovenije je iz zajetih sovražnikovih vojakov, ki so bili v glavnem vsi avstrijskega rodu, v bojih na Dolenjskem in v drugih krajih Slovenije, ustanovil konec 1944. leta prvi avstrijski partizanski bataljon. Ta bataljon je ka-

sneje večkrat aktivno sodeloval v boju proti nemškemu okupatorju.

Sovražno postojanko v gradu Poganik je napadla 1. četa 3. bataljona 4. SNOUB Matija Gubec. Njena je glavna zasluga za likvidacijo posadke, zajetje čez 40 nemških vojakov in zaplenbo nekoliko vozov orožja, druge vojaške opreme in hrane. Po miniranju mostu na Savi je komisar 1. čete 3. bataljona skupaj s še dvema partizanoma zažgal grad. S tem je bila celotna akcija tudi končana.

Boj za Poganik je potekal v sklopu splošnega napada na progo, ki ga je na desni strani Save opravila Gubčeva brigada, vendar sta 3. bataljon in njegova 1. četa pri tem odigrala eno najpomembnejših nalog.

Ivo Bajt

uspešni akciji tedaj preostali deli brigade, ki v akciji niso sodelovali, še niso vedeli. Zato so nekaj časa mislili, da se je za hrbiti napadajočih bataljonov prebila kakšna sovražna kolona, ki koraka proti položajem brigade. Na srečo sta se prvi del naše vesele kolone in vodstvo na položaju skoraj v zadnjem trenutku le sporazumeli in spoznali. Na ta rovaš je tisti dan v vrstah cankarjevcev letelo dosti šal.

Drugi napad Cankarjeve na Ig

Le dober mesec in pol po uspešnem prvem napadu na domobransko postojanko Ig je Cankarjeva brigada v noči z 8. na 9. junij 1944 že drugič napadla to sovražno postojanko. Med obema napadoma je precej podobnosti, pa tudi razlik. Podobnosti so gotovo tele:

– oba napada sta bila izvedena iz pohoda, prvi iz vasi Golo, drugi pa iz vasi Rob, ki je od Iga več kot še enkrat toliko oddaljen kot Golo (okrog petnajst kilometrov po cesti);

– tudi pri drugem napadu na Ig so v akciji sodelovali trije bataljoni brigade. Pri tem sta bila 1. in 2. bataljon spet določena za neposredni napad na postojanko, namesto 3. bataljona pa je bil za zasede na cestah proti Ljubljani, Pijavi gorici in Stajam določen 4. bataljon brigade;

– na sovražni strani je bila ista 21. posadna četa slovenskega domobranstva, ki je sestavljala jedro belogardistične posadke že ob prvem napadu Cankarjeve.

Uspešen prvi napad, odločne in hitre akcije borcev, poveljstev bataljonov in čet 1. in 2. bataljona pri tem napadu so verjetno vplivale na poveljstvo brigade, da se je odločilo za ponoven napad na Ig. Pričakovalo je, da bi ob ponovnem nepričakovanom in bliskovitem napadu šlo najboljše bataljonom, ki sta se v postojanki že bojevala v podobnih okoliščinah in sta poznala razmere. Kako se je zgodilo, da

je ponovni napad potekal brez vednosti poveljstva 15. divizije, piscu tega zapisa ni znano. Predpostavljamo lahko, da je poveljstvo brigade širše razlagalo priznanje in pohvalo brigadi po prvem napadu na Ig. Kot smo že omenjali, je štab 7. korpusa tedaj pohvalil Cankarjevo za izkazano odločnost v boju s sovražnikom v utrjenih postojankah. Tedaj je štab izrazil prepričanje, da bodo uspehi Cankarjeve dali spodbudo vsem partizanskim enotam, da bodo povečale manevrsko sposobnost. Le-to pa je bilo treba stalno potrjevati in po mnenju poveljstva brigade je bila prva taka priložnost ponoven napad na Ig.

Na žalost se tukaj podobnosti s prvim napadom na Ig nehajo, kajti spremenjene oziroma premalo upoštevane nove okoliščine ob prvem in drugem napadu so odločilno vplivale na to, da drugi napad ni bil uspešen.

Sovražna posadka, ki jo je res še vedno sestavljala 21. domobranska četa, je štela okrog sto osemdeset domobrancev. Vendar je bila tokrat, vsaj dvakrat bolj oborožena kot prej, zlasti z mitraljezi, glavno vlogo pa je odigral tokrat popolnoma urejen sistem utrd, ki je obsegal kar 64 bunkerjev. Postavljeni so bili na vseh dominantnih in drugih točkah, pomembnih za obrambo Iga, in so bili ognjeno povezani med seboj. Bunkerji so bili že pokriti in jih je bilo nemogoče likvidirati z metanjem ročnih bomb, braniti pa se jih je dalo z vseh strani. Okoli pristopov do bunkerjev so bile meter široke in poldrugi meter visoke žične ovire. Proti takim utrdam sta bataljona Cankarjeve lahko usmerila le mine iz lahkih minometov in ročne bombe, kar je bilo izvedljivo v večini primerov le potem, ko so bile uničene žične ovire iz neposredne bližine. To je bilo zelo težavno in nevarno opravilo zaradi medsebojnega ognjenega kritja med bunkerji.

Potek drugega napada na Ig

Potem ko so v sredo, 7. junija 1944, ob 23. uri borci inženirske čete minirali cesto med Igom in Ljubljano ter uničili električni vod, je ob 24. uri začel napad na Ig 1. bataljon, 2. pa s polurno zamudo, spet zaradi slabega vodnika. Borcec 1. bataljona se je posrečilo prerezati žično oviro, nato so napadli glavni bunker, ki je branil dostop v vas. Boj z utrjenimi belogardisti je trajal dve uri, vrstili so se napadi bomb, šev, v noč so rohneli mitralješki rafali. Belogardisti so na gosto z raketami osvetljevali prostore okoli bunkerjev. Ostro so odgovarjali na ogenj cankarjevcev, vendar je po več zaporednih juriših 1. bataljon likvidiral posadko glavnega bunkerja, tako da mu je bila odprta pot v vas. Od tam je začel napadati nekatere ostale bunkerje, kjer pa je borcec trda predla, saj jih je bilo pri tem spet nekaj ranjenih. Tudi pomoč čete 2. bataljona ni dosti zalegla, kajti šele okoli tretje ure zjutraj je bil uničen drugi bunker, kmalu nato je prva četa drugega bataljona uničila še enega. Čete so tudi preiskale več hiš, vendar so se tokrat vsi belogardisti zatekli v bunkerje in jih ni bilo po hišah. To pa je bil tudi ves uspeh, če ne štejemo nekaj sto litrov petroleja, ki so ga borci zažgali. Brigada je kasneje poročala, da so imeli belogardisti ob drugem napadu 24 mrtvih in prav toliko ranjenih. Borci 1. bataljona so žalovali, saj so v tem boju za Ig izgubili že drugega bataljonskega poveljnika od 1. aprila 1944, ko je na Zajčjem vrhu nad Novim mestom padel poveljnik Firm Zdravko-Ferčič. V nočnem napadu na enega od bunkerjev na Igu je bil hudo ranjen poročnik Ivan Les. Bil je doma iz Mrzale vasi in šele dobrih dvajset let star. Borec NOV je postal marca 1942 in je bil za časa Ferčičevega poveljevanja njegov namestnik. Zaradi posledic ran z Iga je kmalu umrl.

Po brigadni poročilih je bilo ob drugem napadu na Ig ranjenih trinajst cankarjevcev. Iz

brigadne kartoteke je bilo mogoče dobiti podatke le za dva. To sta: Jože Klajder, rojen leta 1926, v Trbovljah, dijak, borec NOV od 25. marca 1944. Bil je borec 3. čete 1. bataljona; Valentin Krhlikar, rojen leta 1920, v St. Lampretu pri Trbovljah, po poklicu krojač, v NOV od 12. aprila 1944. Bil je borec 2. čete 1. bataljona.

Zgodaj zjutraj so se bataljoni Cankarjeve umaknili z Iga. Po ne preveč uspešni noči so nas na Golem pričakovali z veselo novico: radio je potrdil vest o odprtju druge fronte, to je invaziji zaveznikov na Normandijo in poročal, da so zavezniški zavzeli Rim. Med borci je tedaj vladalo prepričanje, da bomo z belogardisti in njihovimi gospodarji obračunali bolj pošteno kje drugje in da na to ne bo treba več dolgo čakati.

Konec

Uporabljeni viri

1. Zbornik dokumentov in podatkov o NOV jugoslovanskih narodov VI. del, borbe v Sloveniji 1944, 13. in 14. knjiga;
2. Ivan Križnar: Slovensko domobranstvo, Ljubljana v ilegali, knjiga IV, strani 236–292;
3. Lado Ambrožič – Novljan: Cankarjeva brigada;
4. Kartoteka borcev Cankarjeve brigade;
5. Vesti slovenskega domobranstva (za 22. 24. in 25. 4. 1944);
6. Arhiv IZDG, fascikel 111/A;
7. Pregled bojev V. SNOUB 1942–1945; Arhiv IZDG, fascikel 189a/I;
8. Kronika Cankarjeve brigade za april 1944 in junij 1944, Arhiv IZDG, fascikle 189a/I;
9. Poročilo štaba, 7. korpusa Glavnemu štabu z dne 10. 5. 1944, o številčnem stanju enot z dne 18. 4. 1944, Arhiv IZDG, fascikel 31/II;
10. Dr. Metod Mikuz: Pregled zgodovine NOB v Sloveniji, IV. knjiga;
11. Poročilo štaba 15. divizije Glavnemu štabu in štabu 7. korpusa za 8. junij 1944 (Arhiv IZDG);
12. Alojz Krizan: Akcija na Ig 21/22. 4. 1944 (Arhiv IZDG);
13. Poročilo štaba 15. divizije z dne 21. 4. 1944 štabu 7. korpusa; Arhiv IZDG, fascikel 26/III;
14. Podpolkovnik Vinko Mojskerc: Nočni napad cankarjevcev na Studenec – Ig 1944, Vojni glasnik, štev. 6 iz leta 1954;

NAGRADNA KRIŽANKA

ETIKETA ŽIRI

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je pripravila nagradno križanko Etiketa Žiri. Pravilne rešitve pošljite do 20. oktobra na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot pa pripišite Etiketa Žiri. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

[illegible]

a v t o m o n t a ž a

LJUBLJANA n. sub. o.

TOVARNA GOSPODARSKIH VOZIL, TRGOVINA
IN SERVIS MOTORNIH VOZIL

TOZD Kovinarska Vrhnika n. sub. o.

Vrhnika,
Partizanski tabor 1,
p. p. 40

Telefon: 751-043, 751-046, 751-178
Telegram: Avtomontaža – Kovinarska Vrhnika,
Telex: 31443 YU AMA

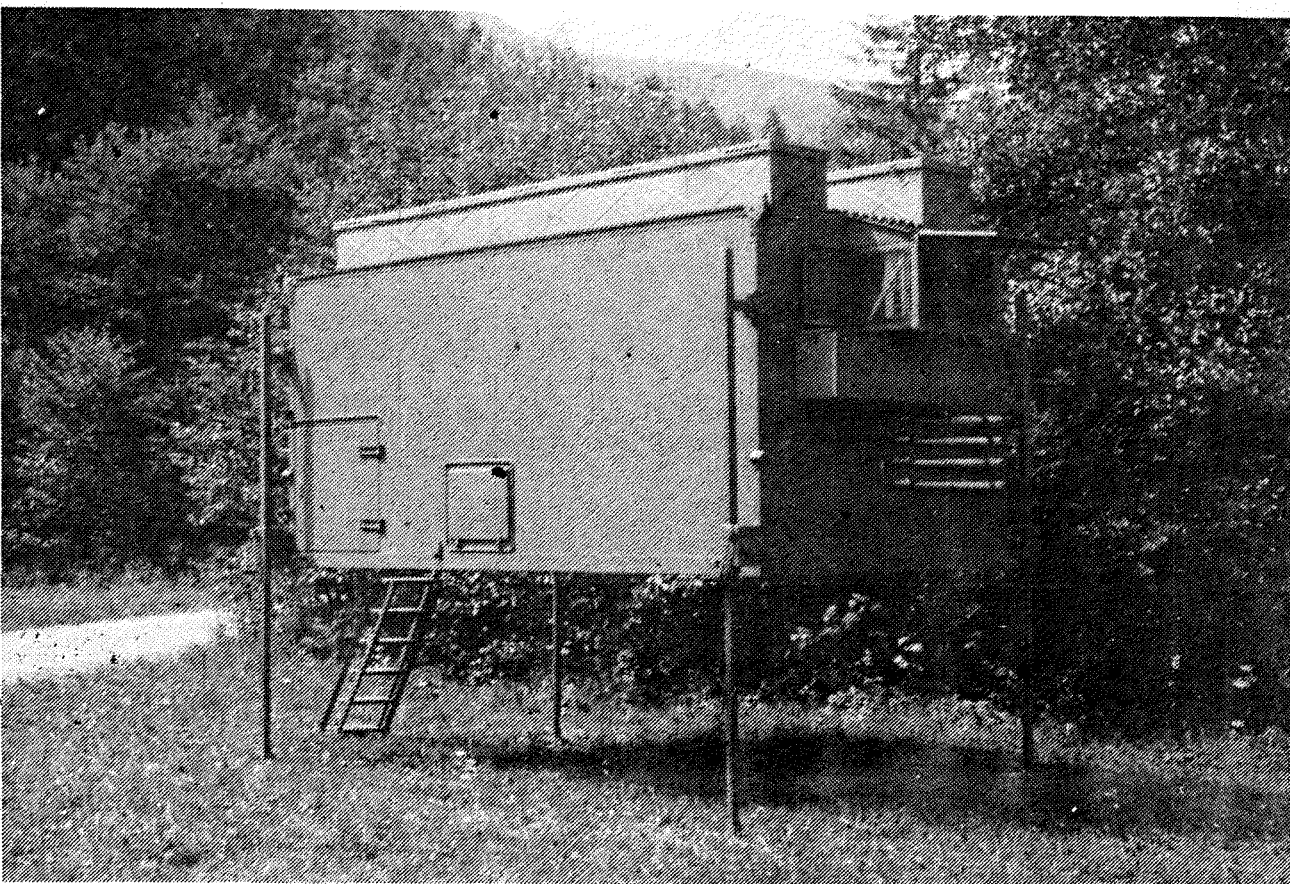
- Kovinarska na Vrhniku se že desetletja ukvarja z zahtevnimi tehničnimi kovinskimi izdelki.
- Izdeluje poleg drugega najzahtevnejšo in najrazličnejšo opremo za JLA po posebnih naročilih, potrebah in zahtevah.
- Seznanjamo vas s prevozno operativno kabino »Avtomontaža« (transport operating shelters »AM«).
- Edini proizvajalec **PREVOZNE OPERATIVNE KABINE »AVTOMONTAŽA«** v Jugoslaviji je Avtomontaža **TOZD KOVINARSKA Vrhnika**.

Kamion TAM 150 T 11 z naloženo prevozno operativno kabino.

Snemanje prevozne operativne kabine s kontejnerskih ključavnic s pomočjo dvigala.

Samostojno stoječa podložena kabina na dvigalkah.

KROMBERK

Plošča v spomin
partizanskim
živilskim dejavnostim

V okviru slovesnosti ob občinskem prazniku Nove Gorice so v torek, 11. septembra, odkrili na pročelju diskontne trgovine Mesne industrije Primorske (Mip) v Kromberku spominsko ploščo, posvečeno živilskim dejavnostim Goriškega vojnega področja, ki so bile pred 40. leti organizirane prav na tem območju. MIP je tudi sicer pokrovitelj partizanskih živilskih enot, ki imajo domicil v novogoriški občini.

Slavnostni govornik je bil Karel Kumše, nekdanji komandant Goriškega vojnega področja. Orisal je vsestransko organizacijo in delovanje teh enot za potrebe NOV. Ploščo je odkril Ciril Bavčar in jo izročil v varstvo mladinski organizaciji MIP.

Skromno slovesnost, ki so se je ob delavcih MIP udeležili še nekateri borci in krajan, je popestril nastop novogoriškega okteta »Vrtnica« in recitatorjev Osnovne šole iz Solkana.

CVETKA MRAK

PIVKA

Srečanje
osemdesetletnikov

V nedeljo, 9. septembra 1984, je Društvo upokojencev Pivka in Postojna v sodelovanju z OO ZZB NOV Postojna, OORK Postojna in OSSS Postojna organiziralo tradicionalno srečanje 80-letnikov in starejših ljudi občine Postojna. Srečanje je potekalo v domu JLA na Pivki. Za vse udeležence je bil preskrbljen prevoz z avtobusi.

Zbrali so se v precejšnjem številu in že pred začetkom kulturnega programa so sproščeno klepetali. Z zanimanjem so prisluhnili tudi kulturnemu programu, v katerem so sodelovali: Oktet Javor Pivka, ženski pevski zbor Društva upokojencev iz Postojne, skupina učencev OŠ Bratov Vodopivec Pivka in najmlajši iz vrta. Na koncu so skromno obdarili najstarejše občanke in občane.

Po res pestrem programu je sledila pogostitev in kmalu se je vse razživel. Za dodatno veselje razpoloženje sta skrbela Drago Stegel in harmonikar Marjan Frank.

Ponosni smo, da smo bili gostitelji generacije, kot je v svojem govoru dejal tovariš Koritnik, ki je preživela dve vojni, okusila trpljenje, ponižanja in pregnanstva, pa vendar dočkala častitljivo starost. Ko sem gledala obraze ljudi, stare 80, 90 ali več let, sem videla tole: vrednino, nobene živčnosti in napetosti tega norega časa, predvsem pa neizmerno voljo do življenja.

IVANKA ŠTRUKELJ

Praznik ni le naš...

O pohodu letošnjega spominskega pohoda po poteh Kokrškega odreda smo že pisali. Pobudnik tega pohoda je bil Janko Prezeli-Stane, ki nam je med pohodom veliko povedal.

»Po vojni sem sodeloval v številnih proslavah, ob 40-letnici Prešernove brigade, prvega Kokrškega odreda ali Jeseniško-bohinjskega in drugih. Na takšnih proslavah smo poslušali govore, pohvale, zahvale in že takrat sem čutil, da to ni dovolj. V današnji družbi takšno proslavljanje ni zadostno, če zares želimo negovati pridobitve NOB. Zato sem ves čas premišljal, kako naj praznujemo letos 40-letnico obnove drugega sestava Kokrškega odreda, spomnil sem se tudi na 40-letnico požiga Gozda.

Kot ima svojo zgodovino Gozd, jo imajo tudi številni kraji na Gorenjskem, zlasti tam, kjer se je bojeval Kokrški odred. Na tej dolgi odredovi poti so številni grobovi padlih borcev. Pomislil sem, kako bi bilo, če bi obiskali te kraje in se ob grobovih spomnili tistih padlih. To velja tudi za domačije in ljudi, ki so nam dajali kruh in dobro voljo, stali so nam ob strani, vendar mnogih ni več, mnogi pa so tudi pozabljeni. Zdelo se mi je, da je dolžnost nas borcev in mladine, da vsaj letos ob teh pomembnih jubilejih obiščemo te kraje in ljudi. To zamisel sem tudi prenesel na druge člane aktivna v Kranju in nato še na odbor.

Nekateri so se smejali zamisli, drugi so zmajali z glavo, češ kje pa mi borci še zmoremo takšen napor. Dru-

gi so spet menili, da nima smisla, nekateri pa so moj predlog pozdravili.

Na koncu se je izcimilo tako, da sem za odbor pripravil načrt tega pohoda. Napravil sem skico celotnega področja. Odbor je sprejel moj predlog in pot smo vnesli na zemljevid. Ker ima naš odbor številne aktivne po vsej Gorenjski, smo organizacijski del prenesli na vse občine, težišče pa je bilo v kranjski oziroma tržiški občini, ker so tu prvi in edini nosilci domicilne enote našega odreda. Tu se je tudi postavilo vprašanje, kateri borci bodo zmogli to pot. Na koncu smo se

Pohod po poteh Kokrškega odreda

odločili za največ peturno hojo na dan, in to je bilo tudi uresničeno.

Nekateri so se celo spraševali, koliko milijonov bo potrebno za pohod. Toda vsak planinec ima hrano s seboj, in če bi katera organizacija primaknila kakšen dinar, bi nam to veliko pomenilo. Pohodniki smo si med seboj razdelili, kar smo imeli. Tudi

občina in planinska društva so primaknila delež po svojih močeh, tako da o ne vem kakšnih sredstvih ni govora. Že na samem začetku se je prijavilo okrog trideset borcev, priključilo se nam je okrog 300 pionirjev skoraj iz vseh gorenjskih občin, stalni spremljevalci pa so bili tudi pripadniki TO.

Nepozabna so srečanja z domačini, ki so nam v narodnoosvobodilnem boju stali ob strani. Z mnogimi smo se srečali po 40 letih. Ko smo se poslovili, so nam zaželeli srečno pot, in seveda, da bi se še kdaj videli. Mislim, da sem s svojo idejo vsaj deloma uspel, da vsem, ki smo teh devet dni preživeli na pohodu, ni žal. V prihodnje, ko

bomo spet proslavljali jubileje, vsaj našega odreda, si želimo, da ne bi bile to samo proslave nas borcev, pač pa vseh, tudi domačinov, ki so nam v hudihi časih stali ob strani! Tako je premišljal in tudi uresničil svoje zamisli Janko Prezeli-Stane, zadnji komandant Kokrškega odreda.

Jože Čurin

KOTLJE

Srečanje ravenških
vojaških invalidov

Osmič so se srečali vojaški invalidi občine Ravne na Koroškem, in sicer v Prežihovih Kotljah. Srečanje je organizirala krajevna organizacija vojaških invalidov Ravne na Koroškem. Kljub slabemu vremenu se je 26. avgusta udeležilo srečanja več kot sto vojaških invalidov in sorcev. Borci invalidi so se zbrali pred spominskim obeležjem pri Rimskega vrelcu. Tu so policisti pobili štiri vaščane iz Kotelj ter še nekaj drugih neznanih talcev.

Predsednik Komisije za vojaške invalide pri občinskem odboru ZZB NOV Ravne Zdravko Jamar je pozdravil vse udeležence srečanja ter na kratko opisal pomen tega srečanja. Borci invalidi so pred spomenik položili venec.

Vsi udeleženci srečanja se zahvaljujejo krajevnemu združenju vojaških invalidov Ravne za prelepo srečanje in takšnih srečanj si vojaški invalidi iz ravenske občine še želijo.

IGNAC ZDOVC

BREZNO OB DRAVI

Štirideset let
Lackovega odreda

Letošnjo jubilejno obletnico te enote, ki je med vojno delovala na zelo izpostavljenem obmejnem območju Pohorja, Slovenskih gor, Kozjaka in Avstrije, so proslavili 22. septembra na osnovni šoli v Breznju ob Dravi, ki ima ime tudi po tej enoti. Občinski odbor ZZB NOV, občinska konferenca ZSMS Radlje ob Dravi in krajevno združenje borcev so pripravili pohod mladine in tabornikov po poteh revolucije. Že v petek so odšli izpred Župankove domačije, kjer je pomnik NOB, v Remšnik, kjer so se poklonili padlim borcem. Nato so se s praporščaki in drugimi udeležili slovesnosti v Breznju ob Dravi.

V okviru praznovanja so prikazali, kakšen bi bil prehod enote čez Dravo v današnjih razmerah. Enoti Lackovega odreda so izročili spominski plaket, ki so jo izdelali učenci tamkajšnje osnovne šole. Na slovesnosti so podelili družbeno in posebna priznanja občine Radlje ob Dravi najzaslužnejšim družbenopolitičnim in gospodarskim delavcem.

Ne le z borci ter osnovno šolo, temveč tudi z družbenopolitičnimi organizacijami občine Radlje ob Dravi ter s krajevnimi skupnostmi Vuzenico, Muto, Radlje, Vuhred, Ribnico, Remšnik, Podvelko, Ožbalt ob Dravi in Kaplo so člani odbora Lackovega odreda ustvarili kar najstarejšo sodelovanje. To je zasluga resničnega prizadevanja enih in drugih.

DRAGO MIKLAVEC

Vabila

Družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost Rakitovec bodo v soboto, 6. 10. 1984, ob 14. uri odkrile spomenik 7 padlim vaščanom in 14 neznanim partizanom. Na proslavi bo tudi podelitev spominskih značk aktivistom Osvobodilne fronte 1941-45.

Vabimo vse borce in aktiviste, ki so se med NOB bojevali na tem območju, ter vse druge občane, da se proslave udeležite v čimvečjem številu.

ZATOLMIN

Plošča karavli P-23

Nad divjo sotesko Tolminke, ob poti, ki iz Zatolmina pelje v Polog, so v nedeljo, 23. septembra, odkrili spominsko ploščo karavli P-23 in njenim padlim kurirjem. Pobudo za postavitev obeležja so dali nekdanji kurirji, podprla pa sta jih občinski odbor ZZB Tolmin in krajevna organizacija ZB Zatolmin.

O delovanju karavle P-23 je govoril nekdanji komandant reálnih kurirskih postaj za Primorsko Zvonko Zvodar. Med drugim je povedal, da je postaja delovala od spomladi 1943 pa do osvoboditve na obronkih Mrzlega vrha in Vodil vrha. Vendar so bile v teh krajih kurirske zveze postavljene že jeseni 1942. Karavla P-23 je bila pomemben člen v sistemu partizanskih zvez na levem bregu Soče med Kobaridom in Tolminom, opravljala pa je tudi izredno pomembno nalogo povezave s P-24 na desnem bregu Soče, prek katere so kurirji poleg pošte prenašali tudi literaturo, namenjeno za Brda in Slovensko Benecijo. Prvo taborišče za kurirske postaje je postavil aprila 1943. v pobočje Mrzlega vrha znani prvoborec Mirko Skočir-Misko.

V letu 1944 se je obseg dela te postaje še povečal, zlati po ustanovitvi 9. korpusa. Kurirji so spremljali vojaške in civilne osebe z levega na desni breg Soče; največkrat so morali ledenomrzlo reko prebresti. Takšne napore pa so zmogli ne le hrabri in vzdržljivi, ampak tudi zanesljivi in požrtvovalni kurirji. Karavla P-23 se je zaradi konspiracije nešteto krat selila. Nekajkrat se je tudi znašla sredi sovražnikovega spopada, kot je na primer poleti 1944 ob spopadu Gregorčičeve brigade z Nemci na planini Sleme. Le prispebnosti in iznajdljivosti kurirjev velja zaslug, da takrat med njimi ni bilo žrtev. Sicer pa so v času delovanja postaje – pri opravljanju svoje dolžnosti padli štiri mladi kurirji, stari med 19 in 21 let. Ti so bili: Alojz Brešan, Janez Rutar, Toni Skočir-Vasilij in Ignac Rutardaki. Njihova imena so vklesana na spominski plošči.

Spominsko obeležje je odkril eden prvih borcev iz Zatolmina Jože Skočir, ki je bil tudi eden prvih kurirjev postaje P-23. V varstvo pa jo je prevzela Lovska družina Tolmin, ki skrbi tudi za druge spomenike NOB v visokogorju svojega revirja. V imenu lovcev se je za zaupanje zahvalil Rafael Razpet. V kulturnem programu so sodelovali oktet Nadiža iz Kreda in mladi recitatorji iz Zatolmina.

MIRA PAGON

BRINJE

Spomin na
7. september 1941

Krajanj krajevnih skupnosti Brinje so letos praznovali 13. septembra v šoli Franceta Bevka. Slavnostni govornik Marjan Jelen, predsednik skupščine KS Brinje, je orisal revolucionarni pomen 7. septembra za ljubljansko Posavje in njegov povojni razvoj ter nanizal pereče stabilizacijske naloge združenega dela in krajanov. Predsednik skupščine občine Ljubljana Bežigrad Vlado Beznik je nato podelil zaslužnim krajanom, aktivistom OF oz. SZDL odlikovanja. Predsedstvo SFRJ je odlikovalo z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo Minko Golob in Vlada Kranjca, z redom dela s srebrnim vencom Staneta Fortunio ter z medaljo zaslug za narod Pavlo Prebilovo. Krajevna priznanja pa so prejeli: Slava Dolgan, Vera Dukić, Marta Cemažar, Tone Golob, Marjan Kobentar, Cveto Kumer in Vzgojno varstvena organizacija Cici-ban za 35-letno uspešno vzgojnovarstveno delo z najmlajšimi.

Lep in vsebinsko bogat kulturni program so izvedli učenci osnovne šole Franceta Bevka. Za prijetno družabno srečanje, ki se je zavleklo vse do poznega večera, je poskrbela krajevna organizacija ZZB NOV. Srečanje pa je popestril harmonikar Ivan Goltnik, član borčevske organizacije.

LOJZE MASLO

HRVATINI

Ob dnevu graničarjev

Čeprav je graničarska enota praznovala 15. avgusta, na delovni dan, nismo pozabili nanje. Na Hrvatinih pri Kopru smo se zbrali predstavniki družbenopolitičnih organizacij KS, šole Hrvatin pri nekaterih delovnih organizacij iz Kopra. Obiskali smo karavli vodnika Petroviča in pomočnika Saviča. Navzoči smo bili pri branju pohval in nagrad najboljšim graničarjem. Čestitali so jim predstavniki predsedstva KK ZRVS, člana komiteja za SLO Hrvatin in pionirji šole. Vsi skupaj smo jim izročili skromna darila in rože. Nato so nam graničarji razkazovali orožje. Ogledali smo si tudi prostore. V zaupnem pogovoru smo odkrivali posebnosti našega sodelovanja. Poslovili smo se z željo po nadaljnjem sodelovanju.

IVAN KOGOJ

Družbenopolitične organizacije Grosuplje vabijo vse borce, aktiviste OF, delovne ljudi in mladino k odkritju spomenika padlim borcem 14. udarne brigade Trst, ki je bila sestavni del 8. SNOUB Frana Levstika.

Odkritje spomenika bo v soboto, 6. oktobra 1984, ob 11. uri na Velikem Korinju pri Ambrusu.

Vabi pripravljajni odbor

★

Vabimo vse borce brigad, bataljonov in služb 31. divizije NOV POJ na zbor skupnosti borcev, ki bo ob 41. obletnici ustanovitve divizije 6. oktobra 1984 ob 15. uri v Domu JLA v Ljubljani (nasproti železniške in avtobusne postaje).

Po zboru bo tovariško srečanje vseh borcev. Vabimo tudi vaše domače.

Udeležite se zbora in srečanja v čimvečjem številu.

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV
31. DIVIZIJE NOV IN POJ

★

Borci 1. primorske brigade Simon Gregorčič, KS in krajevna organizacija ZB NOV Kamno vabi vse borce, aktiviste OF in občane k odkritju spominske plošče, posvečene poboju Gregorčičeve brigade v Beneciji v maju 1943. Odkritje plošče bo v nedeljo, dne, 7. oktobra 1984, ob 11. uri pri mostu na Kamnem.

Odbor Skupnosti borcev
Gregorčičeve brigade
ZB NOV Kamno

★

V počastitev 40-letnice ustanovitve mornariških enot NOV in POS ter praznika občine Piran vabi Odbor skupnosti partizanskih pomorščakov Slovenije na slovesen zbor skupnosti, ki bo v nedeljo, 13. oktobra 1984, ob 11. uri v dvorani splošne plovbe v Portorožu, Obala 55.

Ob tej priložnosti bodo podelili spominske medalje pripadnikom partizanskih mornariških enot. Za padle, umrle in bolne bodo spominske medalje prevzeli svoji.

Nato bo kulturni program in tovariško srečanje.

Odbor

★

Krajevna organizacija ZB NOV Lom in osnovna šola Dušan Munih Most na Soči vabita na slovesno poimenovanje zunanjega oddelka osnovne šole v Lomu po padli Mariji Strukelj, namestnici politkomisarja čete v Gradnikovi brigadi. Poimenovanje šole bo v nedeljo, 7. oktobra 1984, ob 13. uri v Kanalskem Lomu.

ZB NOV Lom

★

Vabimo borce 12. bataljona 2. brigade VDV na 4. zbor skupnosti borcev, ki bo 20. oktobra 1984 ob 11. uri v Gonjčah pri spomeniku (Goriška Brda). Po zboru bo tovariško srečanje ob 40-letnici ustanovitve bataljona.

Odbor skupnosti borcev
2. bataljona

★

Borčevska organizacija Razbor vabi borce Tomsčičeve brigade, naj se prijavijo naši organizaciji, ki bo ob 40-letnici enega najtežjih bojev na Razboru. Prijave pošljite na naslov: ZB NOV Razbor, 62381 Podgorje pri Slovenj Gradcu

★

Odbor skupnosti borcev 30. divizije vabi vse borce in borke 30. divizije, BBO, ITO in kobariškega vojnega področja ter vse druge borce enot 9. korpusa naj se udeležijo proslave v čast 40-letnice pohoda enot 30. divizije v Beneško Slovenijo.

Proslava bo 21. oktobra z začetkom odkritja spominskega obeležja 30. diviziji ob 11. uri ob glavni cesti Solkan-Kanal pod vasjo Morsko. Borci se bodo zbrali pri vasi Morsko, 200 metrov nad spominskim obeležjem, ter ob 10.50 na čelu s prapori enot divizije in ZZB NOV, godbo na pihala in harmonikarjem krenili v spominskemu obeležju. Pri odkritju bo govoril narodni heroj Albert Jakopič-Kajtimir, komandant 30. divizije na pohodu v Beneško Slovenijo.

Po odkritju spominskega obeležja 30. diviziji bodo vsi navzoči na čelu s prapori, pevci in godbo odšli na slavnostni prostor v Kanalu pred Osnovno šolo Kanal, kjer bo osrednja proslava. Slavnostni govornik bo Miha Ravnik, sekretar CK ZKS. Po programu bo tovariško srečanje. Posebnega prevoza ne bo, le iz Nove Gorice pa do Kanala in nazaj bo okrepljen avtobusni prevoz.

Odbor skupnosti borcev
30. divizije 9. korpusa

★

Skupnost borcev pri štabu 9. korpusa in skupnost borcev 30. divizije organizirata skupen prevoz z avtobusom na proslavo v čast 40-letnice pohoda 30. divizije v Beneško Slovenijo, ki bo v Kanalu 21. oktobra ob 11. uri. Avtobus bo odpeljal s Trga osvoboditve (Kongresni trg) ob 7. uri, vrnitev v Ljubljano pa je predvidena med 19. in 20. uro. Po dogovoru bo možen še obisk Goriških Brd ali pa drugih krajev, kjer so bili hudi boji enot 30. divizije (Srednje, Kambrško itd.).

Prijave za skupen prevoz z avtobusom zbira Jože Malič, Puterlejeva 29, Ljubljana, telefon 445-905, pisno ali po telefonu najpozneje do 15. oktobra. Vsem prijavljenim bo zagotovljeno mesto v avtobusu. Ceno prevoza (700 din za osebo) bodo udeleženci plačali pri vstopu v avtobus. Prevoz bo organiziran v vsakem vremenu.

Marija Kosmač

Julija smo se na Blejski Dobravi poslovali od Marije Kosmač, rojene 1924. leta v Zakrižu. Bila je aktivistka na Cerk-ljanskem, zbirala je hrano in drugi potrebni material za borce.

Franc Smrdelj

V Trnju pri Pivki je umrl Franc Smrdelj, rojen 1923. leta. Leta 1942. je bil nasilno mobiliziran v italijansko vojsko na Sicilijo in naprej v Afriko. Še preden je kapitulirala Italija, se je že povezal z drugimi primorskimi Slovenci in se priključil 3. prekomorski brigadi. Bil je dvakrat odlikovan.

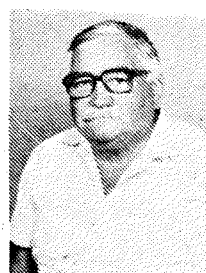
Ivan Smrdelj

Na koškanskem pokopališču smo se poslovali od znanega aktivista NOB Ivana Smrdelja-Nikolaja. Rodil se je na Kalu pri Pivki 1908. leta. Za NOB je začel delati v začetku 1942. leta. Naslednjega leta je bil izvoljen za sekretarja OF, kasneje pa je bil izvoljen v rajonski odbor OF za pivško okrožje. Leta 1944 so ga domobranci ujeli in zaprli, toda pobegnil je in nadaljeval z delom v NOB. Za svoje delo je bil odlikovan.

Alojz Mršnik

V Luciji pri Portorožu je umrl Alojz Mršnik, borec Istrskega odreda in Gubčeve brigade. Rodil se je 1907. leta v vasi Smrje v Brkinih.

Jože Kopač-Tomo

Umrl je borec NOB in nosilec več odlikovanj in partizanske spomenice 1941 Jože Kopač-Tomo. Rodil se je 1920. leta v proletarskih Mostah. Izučil se je za ključavničarja in se zaposlil v Ke-mični tovarni v Mostah, kjer se je sestavljal z naprednimi delavci. Že 1941. leta je sodeloval in se vključil v odporniško gibanje v tovarni in na terenu Zelena jama, kmalu pa je bil sprejet v SKOJ. Februarja 1942. leta je vstopil v partizanske vrste v Dolomitski odred, bil je v Peti grupi odredov in Tomšičevi brigadi. Nato je bil premeščen h GP NOV in POS in kasneje predsedstvu IO v zaščitnih enotah. Opravljal je dolžnost komisarja zaščitne čete in četnega sekretarja PO ter varnostnika. Bil je tudi dvakrat ranjen.

Ivan Berneker

Sredi junija smo se na Prevaljah poslovali od borce NOV, Ivana Bernekerja, rojenega pred 57. leti. Od avgusta 1944 je bil borec in kurir na Koroškem, kjer je bil dvakrat ranjen. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Jože Dremelj

V Apčah smo se poslovali od prvoborca Jožeta Dremelja-Peruna, nosilca partizanske spomenice 1941, aktivista OF in družbenopolitičnega delavca. Rodil se je 1913. leta v Perušni vasi na Dolenjskem. Že pred vojno je bil v društvu Sokol. Pridružil se je prvim aktivistom OF in začel organizirano delovati v svojem rojstnem kraju. Moral je v ilegalo, kjer je ostal do 1942. leta. Nato je vstopil v 2. grupo odredov in opravljal dolžnost političnega delegata. Decembra istega leta je bil dodeljen zaščitni četni stiške tehnike. Po kapitulaciji Italije je bil imenovan za rajonskega sekretarja rajona St. Vid pri Stični, kasneje za člana gospodarske komisije za okrožje Grosuplje ter nekaj časa na vojnem področju za Dolenjsko. Maja 1944 je bil vpoklican na novo dolžnost na ekonomat centralne tehnike KPS. Leta 1941 je bil sprejet v KPS, demobiliziran je bil s činom kapetana 1. razreda. Za delo v DPS je bil odlikovan, poleg partizanske spomenice je prejel še red zaslug za narod, red za hrabrost in red bratstva in enotnosti.

Franc Sušter

Maja smo se v Laškem poslovali od Franca Sušterja iz Rečice. Leta 1944 je odšel med borce VDV bataljona in prejel medaljo zaslug za narod.

Jože Jakopič

V 87. letu je umrl Jože Jakopič. Od njega smo se poslovali na Rečici pri Laškem. Med prvimi kmeti je začel sodelovati v NOG. Zbiral je hrano, prenašal literaturo in skrbel za obveščevalno službo. Nemci so ga odpeljali z vso njegovo družino v taborišče. Prejel je odlikovanje.

Jože Hudoklin

Na Kokrici smo se junija poslovali od Jožeta Hudoklina, rojenega 1913. leta v Gornji vasi, v občini Ore-hovica pri Sentjerneju. Od maja 1942 je aktivno in organizirano delal za NOG. Novembra 1943 je bil od-peljan v zapor v Italijo. Po prihodu iz internacije se je priključil borcem NOV. Bil je v Cankarjevi brigadi in v drugih enotah 7. korpusa. Bil je dvakrat odlikovan.

Emil Čuček

Avgusta smo se poslovali od Emila Čučka iz Spodnje Voličine. Leta 1942 je kot aktivist deloval na terenu Voličine. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

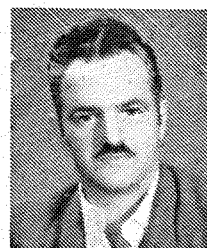
Evgen Čeligoj

V 72. letu je umrl borec prekomorskih brigad Evgen Čeligoj. Bil je tržaški Slovenec, ki se je že pred vojno bojeval proti fašizmu v Trstu. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko in poslan na Sardinijo in v Afriko. Ob prihodu zavezniške vojske je bil osvobojen, priključil se je prekomorskim brigadam, posebni enoti letalcev Jugoslavije. Bil je eden pionirjev pri organiziranju in ustanavljanju novega jugoslovanskega letalstva.

Karel Kurinčič

Avgusta smo se na Senovem poslovali od Karla Kurinčiča, rojenega 1923. leta na Idrskem. Nasilno je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Po kapitulaciji so ga zavezniški ujeli. Aprila 1944 se je v Afriki vključil med prekomorce 5. prekomorske brigade. Po vojni je bil aktiven na številnih področjih. Medvojna in povojna odlikovanja dokazujejo njegovo vdanost in aktivnost. Bil je borec, deseter, vodnik in višji vodnik 1. razreda ljudske milice. Poleg tega je bil dopisnik TV-15 za območje občine Krško ter član časopisnega sveta TV-15.

Matija Cetinski

Avgusta smo se v Grčaricah poslovali od Matije Cetinskega. Rodil se je v kraju Jesenov vrt na Kočevskem. Leta 1943 se je priključil borcem NOV. Najprej je bil v Prešernovi brigadi, nato v 2. brigadi 2. divizije KNOJ in nazadnje v 1. brigadi 2. divizije KNOJ. Bil je dvakrat odlikovan.

Antonija Kovačević

Oktober lani je umrla Antonija Kovačević, rojena pred 85. leti. Med patizani sta bila njen sin Milan, ki je padel, in hčerka Metoda.

Marjan Rupar

Junija je umrl Marjan Rupar, rojen 1929. leta. Bil je borec Kamniško-zasavskega odreda, kasneje pa je bil na belokranjskem vojnem področju. Bil je odlikovan.

Kristina Kržišnik

Rodila se je pred 77. leti v Novi vasi pri Zireh. Skupaj z možem se je vključila v NOG. Od leta 1944 je organizirano delala v vaškem odboru AFŽ Nova vas.

Viktor Gruden

Julija je v Novi vasi pri Zireh umrl Viktor Gruden. Rodil se je 1913. leta v kraju Vitale pri Gorici. Kot italijanski vojak je bil od-peljan v Afriko in njeno kapitulacijo je dočakal v kazenskem bataljonu. Septembra 1943. leta je postal borec Gradnikove brigade, kasneje pa se je bojeval v raznih enotah 9. koprusa. V JLA je kot vojaški starešina ostal do 1947. leta. Prejel je dve vojaški odlikovanji.

Ignac Bončina

Avgusta smo se borce, krajani in lovci v Spodnji Idriji poslovali od 71-letnega Ignaca Bončina iz Gore-nje Kanomlje. Leta 1943 se je priključil NOV. Bil je borec Gradnikove brigade in kasneje Gregorčičeve. V boju za Trst je bil ranjen in trikrat odlikovan.

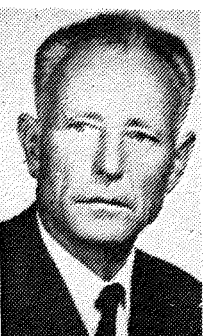
Veljko Turk

Umrl je Veljko Turk, rojen 1927. leta na Milanovem vrhu pri Čabru. Med okupacijo se je morala njegova družina skrivati po gozdovih Gorskega Kotarja. Jeseni 1942. leta pa so se preselili na takratno osvobojeno ozemlje Korduna. Od 1942. leta in vse do vstopa v NOV je organizirano in aktivno deloval z OF. Bil je borec Dolenjskega oređa.

Mirko Lebeničnik

V Zagorju smo se poslovali od Mirka Lebeničnika, rojenega 1912. leta na Lokah pri Zagorju. Bil je čevljar, med okupacijo je delal čevlje za partizane in jih denarno podpiral. Leta 1944 se je aktivno vključil v NOB med borce Cankarjeve brigade. Bil je ranjen in se zdravil v Kočevskem Rogu. Po okrevanju je bil bolničar v bolnišnici.

Janko Lukman

V 75. letu je umrl Janko Lukman. Od njega smo se poslovali v Podkrajju v Titovem Velenju. Rodil se je v Kogu. Ob prihodu okupatorja se je vključil v delo OF in kot aktivist je zbiral hrano in potrebni material. Bil je izdan in odpeljan v taborišče. Bil je dvakrat odlikovan in prejel je številna priznanja in pohvale.

Anton Mirkac

V Razboru smo se junija poslovali od Antona Mirkaca, rojenega 1928. leta. Bil je obveščevalec na domačem terenu.

MILOŠ RUTAR

3

KRANJSKI ŠPORTNIKI, PADLI MED NOB

Poleti nas je že klical na zvezo. Dobivali smo se pod skalnico na Gorenji Savi, nad postajo Jošt ali nad gostilno v Rakovici. Pri obveščanju in aktiviranju mladine, v najhujšem času, ko je bila organizacija OF povsem razbita, gestapovsko nasilje pa najhujše, je popularni sručar Boris imel veliko uspeha. Vodstvo partije je videlo njegovo sposobnost. Eden glavnih organizatorjev vstaje na Gorenjskem Lojze Kebe – Štefan (narodni heroj, padel na Jamniku oktobra 1942.), je v poročilu CK KPS med drugim zapisal: «... vzeli smo sedaj dva sodruga iz partizanov, in sicer enega, ki bo povezoval celo okrožje (Kranjsko), da bomo spravili literaturo med ljudi, drugi pa se bo lotil organiziranja SKOJ, tudi v kranjskem okrožju. » To sta bila kranjska športnika Janko Pucelj in Boris Ručigaj, ki sta postala člana komiteja KPS Kranjskega okrožja.

Poleti, sredi julija 1942. sta okrožni sekretar KP Vodopivec Ciril in Boris s kurirjem, med potjo na Kamniško, pod Bašelskim sedlom padla v zasedo. Niso vedeli, da so pod Storžičem Nemci hajkali Kokrško četo. Ko so stopili iz grape, jih je na čistini pokosil nemški mitraljezec. Spominska plošča nad domom Kokrškega odreda na Kališču, kjer je Boris pokopan, spominja planince ob vzponu na Storžič, na omenjeni tragični dogodek.

Z Nemci igrate nogomet...

Ko je bilo največje krizno obdobje organizacije OF na Gorenjskem, spomladi 1942, m je sokolica, češkega rodu Jara Marek (poročena Šnajder, živi v CSSR) prinesla listek s tako vsebino: »Pridi na razgovor, na kraj in ob času, kot ti bo povedala tovarišica. Naj te strah ne odvrne od najinega snidenja! Rudi«. Vprašujoče sem pogledal Jaro, ki mi je povedala, da me na govor kliče Vinko Hafner v sredo popoldne ob štirih. Čakal me je pri Sodarjevi smrti, ob poti na Jošt.

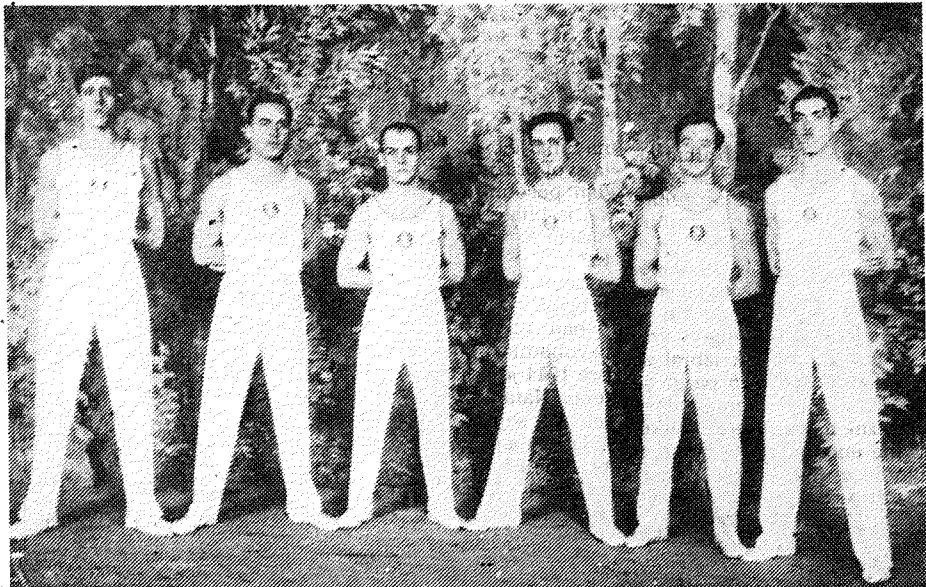
Že pol ure prej sem bil ob skali. Točno ob štirih pa se je iz grmovja izluščil Vinko, v pumparicah, s pištolo in bombo za pasom. »Kranjski dijaki in študentje ste neaktivni in neorganizirani, pa še nogomet igrate z Nemci«, me je trdo prijel. »Ali ne veš, da je IO OF že decembra 1941 izdal razglas o »kulturnem molku«? V Ljubljani zavedni umetniki in športniki javno ne nastopajo! Za »kulturni molk« smo na Gorenjskem in Štajerskem kaj malo vedeli. Vinku sem povedal, da aktivnim športnikom ni potrebno h vojaškemu pouku na Planino, da smo oproščeni »eksercirja« in da je velika večina nogometašev narodno zavdnih. Nekako skozi zobe je izcedil, da do nadaljnjega lahko igramo, da pa moramo biti politično bolj delavni in naj vsak od nas deluje med mladino, ki še ni vključena v OF.

Poleti 1942. leta je mladinska organizacija v Kranju zopet zaživela, v naslednjem letu pa je množično povezovala vso zavedno mladino Kranja in okolice. V nogometnem moštvu je bila večina vključena v OF, toda že poleti 1942 so se pokazali prvi znaki razkola. Znani predvojni nogometaš in atlet Primorja Franci Slapar, ki se je tik pred vojno preselil v Kranj in igral za Korotan, se je povezal z ljubljanskimi plavogardisti in četniki. Takrat se v Sloveniji še ni vedelo o četniških zločinih, govorilo se je celo, da partizani in četniki med seboj sodelujejo. Ko smo se poleti 1942 na Savi kopali pod železniškim mostom, smo igrali odbojko. Na eni strani smo bili »titovci« (Štiglic, Tajnik, Osterman, Šuc, Ramovž, Virnik, Pogačnik...), na drugi pa »dražinovci« (Slapar, Srakar, Grčman, Fale, brata Slavko in Tone Gros...). Kmalu se je pokazala resnica in omenjeni »dražinovci« so osamljeni iskali zaščito pri Nemcih in gestapovcih in se z orožjem v roki bojevali proti OF in klavrno končali v izgnanstvu.

Med talci in v Dachauu

Begunjski zapor so se v januarju 1942 začeli polniti. Mreža Osvobodilne fronte na Gorenjskem je bila izdana in iz Kranja, z Jesenic, iz Tržiča, Radovljice, Škofje Loke, Kamnika in od drugod so eden za drugim v zapor prihajali organizatorji osvobodilnega gibanja. Okoli 250 jih je bilo.

Gestapovci Rosumek, Druschke, Linke, Dichtl, Messner, Gran in drugi, med njimi tudi izdajalec Ivan Urbanc (bivši blagajnik OF, ki je v gestapovski službi sodeloval na zaslišanjih), niso izbirali sredstev in načinov, da bi od zapornikov izsilili priznanja. Toda redki so klonili! Potem so sledile smrtne obsodbe. V Kokri so julija 1942 ustrelili 24-letnega zlatarskega pomočnika Ota Nučiča. Sredi aprila 1942 so rdeči plakati, nalepljeni po vsej Gorenjski, naznanili, da so zaradi atentata na jeseniškega župana Karla Lukmana med talci ustrelili 50 »banditov in njihovih pomagačev«. Po vojni smo izvedeli da so talce pomorili v plinskih celicah v Dachauu.

Telovadna vrsta straziškega sokola 1937 – z leve: Avgust Pravhar, Tone Gros (padel 1945 na Primorskem), Franc Rakar (ustreljen med talci 1942 v Mostah pri Žirovnici), Viktor Vest (pogrešan v nemški vojski), Peter Bajželj in Maks Drobež (udeleženca NOB).

Med petdesetimi umorjenimi so bili: starosta straziškega Sokola, posestnik in gostilničar, 57-letni Franc Benedik, eden od vodilnih organizatorjev OF v Strazišču, nogometaša Korotana: 20-letni graver Marjan Jan s Primskovega in 21-letni tovarniški delavec iz Struzevega Ivan Krt, naraščajnika straziškega Sokola 20-letni trgovski pomočnik Rado Zvab in 19-letni tovarniški delavec Franc Hafner.

Pobeg z morišča

Ko je bataljon Gorenjskega odreda konec junija 1942 požgal in uničil železniški most, so čez nekaj dni na cestnem ovinku pri Mostah med 29. talci ustrelili znanega telovadca sokolskega prednjaka za Gorenjsko 37-letnega Franca Rakarja. Očividci streljanja so povedali, da sta pred streljanjem dva talca z zvezanimi rokami čez škarpo naredila salto in se pognala 5-6 metrov globoko na obalo Save. Seveda, ko bi bil to sposoben narediti kot telovadec Rakar! Enega, ki si zlomil nogo (menda je to bil Alfonz Šiška iz Strazišča), so Nemci pokosili, drugi pa je ušel. Gotovo je bil to telovadec Franc Rakar, se je raznesla govorica. Kdo pa je lahko tako gibčen, smo si dopovedovali in prepričevali eden drugega. Rakar je živ in se bojuje na Jelovici, se je širila govorica. Sele po vojni se je zvedela resnica. Ubežnik je bil Karel Perdih-Zan, ki je živel na Primorskem do aretacije. Jeseni 1942 je padel na Jelovici. Franc Rakar pa je bil med ustreljenimi talci.

(se bo nadaljevalo)

Življenje in delo mladincev v kranjski občini Prihodnost je v prizadevanjih

V občinski stavbi v Kranju ima poleg drugih občinskih organizacij svoje prostore tudi občinska konferenca ZSMS. Ali ostaja mesto mladincev med njimi samo v prostorih ali je tudi v delovanju teh organizacij v okviru občine – o tem in še o marsičem, kar nam je ustvarilo podobo življenja in dela kranjskih mladinskih organizacij ter njihovih članov tudi zunaj posameznih osnovnih organizacij, smo se pogovarjali s predsednikom OK ZSMS Kranj Aljošem Drobničem.

V Kranju je približno 28.000 mladih do sedemindvajsetega leta starosti. Občinska konferenca mladine združuje kakih dvesto osnovnih organizacij ZSMS, od katerih jih je 45 v krajevnih skupnostih, 18 v osnovnih in srednjih šolah, osnovna organizacija mladine je še na visoki šoli za organizacijo dela, druge pa so v organizacijah združenega dela. Približno dvesto pravimo zato, ker to število iz leta v leto niha – ponekod ustanavljajo nove, medtem ko delo nekaterih usiha.

Občinska konferenca ZSMS je organizirana v skladu s statutom. Ne bi naštevati vrste delovnih organov, povejmo le, da je težišče vsega delovanja v treh svetih: za družbenoekonomske odnose, za vzgojo in izobraževanje ter za družbenopolitični sistem. Poleg tega je zelo aktiven center za idejnopolitično usposabljanje, OZN pa center za prostovoljno delo. V čem sta smisel in naloga svetov? Pobudniki so in nastopajo kot pripravljalci gradiv z odgovarjajočo temo za predsedstvo OK ZSMS, obenem pa si prizadevajo privabiti k sodelovanju čimveč mladih strokovnjakov. Bistvo svetov je prav v tem, da so na svojih področjih kar najbolj odprti navzven.

Srečujete se s problemi, ki tarejo vso našo družbo, zato verjetno pričakujete vprašanje o družbenoekonomskem položaju mladih v kranjski občini, ki smo ga postavili kar na prvo mesto. Tovariš predsednik, povejte nam nekaj o zaposlovanju mladine pri vas in če ste morda to vprašanje že poskušali reševati s pomočjo kooperativ, o katerih je bil govor na republiški ravni že pred nekaj časa.

V Kranju imamo zasedenih več kot 30.000 mest, pri tem pa je vendarle še 400 ljudi brezposelnih. Med njimi je največ mladih, večina s srednjo izobrazbo, pa tudi z višjo in visoko. Zaskrbljujoče je dejstvo, da se brezposelnost iz leta v leto povečuje. S skupnostjo za zaposlovanje sicer sodelujemo, da bi rešili ta problem. Imamo več skupnih akcij, na primer pri zaposlovanju pripravnikov. Ne moremo pa se pohvaliti, da ima občinska konferenca mladine kak neposreden stik s temi brezposelnimi, ki bi si poskušali pomagati prav prek naše organizacije. Tudi o kooperativah je naš svet za družbenoekonomske odnose razpravljal, vendar nismo našli konkretnega recepta za izvajanje. V okviru občine je bilo sprejetih več splošnih stališč, ki so jih vsi podprli, toda kaj, ko tega pri politiki zaposlovanja v organizacijah združenega dela ne upoštevajo, ko gre na primer za kadrovanje. Pri tem bi opozoril na vprašanje delovanja družbeno-političnih organizacij v ozidju in na vpliv mladinske organizacije, ki ga pri tem ima. Še precej smo ostali le pri stališčih.

Omenil bi pa še nekaj, ko že govorimo o družbenoekonomskem položaju mladih pri nas, in sicer stanovanjski problem. Največ mladih ostaja brez strehe. Zaradi

razmer, v kakršnih živi družba kot celota, se je gradnja na kranjskem umirila. Nič novega ni ali zelo malo. Pogoji, ki jih ozdi dajejo mlademu delavcu, pa so takšni, da stanovanje pomeni res samo še sanje. Eden od pogojev je namreč več let delovne dobe, česar mlad delavec, ki pride iz šole, ne more imeti, takoj za tem pa je še visoka stopnja lastne udeležbe za nakup stanovanja. Naslednje, kar bo treba rešiti, so samski domovi, v katerih stanujejo delavci iz drugih republik, ki so zaposleni in živijo v Kranju. Dostikrat so prepuščeni sami sebi, gostilnam in nimajo zagotovljene prehrane. Na to smo že opozorili ozde in sindikat, sicer pa so pobude za to, da je tudi v tej smeri treba nekaj storiti, prišle iz samih osnovnih organizacij mladine v ozidju.

Če se malo oddaljiva od družbenoekonomskih težav, tovariš Drobnič, bi navezala besedo na kulturo in prosti čas, ki se mi pravzaprav zdi nekakšna podaljšana roka tega, o čemer sva prej govorila.

V Kranju je prosti čas velik problem, torej aktivni prosti čas mladih. Vključeni smo sicer v vrsto družbenih organizacij in društev. Malo pa smo navzoči kot aktivna organizirana sila znotraj ustvarjanja kulturne politike. Lansko zimo smo poskušali uvesti poživitev v povezavi z Zvezo prijateljev mladine v Kranju. Organizirali smo »zimске počitnice«, od drsališč do gledališča in kinopredstav. Moram reči, da nam je to uspelo, in smo naleleti na pozitiven odmev. Vse informacije so bile zbrane na enem kraju. Nekaj podobnega smo poskušali organizirati tudi za poletne počitnice, toda tokrat nam je spodletelo. Pa nismo obupali. Pozimi bomo spet začeli akcijo, obogateno z dosedanjimi izkušnjami.

Precej letošnjih prizadevanj smo pustili tudi v Delavskem domu v Kranju, kjer mladina ponavadi organizira ples. Pa ni tako, kot bi moralo biti. Cutimo neurejene odnose. Zato smo zahtevali programski svet, ki naj bi postal center različnih oblik kulturnih aktivnosti. Saj imamo center za organizirano preživljanje prostega časa, le da ta ni zaživel v takšnem smislu, kot bi moral, namreč v smislu koordinacije. Poglejte, imamo na primer Klub ljubiteljev glasbe, ki je zelo aktiven s koncerti in nastopi posameznih skupin. Vanj je vloženo precej amaterskega dela mladih. Potem pa se srečajo s problemi financ in prostorov. Zmanjka jim časa in dostikrat energije, da bi se bodli še z administrativnimi posli. Prav v takšne namene je potreben center v smislu koordinatorja, center, ki bi dajal podporo.

Od kruha do kulture pelje pot tudi skozi politiko. Kaj pri vas storite na področju idejno-političnega usposabljanja mladine?

Imamo center za idejnopolitično usposabljanje in center marksističnih krožkov.

Vsako leto organiziramo mladinsko politično šolo, ki ima posebno obliko. Mladi najprej poslušajo predavanje kakega strokovnjaka in se pogovarjajo s predavatelji posameznih tem, potem pa se zberejo na srečanju na Jezerskem, kjer o posameznih stvareh skupaj razpravljajo. To zahteva precej njihove zavzetosti in dela. Imeli smo tudi že izpite in ocenjevanje, vendar smo to opustili in se omejili le na pripravo posameznih seminarjev. Nekaj nas pri vsem tem moti, da je namreč premalo zanimanja v osnovnih organizacijah ZSMS. Vsako leto gre skozi to šolo v občini približno petdeset mladincev. Seveda imamo še druge oblike idejno-političnega izobraževanja, razne oblike seminarjev za šole, tovarne, krajevne skupnosti itd. V zadnjem času je zelo aktiven center marksističnih krožkov, ki se loteva analiz idejno-političnega usposabljanja mladine. Njihovi rezultati nam bodo izhodišče za nadaljnje organiziranje mladinskih političnih šol.

Se o tem in onem je stekla beseda. O mladinskem prostovoljnem delu, ki je uspešno, dokler gre za lokalne akcije, na zveznem in republiškem nivoju pa se zatakne, kakor tudi v drugih slovenskih občinah na splošno. Pa o mladincih prostovoljcih v enotah teritorialne obrambe, pri čemer mladinci sodelujejo z občinskim štabom TO in s tem, da so starešine sami mladinski aktivisti, dosegajo večjo povezanost vojaškega z idejnopolitičnim usposabljanjem v enotah. Dalje o ohranjanju izročil naše revolucije prek posameznih družbenih organizacij in društev, ki so sestavni del mladine, od pionirskih odredov in tabornikov do planincev in pohodnikov. Tu je še vedno preveč samo pasivnega spremljanja proslav. In o glasilu Naprej, ki ga v 1500 izvodih izdaja občinska konferenca mladine šest do sedemkrat na leto, o glasilu, ki je s svojo aktualno problematiko kljub majhnemu številu izvodov uspelo prodreti v Kranj, ki je uspelo izšolati že nekaj novinarjev in za katerega so sklenili, da ga tudi finančni in tehnični problemi ne smejo zamoriti.

Mladinska organizacija ima svojo težo tudi v okviru SZDL. Seveda so še primeri neupoštevanja mnenja mladih in poskusi pritiskov, zlasti tam, kjer mladinci ne nastopajo argumentirano in v množini, pač pa nastopa v njihovem imenu predsednik. Od mladih je veliko odvisno, kako se znajo postaviti, čeprav pri tem ne smemo zanemariti razvitosti samoupravnih odnosov v okolju, kjer se ti mladi postavljajo.

V Kranju čutijo krizo v aktivnosti mladinskih organizacij. »In to prav sedaj, v tej družbenoekonomski krizi, ko bi morali biti najbolj aktivni,« pravi Aljoša Drobnič. »Najbolj nas pesti delovanje mladih v samih mladinskih organizacijah, vprašanje frontnosti, širina vključevanja mladih v našo organizacijo ne glede na nazor, kar imamo pač zapisano v statutu. V tem smo še daleč od cilja. Morali bomo spremeniti številne metode in oblike dela, ki smo jih prevzeli, pa jih je čas že preživeli.«

Živa Drole

Preberite le, če želite spoznati KS Artiče

Tako so nam napisali mladi artiški novinarji, ki kar v nadaljevanjih pišejo o svoji krajevni skupnosti. Doslej smo prejeli že tri dele te nadaljevanke. Koliko jih še bo, nam niso razodeli, so pa vsekakor zanimivi. Kogar zanima – tukaj so:

1. del: Predstavitev naše krajevnosti

Naša KS je pretežno kmetijska, ker nima industrijskih obratov in obrtnih delavnic. Kar 290 krajanov dela na svojih strojno urejenih kmetijah, 528 pa jih dela v organizacijah združenega dela brežiške in krške občine.

Naši kmetje se povezujejo z Agrario in Slovinom v Brežicah, Farmo v Dubravici na Hrvaškem in Agrokombinatom v Krškem. V sami krajevni skupnosti so se oblikovale že tri strojne skupnosti, ki imajo nekajletno tradicijo. Skupnost, ki deluje v Dečnih selih, ni samo najtrdnjša pri nas, ampak tudi v naši občini, saj deluje uspešno že deset let.

Zadnja leta se vedno bolj uveljavljata tudi sadjarski skupnosti. Njuni člani dosegajo na republiških razstavah celo prva mesta. Ne smemo pa mimo aktivna kmečkih žena, ki skrbijo za strokovna predavanja in ekskurzije svojih članic. Aktivni so tudi člani aktivna mladih združnikov, ki je bil letos organizator prvega posavskega kviza o kmetijstvu.

(se nadaljuje)
Priredila po poročilih, ki so bila posredovana na slovesni akademiji krajevnega praznika, ALENKA CIZEL, 8. a – nov. krožek, OŠ Artiče

2. del: Številke marsikaj povedo

Po popisu prebivalcev naše KS, ki je bil leta 1981, nas je 1646. Škoda, da nismo mogli dobiti natančnega podatka, ki velja danes. No, pa si boste tudi s tem, malo starejšim podatkom vseeno lahko predstavljali, kako je z nami. Malo nas je, a kljub temu zavzemamo območje, ki meri 15 km². Zivimo v 469 gospodinjstvih in imamo cel kilometer in pol asfaltirane ceste. Veliko, ni res? Imamo pa zato 449 vodovodnih priključkov, 283 vodnjakov, 135 telefonov in 26 svetilk

javne razsvetljave, kljub neprestanim podražitvam elektrike. Šestinsirideset naših krajanov si služi kruh v tujini, 341 jih ima srednjo izobrazbo, 31 višjo ali visoko, 11 pa jih je obrtnikov.

Mogoče bodo za koga zanimivi tudi podatki o tem, da smo imeli leta 1981 150 traktorjev, 35 konj, 691 glav govedi, 769 prašičev, 6426 glav perutnine in 78 čebeljih družin. Upoštevajte, da se je do danes nekaj traktorjev pokvarilo, nekaj prašičev smo pojedli, precej piščancev se je zvalilo, da jih je nekaj pomrlo in se jih je nekaj rodilo, pa boste vedeli vse o številkah, s katerimi sem vam hotela predstaviti našo krajevno skupnost.

(se nadaljuje)

SUZANA MOLAN, 8. a – nov. krožek, OŠ Artiče

3. del: Prizadevanja naše KS

Delo družbenopolitičnih organizacij lahko štejemo tudi med sestavine našega samoupravnega delovanja. Letos se je krajevna konferenca SZDL ukvarjala predvsem z akcijo za sprejem samoupravnega sporazuma o gradnji mrliške vežice v Artičah. Podpisalo ga je že 70 odstotkov gospodinjstev. Morala pa bo še bolj utrditi delo v vaških odborih in ga povežati z delom delegatov in organov v KS.

V naši KS obstaja manjša osnovna organizacija ZK. Delo in varčnost vseh članov je opaziti v organizacijah in društvih. Tudi borčevska organizacija se lahko pohvali z aktivnostjo svojih članov. Srečujemo jih na raznih proslavah v kraju samem, občini in regiji. Pripravljajo izlete za svoje člane, komemoracije ob spomeniku, sodelujejo s pionirji naše šole ob kurirčkovu pošti, na področju SLO in DS jih deluje 37.

Člani mladinske organizacije so že nešteto krat pokazali pripravljenost za sodelovanje v raznih akcijah. Še posebno pa so kritični do članov, ki se delovnih akcij ne udeležujejo radi. S svojo aktivnostjo so se uvrstili med najaktivnejše mladinske organizacije v brežiški občini.

ALENKA CIZEL, 8. a, nov. krožek, OŠ Artiče

Zelena luč za osnovno šolo

V krajevni skupnosti Bratov Babnik so minulo soboto postavili temeljni kamen za novo osnovno šolo. Zgrajena bo iz sredstev tretjega samoprispevka. Denar v višini 24 starih milijard je že zagotovljen, izvajalec pa je celjski Ingrad. Poleg osemnajstih učilnic bodo 540 osnovnošolcem na voljo še telovadnica, kabineti in kuhinja za pripravo približno 600 kosil. Pouk bo potekal v dveh izmenah, s čimer bodo razbremenili utesnjeni osnovni šoli Milana Mravljeja in Veljka Vlahoviča. Pričakujejo, da bo šola zgrajena v štirinajstih mesecih.

Ob polaganju temeljnega kamna so v šišenski občini s kulturnim programom obenem počastili dan pionirjev. Pionirjem so se pridružili krajanji, predstavniki borčevske organizacije in drugi predstavniki družbenopolitičnega življenja. Zbrane je pozdravil predsednik skupščine KS Bratov Babnik Peter Karadža, o pomenu nove šole in o gradnji objektov iz tretjega samoprispevka pa je spregovorila podpredsednica izvršnega sveta skupščine občine Ljubljana Šiška Maruška Letnar.

Jože Čurin

Smejali so se do solz

Zelo rada poslušam staro mamo, ki mi pripoveduje...

»Bilo je leta 1945, ne vem natanko, katerega dne. Bila sem kurirka v naši vasi. Zvečer, ko sem že odšla spat, je nekdo potkal na vrata. Odprla sem in v sobo je stopila partizanka Mira. Naročila mi je, naj takoj zjutraj partizanom odnesem sporočilo. V ponos mi je bila tako pomembna naloga, ki so mi jo zaupali. Prej sem namreč nosila sporočila le iz vasi v vas, zdaj pa kar v štab.

Ponoči je divjala nevihta, zato je bilo zjutraj precej hladno. Lepo sem se oblekla in vzela s seboj kos blaga, kot da grem k šivilji. Cesto so prekrivale velike luže. Nena doma sem se spotaknila in padla. Pa kaj! Hitro sem vstala in odhitela naprej, čeprav v umazani in mokri obleki. Nisem se zmenila za to, saj sem čutila, da je spo-

ročilo, ki ga moram oddati, pomembnejše.

Čez približno uro hoda sem prispela v štab. Partizani so sedeli ob ognju. Upri so pogledale vame in v hipu je bil ves štab v smehu. Tako so se smejali, da so jim kar solze tekale. Najhuje pa je bilo, da se je smejal tudi komisar. Nek partizan je še dejal: »Kurirka pa T-A-K-A!« Bilo me je tako sram, da sem zaradela do ušes. Tudi komisarju ni bilo več do smeha, zato me je poklical k sebi. Oddala sem sporočilo in hotela oditi. Pa me je poklical nazaj in dejal partizanom: »Smejali ste se, a če nam to dekle ne bi prineslo sporočila, bi bili v pasti.« Začeli so se mi opravičevati in se mi zahvaljevati, jaz pa sem bila ponosna, da sem opravila tako pomembno nalogo.

ANA ZORČ, 6. b
OŠ Srečko Kosovel, Sežana

Počitniška doživetja

Težko je pisati o nečem, kar se ponavlja že sedem poletij. Težko je pisati o počitnicah kot o nečem novem, saj niso bile letošnje skoraj nič drugačne od prejšnjih. Ko pravim »skoraj«, tudi mislim »skoraj«. Nekako tri razlike bi pa le našel v letošnjih počitnicah v primerjavi s prejšnjimi. Bile so to prve počitnice, ki sem jih preživel s sestro. Njena zasluga je tudi, da je bila cele počitnice doma še mamica. Mala Karin

je tudi vzrok za drugo razliko. Na morje sem tokrat odšel le s starimi starši, ker se naša mala gospodična letos še ni navdušila za vroče obmorske cene. In pri tretji razliki nima moja sestra nič več opraviti: bile so to nepreklicno moje zadnje brezskrbne počitnice. Naslednjo jesen najbrž ne bom pisal spisa s podobnim naslovom, bi pa zanesljivo imel kaj napisati. Rad hodim v planine in rad pišem o njih. Tudi letošnji naj-

lepši spomini so povezani z njimi. Letos sem deset dni taboril v Kamniški Bistrici. Od tam smo odšli na Ojstrico, Brano, Grintavec in Veliko planino.

Sončna jutra, ki so nas prebujala, prijazne poti, dobro razpoloženje – to so bili naši tovariši. Prosti dnevi, ki smo jih preživeli v taboru, so bili po svoje prav tako mikavni kot poti na vršace. Družabne igre, drobne dolžnosti in veliko smeha so bili sopotniki v taboru. Najlepši pa seveda večeri ob tabornem ognju. Odhod domov je

bil kot vedno prežet z dvema različnima občutkoma: žalostjo za prehitro minulim in z veseljem, da bom spet doma med svojimi.

Se en vrisk v dolini čudovito zelene Bistrice in tabor je bil končan. Se en vrisk na domačem dvorišču in počitnice je bilo konec. Kot sem že rekel: »Konec zadnjih brezskrbnih počitnic!«

EVALD ROŽMAN
8. a OŠ ARTIČE
novinarski krožek

Uspehi, ki nas spodbujajo

Pred dnevom pionirjev smo listali po pionirski kroniki in po načrtu. Ugotavljali smo, kaj smo naredili in kaj ne. Bilo je toliko uspehov, da moramo zapisati.

V letu 1983/84 smo imeli najprej literarni večer ob kožuhanju, takrat so nas obiskali novinarji Pionirskega lista ter Radia Ljubljane. Udeležili so se ga kmetje in kmetice in nam skužuhali koruzo. Zaplesala je folklorna skupina. Za oskrbovanje grobov talcev nam KS in ZB vsako leto odstopita nekaj denarja. Udeležili smo se raznih natečajev in dosegli lepe uspehe. Nekaj uspehov je bilo skupnih, na te smo najbolj ponosni. Vsi pionirji smo se trudili pri zbiranju papirja in dosegli nagrado 10.000 din. V natečaju Mi mladi so dopisniki zaslužili nagradne knjige v vrednosti 2.000 din. Dopisniški krožek je Novi tednik izbral za najbolj marljiv krožek na celjskem območju, TV-15 pa ga je ocenil v letošnjih počitnicah za najbolj marljivega in mu podaril lepo knjigo. Trije učenci so prejeli knjižne nagrade za sestavke, dva pionirja sta se udeležila nagradne enodnevnne ekskurzije, štirje pionirji so dobili denarne nagrade za likovne in literarne stvaritve. Ena pionirka je deset dni preživela v Prištini, kamor jo je povabil Radio Ljubljana. Veliko je bilo uspehov, za katere nismo prejeli nagrad. Izdali smo pet števil glasila. Imeli smo dvanajst uspešnih delovnih akcij, pri katerih je sodelovalo 442 pionirjev, ki so skupaj opravili 1326 ur. K uspehom štejemo tudi, da so nas obiskali trije pesniki ali pisatelji, en mornar, en pilot in dva borca.

Z delom in pridnim učenjem dokazujemo, da smo vredni nositi ime Mirka Bračiča. Bil je borec. Mi pa ohranjamo vse, za kar so se borci bojevali.

METKA SODERŽNIK,
pionirski odred Mirka Bračiča, Stranice

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Naši novi sodelavci

No, nekaj novega je že v naših logih. »Dobrodošla Katja Šajnovič iz 4. a razreda osnovne šole Bakovci!« To ti kličemo vsi, ki pišemo in se trudimo, da bo naša mladinska stran v TV-15 čim lepša, čim bolj zanimiva za mlade bralce pa tudi seveda za borce, ki radi pokukajo, kaj se kuha v mladih glavah. Prizadevamo si, da so naše dopisniške vrste čimbolj goste. Zdaj si med te prizadevne stopila tudi ti, Katja. Želimo, da bi novo šolsko leto prineslo še več, tako odločnih, ki so pripravljeni sodelovati z nami, iz vseh koncev Slovenije, da bodo naša tedenska srečanja vsak četrtek, ko časopis izide, tako rekoč prijateljsko podajanje roke in medsebojno spoznavanje. Skozi vrtenje peres se prepoznavamo, vsebina sestavkov izžareva življenje okolice, v kateri živite, se učite, delate, se igrate, razbistrišate, spremljate dogodke doma in v svetu, ohranjate revolucionarna izročila... Tudi tebe, draga Katja, bomo spoznali po tvojem pisanju, ko se nam boš že nekajkrat oglasila. Tvoje ime ne bo več samo eno izmed številnih imen, ki jih pač slišimo, ampak boš naša. Tudi če ne bodo vsi sestavki objavljeni, ne obupaj; prebrali pa jih bomo gotovo.

Za prvi vtis in za spodbudo vsem tistim, ki še premišlujejo, ali bi postali naši dopisniki, pa danes objavljamo Katjino prijazno pisemce.

Naša vrata so vedno odprta

Živa

Planis literarno-memorabilnega besedila me mami, radi smo se redili in prve dni pouka. Jaz sem v krožku že od 1. razreda. Radpišem, pa tudi v veseljem preberem, kaj no dogaja drugod. Je lani in prej sem iz zanimanjem poslušala novice in časopise TV-15 in tovariš. Tovaršica ga je velikokrat prinesla v šolo. To sem si letos na sestanku razdelila, kam bo kdo dopisoval, sem sklenila, da bom pisala v TV-15 in mladino. Doma bo mo mamo in očka. Najbrž tudi sestrica, ki je naša babica hoditi v 1. razred.

Kar ljubi poročanje

Bakovci, 19.9.1984

Katja Šajnovič,
4. a, OŠ Bakovci

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Ob našem prazniku

Devetega septembra je občina Šmarje pri Jelšah praznovala svoj praznik. Za nas je bil ta dan posebno lep in slovesen, saj je bila osrednja proslava v našem Kozjem. In zakaj ravno tu?

Letos mineva 40 let, odkar je brigada Mirka Bračiča izvedla napad na Kozje in ga tudi osvobodila. Devetega septembra 1944 je bilo Kozje osvobojeno. Natanko 40 let pozneje, letos 9. septembra, se je naša šola poimenovala po Bračičevi brigadi. Sedaj nismo le učenci osnovne šole Kozje, ampak učenci OŠ Bračičeve brigade Kozje. Ponosni smo na to ime. Predstavniki našega pionirskega odreda je sprejel prapor in spominsko plaketo Bračičeve brigade. Ob sprejemu je rekel,

da ju sprejema z veseljem in ponosom in da se obenem zaveđa obveznosti in nalog, ki so pred nami. Za vse nas je bil to najlepši del programa, ki je bil tudi sicer pester, poln petja, glasbe, recitacij...

Na ta praznični dan so nas obiskali tudi prijatelji iz Čakovca in nam v kratkem programu predstavili svojo ljudsko glasbo.

Vsi naši gostje so bili s programom zadovoljni in upamo, da nikomur ni žal, da je obiskal naš kraj.

In kaj je najpomembnejše? Vsi so obljubili, da bodo še prišli. Pridite še vi!

SLAVICA ČEBULAR
in IRENA SINKOVIČ
OŠ Bračičeve brigade Kozje

Povedali so mi

Bilo je leta 1944, med vojno. Tistega dne, ko so Nemci pripravljali zasedo partizanom, je brila burja. Zavijala je okoli vogalov kakor volk, kadar je žalosten. Partizani so si v gozdu čistili orožje, da bi bili takoj pripravljeni. V vasi so ljudje vedeli, da Nemci načrtujejo požig, zato bi radi obvestili o tem partizane. Le kako? Vaščani niso vedeli, kaj bi storili, zato so sklicali ljudi in jih vprašali, kdo bi lahko šel do partizanov. Vas je bila namreč zastražena okoli in okoli. Prijavila se je moja babica. Takrat ji je bilo petindvajset let.

Babica se je zjutraj preoblekla v ženico z jajci, ki jih gre prodajat v drugo vas. Nemec jo je vprašal, kam gre. S tankim glaskom mu je povedala, da gre prodajat jajca v sosednjo vas. Nemec je bil zelo nesramen. Najprej jo je spotaknil, da so se tri ali štiri jajca razbila, nato jo je pljunil in šele potem dovolil, da je nadaljevala pot. Babica je prispejala srečno in rešila vas pred požarom.

PERGAR TANJA
OŠ Borisa Kidriča
Ajdovščina

Transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije

Delavski svet Združenih ptt organizacij Slovenije je 19. junija 1967 na slavnostni seji podelil domicil kurirjem in vezistom NOV Slovenije. V počastitev tega slavlja je štafeta ptt planincev 14 dni hodila po partizanskih kurirskih poteh od Prekmurja do Slovenskega primorja in prinesla pozdrave delegatom ptt delavcev in kurirjem ter vezistom, zbranim na slovesni seji delavskega sveta.

Prav ta pohod je dal pobudo prvi predsednici domicilnega odbora prvoborki Dragici Rometovi in upravni odbor odbora planinskih društev PTT Ljubljana in Maribor, da bi organizirali transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije in na ta način ohranjali tradicije kurirjev in vezistov ter vseh borcev NOV ter jih prenašali na nove rodove. Ustanovili so pripravljalni odbor, ki ga je vodil takratni direktor PTT podjetja Maribor Martin Prevorčnik. Z zamisljo so seznanili republiški odbor ZZB NOV Slovenije in Planinsko zvezo Slovenije, ki sta ustanovitev podprla. Dve leti so potekale priprave, označevanje poti, opremljanje kontrolnih točk, priprava in nastik dnevnikov in vodnikov, izdelava značk itd. Dne 13. junija 1969 je bila v Ljubljani slovesno odprta transverzala poti, in tega dne je odšla po njej večja skupina dijakov Srednješolskega ptt centra Ljubljana. Vso pot so kot prvi pohodniki tudi prehodili.

Namen transverzale kurirjev in vezistov je, da tisti, ki hodijo po transverzali, zlasti še mladina, spoznavajo zgodovinske dogodke iz NOB, ki so vezani na območje ob transverzali, zlasti dejavnost kurirjev in vezistov; spoznali naj bi tudi zgodovinske, kulturne, naravne in druge znamenitosti slovenske dežele. Transverzala pot popelje pohodnike tudi na območja, ki so odmaknjena od večjih središč in od tradicionalnih planinskih poti ter jih redkokdaj ali pa sploh ne obiskujemo, čeprav skrivajo mnogo naravnih lepot in zgodovinskih znamenitosti.

Transverzala pot se začne v Gančanih pri spomeniku narodnemu heroju Stefanu Kovaču-Marku, ki so ga madžarski fašisti ubili 18. oktobra 1941, konča pa se na Slavniku, kjer je bila med NOB kurirska postaja P-2. Smer transverzalne poti je: Gančani - Gomila - Maribor - Pohorje - Uršlja gora - Peca - Golte - Menina planina - Čemšeniška planina - Bohor - Gorjanci - Bela krajina - Kočevski Rog - Travnica - Loška dolina - Kurešček - Ilova gora - Janče - Ljubljana - Polhograjski Dolomiti - Blegoš - Jelovica - Porezen - Cerčno - Sivka - Idrija - Vojško - Lokve - Nanos - Javornik - Snežnik - Brkini - Slavnik.

Transverzala pot je dolga nad 1000 kilometrov, hoje je 306 ur. Na njej je 88 kontrolnih točk. Vsa pot je označena s planinskimi ali pa rdečimi »TV« markacijami. Trans-

verzala pot je zaradi dožine razdeljena na štiri odseke z namenom, da bi tisti, ki ne morejo prehoditi vse poti, prehodili vsaj del poti. Odseki so:

1. Gančani-Dom na Menini planini (štampljke 1-24);
2. Dom na Menini planini-Kočevje (štampljke 25-45);
3. Kočevje-Blegoš (štampljke 46-67);
4. Blegoš-Slavnik (štampljke 68-88).

Za en prehojeni odsek (katerikoli) prejme pohodnik bronasto, za dva srebrno in z tri zlato malo transverzalne značke; za celotno pot pa prejme veliko transverzalne značko.

Kdor želi hoditi po transverzali kurirjev in vezistov, naj kupi transverzalni dnevnik, v katerega bo odtisnil kontrolne štampljke in vodnik po transverzali iz leta 1980, v katerem je na skoraj 400 straneh natančno opisana vsa pot. Dnevnik in vodnik lahko kupite na vseh večjih poštah, v knjigarnah, na Planinski zvezi Slovenije in pri planinskih društvih PTT Celje, Ljubljana in Maribor. Cena dnevnika je 25, vodnika pa 150 dinarjev.

Do konca lanskega leta je prejelo velike značke za vso prehojeno pot 321 pohodnikov. Te značke podeljuje Odbor za transverzalo vsako leto za dan republike v Ljubljani na posebni slovesnosti. Računamo, da hodi po transverzali okrog 5000 pohodnikov, toliko je bilo doslej prodanih transverzalnih dnevnikov.

Jože Dobnik

Spomenik na Požegovi domačiji

Na Požegovi domačiji na Paki nad Doličem pri Mislinji so odkrili spomenik 13 padlim borcem druge bataljona Šerčerjeve in tretjega bataljona Tomšičeve brigade. Prav na tem kraju so padli zaradi izdaje 18. februarja 1944. prav na dan po uspešnem preboju slavne Štirinajste divizije s Paškega Kozjaka na Pohorje. Slavnostni govornik pri odkritju spomenika je bil Miha Butara - Aleks, ki je nazorno opisal bojno pot slavni borci Štirinajste divizije. Organizatorja odkritja spomenika (na sliki) sta občinski odbor ZZB NOV Slovenj Gradec in krajevna borčevska organizacija Dolič pri Mislinji. Kljub slabemu vremenu se je odkritja spomenika udeležilo veliko preživelih borcev slavne Štirinajste divizije, njihovih svojcev, krajanov in predstavnikov družbenopolitičnega življenja.

F. Jurač

»Borci Šerčerjeve brigade, hvala vam!«

Tako je med drugim nagovoril borci Šerčerjeve brigade Zdravko Dolinšek, predsednik občine Maribor Ruše, ob letošnji štirideseti obletnici osvoboditve Lovrenca na Pohorju.

Omenjena enota je v noči med 22. in 23. avgustom 1944 uspešno napadla utrjeno nemško postojanko v Lovrencu na Pohorju. Takrat je imel sovražnik večje izgube, precej sovražnikovih vojakov je bilo zajetih, zaplenili so veliko orožja in opreme. V tem boju so padli trije borci, več je bilo ranjenih.

Mirko Torej ob spomeniku v Lovrencu na Pohorju

Lovrenška republika je obstajala le nekaj več kot dva meseca. Kljub temu je svojevrsten primer organiziranega delovanja posameznih organov oblasti pod okriljem okrajnega odbora OF, pa čeprav še niso bili izvoljeni, in organa vojaške oblasti komande mesta Lovrenca.

Ob tem jubileju so na trgu v Lovrencu odkrili spomenik iz pohorskega granita. V varstvo tamkajšnjim pionirjem šole, ki nosi ime po partizanski brigadi Ljuba Šerčerja, ga je izročil Mirko Torej, borec in aktivist, sicer pa predsednik občinskega odbora ZZB NOV Maribor Ruše.

Letošnje slovesnosti v Lovrencu na Pohorju, ki je bila hkrati tudi občinski praznik občine Maribor Ruše, so se udeležili tudi predstavniki pobratene občine Bujanovac.

Drago Miklavc

Majhne so te stvari

Vsako bolj ali manj slovesno govorenje ali pletenice je treba začeti seveda s tem: »Kljub našim sedanjem težavam...« ali: »Časi so bolj resni, kakor se zavedamo...« No, ko pa tako odmolimo to kar obvezno molitvico, »da bi prepričali slavno občinstvo, kako smo resni, »dobronamerni«, vsestransko poučeni, prizadevni, je seveda treba storiti, kar je najtežje - odvaliti najtežji kamen od srca. Tega kamena je vselej in povsod na pretek. Tako vsakdo izmed nas zna kar napamet dokazovati n. pr., da ima neizpodbitno pravico do deviz ali da je njegova panoga, stroka, delovna organizacija, ustanova krivično postavljena, da je njihov razvoj ustavljen, ker pač nimajo deviz za uvoz opreme, za nakup licence, za dvig osebnih dohodkov; skratka, po vsem tem dokazovanju so zapostavljeni vsi, ne le kmetijstvo, ki je včasih imelo za to kar monopol (imelo je zapostavljanje v nekakšnem zakupu), marveč predvsem gospodarstvo - zlasti industrija - nasplo, da ne govorimo še posebej o večni nesrečni trgovini, ki jo vsi dolžimo, da je nekakšna tovarna draginja. Kaj bi še naštevali - saj ste menda kaj slišali, da je celo zdravstvo na nekakšni (zadolženi?) smrtni postelji, medtem ko je o kulturi kar nespodobno govoriti. Kaj pa šport? Imamo ga tako rekoč pri rokah, ko se nevoščljivi zgražamo, da se za to viteško dejavnost zmeraj »najdejo sredstva«.

Zdaj pa naj kdo reče, da so to le majhne, »zanemarljive« stvari! Očitno smo spoznali, da je na svetu nekako postalo vse preveliko, ne da bi pri tem omenjali dolgove (seveda latinskih držav!). Prevelike so bile investicije - menda se reče: megalomanske. Prevelike so bile žlice, prevelike je bilo navdušenje za vse veliko, recimo, za velike osebne dohodke, medtem pa so cene kar same od sebe rasle, da končno ni bilo mogoče govoriti o njih brez pridevnika »visoke«. Sad tega spoznanja, da je nekaj, če že ne vse, preveliko, prenapeto, »pretirano«, predimenzionirano, morda celo »plani« ali programi, proračuni, je moral končno dozoreti, ne glede na to ali je piškav in črviv. Poglavito je, da je zdaj treba vse po vrsti prištrčiti, skrajšati, omejiti, odložiti, zmanjšati, pri tem pa se zamisliti, ali ni celo nekaj s pametjo narobe. No, nekje je bilo treba začeti.

Mislím, da so nam pravo pot pokazali dizajnerji, kakor se menda imenujejo tisti doslej še premalo čašeni umetniki, ki nam oblikujejo, če že ne življenja, pa vsaj črke. Vbijajo nam v glavo, da so velike črke popolnoma nepotrebne, neumna potrat, ko pa je vendar mogoče vse zapisati z malimi črkami! To je treba vbiti v glavo tudi našim šolnikom, pismoukom; zakonodajalcem našega pravo-pisa. Varčujmo! Odpravimo velike črke! Otroci se bodo polovico hitreje naučili abecede, med nami bo najmanj polovico manj nepismenih ali med pismenimi in nepismenimi ne bo več nobenega razločka. Tiskarne bodo prihranile neznanske količine barve, »črkovja«, papirja... Odeštev je na dlani! Poslej nismo več Ljubljancani, marveč, seveda, ljubljancani, ribničani, butalci, kajpak, in razumljivo je, kaj pomeni, če ribničan je ribničana (sorto fižola), saj smo pojedli celo velike začetrnice... Majhne so te preklicane stvari... efes

Spomin na žrtve utrjuje prijateljstvo

Sredi septembra je društvo upokojencev Mengeš organiziralo za člane borčevske organizacije Mengeš Trzin obisk koncentracijskega taborišča Gonars. V spomin na žrtve so položili venec, z željo, da prav ta spomin utrdi prijateljstvo in sožitje med narodi, da se nikoli več ne ponovijo grozote vojne in vojni zločini. Vodja obiska, predsednik krajevnega organizacije ZB NOV Matevž Štefe, je v nagovoru približno petdesetim udeležencem prikladal misel na tiste stahotne dni.

Balinarji tekmovali za republiške naslove

Na balnišču kluba upokojencev in borcev v Malenski ulici v Ljubljani sta bili konec septembra republiški prvenstvi. Tako so se na devetem republiškem prvenstvu pomerile četvorke. Po napetih in zagrizenih bojih je med devetimi ekipami zmagala celjska pred novogorišči in balinarji iz Titovega Velenja.

Na prvem republiškem prvenstvu pa so se letos pomerili pari. Tudi tokrat se je tekmovala

nja udeležilo devet ekip iz vse republike. Po zanimivih igrah je bil vrstni red takšen: republiški prvak je Ljubljana Center, pred Grusupljem in Celjem. Presenetljivo četrto mesto pa je zasedla ekipa Bakovcev (Murska Sobota), kjer so šele lani začeli vaditi. Sicer pa je balinarnje eden najbolj priljubljenih športov naših upokojencev, saj je v njihovi vrstah vedno več novih članov.

V. B.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijače 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35